

Diakoner i balanse?

Spiritualitet som rommer mer enn aksjon. En kvalitativ studie om retreat og kontemplativ bønn.

Torunn Nateland og Mari Thoresen

Avhandling 501 – Masteravhandling (30 ECTS)

Master i diakoni

Våren 2012

Veileder: Professor, dr. philos. og dr. theol. Jan-Olav Henriksen

Det teologiske Menighetsfakultet og Høyskolen Diakonova

Litteraturliste

1.0 Innledning.....	5
1.1 Bakgrunn og motivasjon	5
1.2 Problemstilling	6
1.3 Materiale.....	9
1.3.1 Teologisk bakgrunnsteppe.....	9
1.4 Begrepsavklaring.....	9
1.5 Metode.....	11
1.5.1 Kvalitativt forskningsintervju	11
1.5.2 Informanter.....	11
1.5.3 Gjennomføring av intervjuene og transkribering	12
1.5.4 Analyse.....	13
1.5.5 Validitet, reliabilitet, overføringsverdi og potensielle feilkilder.....	13
1.5.6 Annen forskning på temaet	14
1.6 Struktur.....	15
1.7 Målsetting.....	15
2.0 Bakteppe for avhandlingen.....	16
2.1 Retreat	16
2.1.1 Historikk.....	17
2.1.2 Hva er retreat?	18
2.1.3 Retreat som møtested	19
2.1.4 Retreat som øvested	20
2.1.5 Retreat som ramme for kontemplativ bønn.....	22
2.2 Kontemplativ bønn.....	23
2.2.1 Hva er kontemplativ bønn?	24
2.2.2 Kroppen i kontemplativ bønn.....	26
2.2.3 Retning i kontemplativ bønn	27
2.3 Diakoners spiritualitet i hverdagen	29
2.3.1 Diakonal identitet	29
2.3.2 Diakonal spiritualitet.....	30
2.3.3 Diakoners møter	32
3.0 Analyse.....	34
3.1 Presentasjon av informantene.....	34
3.2 Oppbygging av analyse	37
3.3 Retreat	38
3.3.1 Informantenes tilknytning til retreat.....	38
3.3.2 Informantenes opplevelser på retreat	41
3.3.3 Hvilken plass har stille bønn i retreat?	45
3.3.4 Er retreat for alle?.....	46
3.3.5 Informantenes beskrivelse av retreat.....	50
3.4 Kontemplativ bønn.....	52
3.4.1 Informantenes forståelse av kontemplativ bønn.....	52
3.4.2. Hvordan erfarer informantene stille bønn?	55
3.4.3 Hvordan påvirkes forholdet til Gud og deg selv gjennom stille bønn?.....	59
3.4.4 Er stille bønn for alle?	61
3.5 Diakoners spiritualitet i hverdagen	62
3.5.1 Hvordan retreat preger informantenes hverdag.....	62
3.5.2 Betydningen som stille bønn har for informantenes diakonale arbeid og møter med mennesker.....	67
3.5.3 Informantenes mulighet for stillhet og bønn i arbeidet.....	70

3.5.4 Hva har betydning for informantenes diakonale identitet og tjeneste.....	72
4.0 Drøfting	76
4.1 Hvilken betydning har retreat som ramme for kontemplativ bønn?	76
4.2 På hvilken måte påvirker erfaringer fra retreat diakoner i hverdagen?	83
4.3 På hvilken måte opplever diakoner retreat og kontemplativ bønn som betydningsfullt for møter med medmennesker?	90
5.0 Konklusjon	98

Litteraturliste

Vedlegg 1: NSD

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Vedlegg 3: Intervjuguide

Vedlegg 4: Dagsprogram retreat

Takk

Etter seks måneders arbeid er det fine mennesker som fortjener en stor takk, for all støtte og hjelp underveis:

Først og fremst vil vi takke veilederen vår, Jan-Olav Henriksen:

Takk for at du ville satse på to studenter sammen. Takk for at du alltid svarer raskt på mail. Du har bidratt til et mer stabilt indre med dine konkrete og ærlige kommentarer. Takk for ditt lov og evangelium, med hovedvekt på det sistnevnte. Og aller mest, takk for at du har lært oss å skrive masteravhandling. Alt godt til deg!

En spesiell takk til våre syv informanter som har delt liv, tro og tanker med oss. Samtalene med dere er noe av det vakreste vi tar med oss fra denne tiden. Dere inspirerer på hver deres måte. Varme tanker fra oss to.

Tusen takk til dere som har lest korrektur og gitt gode innspill: Håvard, Ingeborg, Signe og Johannes. Lønn i himmelen venter dere.

Hjertelig takk til:

Familie, venner, kjæreste, samboere, gode lærere i 4. etasje, IT mennene og studentprester Elisa & Tore. Takk for støtte og bønn gjennom det siste halvåret. Uten deres heiarop og gode ord hadde prosessen vært en annen! En stor takk til MF sitt bønnerom og treningsrom. Uten dere hadde vår kropp, sjel og ånd forfalt.

Mari Kolbjørnsrud, du har vært en sann medvandrer og pilegrim. Takk for turen! Sees på fjelltoppen for en rast og utsikt over et vakkert landskap.

Ikke minst må jeg rette en takk til partneren min, Torunn. Det er ikke så mange jeg kan tilbringe så mange timer sammen med og ikke bli lei. Takk for at du utfyller og utfordrer meg. Takk for all god omsorg. Takk for en fantastisk spennende tid i dypdykk i masteren. Takk for samarbeidet. Du er flott du!

Og jeg må rette en varm takk til deg min gode partner, Mari. Takk for at du har gjort meg god gjennom dine oppmuntringer og tilbakemeldinger. Du er klok. Ditt stå på mot er beundringsverdig! Jeg har ikke angret et sekund på at jeg valgte å samarbeide med deg. Tenk at vi fortsatt er like gode venner, eller ennå bedre!

Oslo. 2 august 2012
Mari Thoresen & Torunn Nateland

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Kristen spiritualitet finnes i ulike former. Mennesker er unike og ethvert menneskes trosliv vil derfor erfares og uttrykkes ulikt. I denne avhandlingen vil vi se nærmere på diakoners kristne spiritualitet. Et uttrykk for deres trosliv er kontemplativ bønn.

Jesus viser omsorg for disiplenes liv og tro når han formidler til dem: ”Kom med meg til et øde sted hvor vi kan være alene, og hvil dere litt! For det var så mange som kom og gikk at de ikke fikk tid til å spise engang.”¹ Jesu liv forteller om hvordan han selv oppsøkte stille steder for å være sammen med sin Far. ”Men selv trakk han seg ofte tilbake til øde steder og ba.”² Jesus valgte stillhet. Disiplene fulgte Jesus for å lære om han og av han. Hvilke konsekvenser får Jesu liv og lære for diakoner i dag?

På retreatsteder kan mennesker trekke seg tilbake fra sin vante hverdag. Bønn og stillhet er sentrale elementer i retreat. I retreat legges det til rette for at deltakerne kan prioritere tid med Kristus og lytte til seg selv og han. Retreater har en egenverdi gjennom de mulighetene det skaper for tid og plass til både seg selv og Gud. Tidebønner og serverte måltider bidrar til at de som deltar på retreat ikke behøver å tenke på hverdagslige oppgaver, men i stedet la rytmen og enkeltheten i dagene være en hjelp for å få et annet fokus. Dette skaper rammer for å ivareta samt utvikle egen trospraksis.

Det står skrevet mye om hva diakoner skal gjøre, noe som gjenspeiles både i Plan for diakoni utarbeidet av Kirkerådet og i studieplanen for diakoniutdanningen. Diakoni er evangeliet i handling.³ Vi mener det er interessant å undersøke hvilket utgangspunkt handlingene har i lys av at diakoni ikke er likestilt med sosialt arbeid. Plan for diakoni sier følgende: ”Kirken trenger å styrke forståelsen av mennesket som avhengig av alle dets relasjoner – til Gud, til medmennesket, til seg selv og til resten av skaperverket.”⁴ Vi mener at det er nødvendig å ha fokus på diakoners eget trosliv, for at diakonen skal kunne bevare samt styrke relasjonene som diakoniplanen skisserer.

¹ Matteus 6,31

² Lukas 5,16

³ Kirkerådet 2010:7

⁴ Kirkerådet 2010:10

I Plan for diakoni står det videre at diakoni både er ”å være og å gjøre.”⁵ Diakoni er kirkens kjærlighetsspråk som skapes ut i fra et møte med Gud.⁶ Å møte Gud i stillhet er et møte der mennesker ikke skal prestere noe. Stillhet og bønn kan gi muligheter for hvile og nærhet til Gud. Å være sammen med Gud og la seg bli sett med hans øyne kan skape og forme et menneske.⁷

Vi er to diakonistudenter som samarbeider om å skrive denne avhandlingen. Begge erfarer at egen tro utvikles i relasjon med Gud. Gjennom årene på diakoniutdanningen har vi begge fått våre første møter med retreat i Norge. Vi har på hver vår måte fått oppleve hva stillhet og bønn kan gjøre for eget trosnivå. Erfaringene på retreat har gitt oss innsikt i at stillhet kan oppleves både ”bråkete” og utfordrende. Vi opplever samtidig at det gjennom stillhet på retreat kan vokse fram et nytt perspektiv på travle hverdager og vanskelige prioriteringer. Retreat er et sted hvor både relasjonen til Gud og forholdet til en selv kan få fokus.

Gjennom studiet og praksis erfarer vi at det er mye aktiv og utøvende handling i en diakons hverdag. Vi vil undersøke om utgangspunktet og kilden for diakonien står i fare for å drukne i aktiviteter. Prioriteringer er vanskelig i møte med mennesker som har større behov enn våre ressurser. Midt i dette er vi opptatt av balanse. Vi lurte på om bønn og retreat er hjelpemidler som kan gi inspirasjon og balanse inn i våre fremtidige hverdager som diakoner.

1.2 Problemstilling

Kristen spiritualitet er noe grunnleggerne av den moderne diakonale bevegelsen var opptatt av.⁸ Vi som er forfattere av avhandlingen, vil undersøke hvordan diakoner i dag erfarer forbindelsen til sin egen spiritualitet. Aktivitet er en stor og viktig del av diakonalt arbeid, både i og utenfor kirken. Dette er noe av kjernen i diakonien. Et av vårt hovedanliggende i avhandlingen er hvordan en diakon kan nærme sitt eget trosnivå i en hverdag fylt av aktivitet.

Spiritualitet er et vidt begrep som prest Knut Grønvik hevder kan virke fremmedgjørende og fremme tanker om at spiritualitet er for en eksklusiv gruppe av fromme mennesker. Han

⁵ Kirkerådet 2010:5

⁶ Nissen 2008:82

⁷ Stinissen 2002:43

⁸ Nordstokke 2002:80

definerer at spiritualitet er trospraksis med konkrete handlinger og øvelser. Spiritualitet handler om liv, vårt trosliv, gjennom relasjon til både Gud og medmennesker.⁹

Slik vi ser det har spiritualitet to sider ved seg. Trosliv handler om både kontemplasjon og aksjon. Vi vil undersøke hvordan diakoner lever i relasjon til Gud samt i relasjon til medmennesker. Et sentralt spørsmål er derfor hvor diakoner henter inspirasjon til å leve i balanse mellom kontemplasjon og aksjon i hverdagen.

Kontemplasjon er et vidt begrep. I denne avhandlingen handler kontemplasjon om relasjonen og nærværet til Gud i stillheten. Kontemplativ bønn oppfatter vi som stille bønn uten nødvendigvis å bruke mange ord. Vi vil undersøke hvordan retreat tilrettelegger for og fungerer som arena for kontemplativ bønn. Vi er nysgjerrige på hvordan diakoner erfarer kontemplativ bønn både på retreat og i hverdagen. Avstanden mellom retreat og hverdag kan være stor. Kan retreat likevel gi inspirasjon og ha en overføringsverdi til diakoners relasjon til Gud midt i hverdagen?

Aksjon kan være et beskrivende ord for ”evangeliet i handling”. Innenfor dette vil vi fokusere på aksjon som diakoners møte med medmennesker. I diakonien er møtene med mennesker det sentrale. Er utgangspunktet for diakoners møter med medmennesker forbundet med deres egen erfaring av å bli møtt av Gud? Kan retreat tilrettelegge for disse erfaringene? Hvordan vil møter med Gud påvirke diakoners handlinger i deres arbeidshverdag?

I avhandlingen ønsker vi å se på hvilken sammenheng det er mellom retreat og hverdag, spesielt med tanke på hvordan stillhet og bønn kan tas med inn i diakoners liv og arbeid. Kan retreat og stille bønn være med og påvirke diakoner i deres møter med mennesker? For å se nærmere på dette har vi valgt følgende hovedproblemstilling:

Hvordan kan retreat inspirere til kontemplativ bønn i hverdagen og være med og forme diakoner i møte med medmennesker?

Retreatens vesen er bønn, den indre samtalen med Gud.¹⁰ Bønn rommer mye og kan være både med og uten ord. På retreat er det felles tidebønner samt tid til personlig bønn. Selv om

⁹ Grønvik 2003:9

¹⁰ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 29.2.2012)

retreater har et felles særpreg finnes det også variasjoner i form og innhold. Vi undersøker hvilke rammer som finnes for kontemplativ bønn på retreat. Hvilket fokus har stille bønn i deltakernes retreatopphold? Ut fra dette blir vår første delproblemstilling:

Hvilken betydning har retreat som ramme for kontemplativ bønn?

Menneskets trosliv påvirkes av den livssituasjonen og det samfunnet det lever i. Det er et stort gap mellom tilbaketrekingen og stillheten på retreat, til hverdagen som ofte er preget av krav og effektivitet. Det kan oppleves som to forskjellige verdener. Et daglig liv i bønn kan være utfordrende spesielt når rammene ikke legger til rette for et stille pusterom. Er det mulig å ta med seg erfaringer fra retreat og praktisere dette i en travel hverdag? Spørsmålet leder frem til neste delproblemstilling:

På hvilken måte påvirker erfaringer fra retreat diakoner i hverdagen?

Vi kan spørre oss hvilken verdi og hensikt bønn har. Har bønn verdi for egen gudsrelasjon eller ber mennesker for å kunne gi noe videre til andre? Forbønn har fokus på bønn for andre. Kontemplativ bønn handler om egen relasjon til Gud. Det er interessant å se om stille bønn gjør noe med vårt forhold til andre mennesker. Vi vil undersøke forholdet mellom kontemplasjon og aksjon, og ønsker å finne ut på hvilken måte kontemplativ bønn har betydning utover egen gudsrelasjon. Betyr nærhet til Gud og et blikk vendt innover, noe for hvordan vi møter andre mennesker?

Som mennesker trenger vi å bli sett og anerkjent. Vår tids ensomhet står i sterk kontrast til det fellesskapet Gud i sitt vesen er, og har skapt mennesker til å leve i. I fellesskapet ligger møter mellom mennesker. Diakoner arbeider midt i disse møtene. Hvordan diakoner møter medmennesker vil ha sammenheng med deres forhold til seg selv og til Gud. Spiller bønn en rolle for hvordan en diakon formes og for hvordan diakoner møter andre? Et aktuelt spørsmål blir derfor formulert i vår siste delproblemstilling:

På hvilken måte opplever diakoner retreat og kontemplativ bønn som betydningsfullt for møter med medmennesker?

1.3 Materiale

Ut fra vår problemstilling har vi funnet at den kvalitative metoden med semistrukturerte intervjuer er mest hensiktsmessig for avhandlingen. Hovedempirien i avhandlingen er materialet fra kvalitative intervjuer med fem diakoner. I tillegg har vi to intervjuer med personer uten diakoniutdanning, men med erfaring fra vårt temaområde som er retreat og diakonalt arbeid. Vi velger å bruke alle syv intervjuene som materiale for å dekke dybde og bredde.

1.3.1 Teologisk bakgrunnsteppe

Når vi skal gjøre rede for sentrale tema ut fra problemstillingen, velger vi et praktisk teologisk perspektiv som bakgrunnsteppe. Litteraturen vi anvender skal belyse og utfylle materialet innhentet fra intervjuene. Vi bruker hovedsakelig teori fra to forfattere. Wilfrid Stinissen har skrevet mange bøker som inneholder bønn, spesielt med fokus på den kontemplative bønningen. Vår andre forfatter, Kenneth Leech, har skrevet om kristen spiritualitet og er opptatt av at aksjon er en integrert del av spiritualiteten. I tillegg vil vi bruke andre forfattere som belyser temaene retreat, kontemplativ bønn og diakoni.

1.4 Begrepsavklaring

I dette avsnittet gir vi en avklaring av vår bruk av ulike begreper som vi anvender i avhandlingen. Disse begrepene er:

Kristen spiritualitet: Denne trospraksisen handler om vårt trosliv gjennom relasjon til både Gud og medmennesker. Spiritualitet er trospraksis med konkrete handlinger og øvelser.¹¹ Slik vi forstår og bruker begrepet i avhandlingen inneholder spiritualitet både kontemplasjon og aksjon. Med spiritualitet mener vi kristen spiritualitet, og anvender dette begrepet videre i avhandlingen.

Kontemplasjon: Begrepet har ulike definisjoner, men vi forstår det som at det handler om å søke Guds kjærlighet og nærvær gjennom stillhet. I boka *Streams of living water* fra 1999, oppsummerer Foster kontemplasjon med følgende: "Contemplation is the steady gaze of the

¹¹ Grønvik 2003:9

soul upon the God who loves us.”¹² Benner beskriver det som kontemplativ erfaring, som går dypere enn fornuft og tro. Kontemplativ kjennskap handler om å møte Gud, betrakte hans ansikt og bruke tid med han. Ved å lytte til og ta imot Guds kjærlighet vil det kunne forvandle mennesker.

Kontemplativ bønn: Kontemplativ bønn er slik vi ser det stille bønn som ikke nødvendigvis inneholder så mange ord. Gjennom kontemplativ bønn kan mennesker erfare å være tilstede i seg selv, og samtidig nær Gud. I avhandlingen likestiller vi begrepene kontemplativ bønn og stille bønn, og benytter disse om hverandre.

Aksjon: Aksjon er slik vi ser det et beskrivende ord for ”evangeliet i handling”. Vi avgrensner og anvender begrepet i denne avhandlingen til å gjelde diakoners møter med medmennesker.

Retreat: Å være på retreat kan være en hjelp til å søke Gud i stillheten. Retreatarbeid dreier seg først og fremst om å skape et rom der Gud kan møte mennesker.¹³ For å oppnå stillhet trekker en seg tilbake fra hverdagens impulser og krav. Dagsrytmen på retreat kan bidra at deltakerne opplever å samle seg og falle til ro. Felles tidebønn varieres med tid til personlig bønn.¹⁴

Diakoni: Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Det er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende felleskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Diakoni er samtidig både det å være og å gjøre.¹⁵ Når vi bruker ordet diakoni i avhandlingen tar vi utgangspunkt i at diakoni foregår på flere arenaer enn i Den norske kirke, som for eksempel på retreat.

Diakon: Ordet diakon kommer av det greske ordet ”diakonos” som på norsk gjerne oversettes med tjener. En diakon kan være ansatt i kirken, på institusjoner eller i diakonale organisasjoner. Diakoner som er ansatt i Den norske kirke har et faglig ansvar og leder kirkens omsorgsarbeid.¹⁶

¹² Schwanda 2011:371

¹³ Kirkerådet 1999:22

¹⁴ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 5.3.2012)

¹⁵ Kirkerådet 2010:9

¹⁶ <http://www.diakonforbundet.no/index.php/diakon> (lest 5.3.2012)

1.5 Metode

1.5.1 Kvalitativt forskningsintervju

For å få svar på problemstillingen, undersøker vi diakoners spiritualitet gjennom deres erfaringer med retreat og stille bønn. For å forstå samt beskrive diakoners erfaringer, er vi avhengig av å samtale med dem. Derfor mener vi at kvalitative intervjuer er den mest hensiktsmessige metoden for å besvare vår problemstilling. Kvalitativt forskningsintervju kan karakteriseres som en samtale med en struktur og et formål som gjerne tar form som en dialog.¹⁷ Vi bruker semistrukturert intervju som har en intervjuguide som utgangspunkt. Spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere og tilpasses av forskeren.¹⁸ Intervjuguiden inneholder spørsmål innenfor følgende fire kategorier: Informantens bakgrunn, retreat, stille bønn og sammenheng mellom retreat, diakoni og hverdag. Formålet med intervju er å forstå eller beskrive noe.¹⁹ Hensikten er å få fram informantens beskrivelser av sin livsverden, for så å tolke de fenomenene som kommer fram.²⁰

1.5.2 Informanter

Når det gjelder informanter, gjør vi et strategisk utvalg for å få mest mulig relevant materiale til problemstillingen vår. Rekrutteringen av informanter i kvalitative undersøkelser kan innhentes gjennom strategisk utvelgelse. Forskeren tar stilling til hvilken målgruppe som han/hun behøver for å innhente nødvendig data.²¹ Vår målgruppe er diakoner, og vi anser det som vesentlig å velge diakoner med erfaring innen retreat.

For å få et noe variert utvalg intervjuer vi diakoner med ulike arbeidsplasser. Et utvalgsprinsipp er at informantene i målgruppen bør variere i erfaringsgrunnlag for å skape bredde i materialet.²² Målgruppen vår er relativt smal, og vi har etterstrebet ulikhet innen kjønn og arbeidsplass innenfor disse rammene. To av våre informanter arbeider som diakoner i Den norske kirke. En informant arbeider med retreat og stillhetsarbeid inn mot menigheter. En diakon har arbeidet på og bodd på et retreatsted i flere år. Den siste informanten arbeider på et Diakonissehus samt med retreatarbeid. Av de fem diakonene vi har intervjuet er tre

¹⁷ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:135

¹⁸ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:137

¹⁹ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:135

²⁰ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:136

²¹ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:106

²² Repstad 2007:81

kvinner og to menn. De to øvrige informantene arbeider med henholdsvis retreatarbeid og undervisning.

Kontakten med informantene foregår hovedsakelig gjennom ”snøballmetoden”. Det innebærer at informantene blir rekruttert ved at forskeren forhører seg med personer som har kjennskap til det aktuelle tema, og som deretter foreslår andre aktuelle informanter.²³ Vi deltok på en inspirasjonshelg for retreatarbeidere i januar 2012, der vi møtte flere aktuelle diakoner. I ettertid kontaktet vi to av dem med forespørsel om intervju. De resterende diakonene fikk vi kontaktinformasjon til via eget nettverk samt veileder.

Kontaktetableringen foregikk ved at vi sendte e-post med kort informasjon om avhandlingen. Vi oppgav tema, men utelot problemstillingen. Alle vi kontaktet svarte ja til å delta på intervju. Videre sendte vi informantene en samtykkeerklæring via e-post.²⁴ Ingen av diakonene valgte å være anonyme. Vi forholder oss til formalia utarbeidet av Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD)²⁵.

1.5.3 Gjennomføring av intervjuene og transkribering

Vi har valgt å gjennomføre intervjuene sammen fordi vi mener at dette er mest hensiktsmessig i forhold til den semistrukturerte intervjuformen og skaper en mer autentisk samtalesituasjon. Vi startet innsamlingen av materialet med å utføre et pilotintervju. Her prøvde vi ut intervjuguiden og fikk respons fra informanten om hvordan det fungerte med at det var to som intervjuet. Informanten kan oppleve det ubehagelig å være i mindretall i en intervjusituasjon, noe vi er bevisst på.²⁶ Informanten ga oss imidlertid god tilbakemelding på situasjonen, og vi valgte å fortsette intervjuene sammen.

Spørsmålene fra intervjuguiden fordelte vi mellom oss. Dette informerte vi informantene om i forkant av intervjuet. Vi erfarte under samtlige intervjuer at det var en fordel å være to, noe som fremmer dialog. Vi supplerte og utfylte hverandre, spesielt med tanke på oppfølgings spørsmål. I etterkant av hvert intervju så vi at det eva nyttig å evaluere hverandre

²³ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:109

²⁴ Se vedlegg 2

²⁵ <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeskjema> (lest 15.3.2012)

²⁶ Repstad 2007:100

samt intervjuene.²⁷ Intervjuene varte mellom seksti og nitti minutter. Vi brukte båndopptaker under intervjuene og transkriberte de i etterkant. Lydopptakene vil bli slettet etter at avhandlingen er avsluttet.

1.5.4 Analyse

Når vi analyserer, arbeider vi for å finne et mønster og avdekke en mening i datamaterialet vårt. Målet med intervjuanalysen er å trekke konklusjoner som besvarer vår hovedproblemstilling og delproblemstillinger.²⁸ Analyse krever først et forarbeid gjennom organisering av det transkriberte materialet. Vi har tematisert materialet ut fra våre tre hovedtemaer, som er: retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet i hverdagen. Vi har tolket informantenes meninger inn i tre eller fire underpunkt under hver av de tre hovedtemaene. Materialet i sin helhet er med og gir svar på våre tre delproblemstillinger og hovedproblemstillingen.

1.5.5 Validitet, reliabilitet, overføringsverdi og potensielle feilkilder

Validitet kan oversettes med gyldighet eller troverdighet. Med validitet etterspør vi om den kvalitative intervjumetoden fungerer som et verktøy for å svare på vår problemstilling.²⁹ Vi mener at problemstillingen krever at vi innhenter diakonenes erfaringer og forståelse, derfor benytter vi oss av intervjuer.

Ved å bruke båndopptaker, får vi tilgang til diakonenes livsverden, med deres egne ord. Transkriberingen foregår ved å skrive ned alle sagte ord, etter beste evne. Videre får informantene tilsendt det transkriberte intervjuet per e-post, for gjennomlesing og godkjenning. Troverdigheten kan styrkes ved at informantene bekrefter de transkriberte intervjuene.³⁰

²⁷ Repstad 2007:100

²⁸ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:164-165

²⁹ Repstad 2007:134

³⁰ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:230

Reliabilitet kan oversettes med pålitelighet. Det handler om hvilke data som brukes og hvordan de bearbeides. Vi etterstreber åpenhet om fremgangsmåten for forskningsprosessen med metodedelen. Dette mener vi styrker reliabiliteten.³¹

Overføringsverdi i kvalitative undersøkelser handler om at kunnskap kan overføres, fremfor at kunnskapen blir generalisert.³² Vi ønsker at våre funn og vår konklusjon kan overføres i den forstand at dette blir til inspirasjon eller utfordring for diakoner, både i utdanning og i arbeid. Samtidig er omfanget på avhandlingen kun tretti studiepoeng og vi har derfor syv informanter. Med dette begrensede utvalget vil ikke funnene nødvendigvis ha overføringsverdi til andre diakoner.

Vi er ikke nøytrale i forhold til tema vi arbeider med. Dette påvirker antakelig intervjusituasjonen, både når det gjelder intervjuguide, oppfølgingsspørsmål og vår verbale og nonverbale respons. Et av kjennetegnene ved kvalitativt forskningsintervju er at samspillet mellom intervjuer og informant er med på å forme dataene.³³

1.5.6 Annen forskning på temaet

Vi har gjennomført søk i ulike databaser, både norske og internasjonale. Her finner vi ikke forskning som direkte omhandler vårt tema eller problemstilling. Tone Stangeland Kaufman har forsket og skrevet doktoravhandling om presters spiritualitet i 2011 med tittelen: A new old spirituality? A qualitative study of clergy spirituality in the church of Norway.³⁴ Vi mener at vår avhandling kan være et interessant bidrag om diakoners spiritualitet, tross omfanget av avhandlingen.

³¹ Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010:229-230

³² Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010

³³ Silverman 2006:112

³⁴ <http://www.mf.no/doc//Aktiviteter/Disputaser/2011/Kaufman%20Sammendrag%20avhandling.pdf>

(lest 1.8.2012)

1.6 Struktur

I alle kapitlene i avhandlingen, har vi en kort innledende del for å presentere det følgende innholdet. Der det er nødvendig og naturlig oppsummer vi hovedtrekkene av innholdet. Etter innledningskapittelet fortsetter vi med kapittel to, hvor vi redegjør for sentrale tema ut fra problemstillingen. Vi går hovedsakelig ut fra et teologisk perspektiv. Temaområdene er retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet i hverdagen. Kapittel tre består av analyse av materialet, med utgangspunkt i hovedproblemstillingen samt de tre temaområdene fra kapittel to. Med utgangspunkt i det teologiske bakteppet, drøfter vi i kapittel fire relevante funn fra analysen gjennom å drøfte delproblemstillingene. Tilslutt kommer det en oppsummering i kapittel fem.

1.7 Målsetting

Det å skrive avhandling som en del av diakoniutdanningen gir frihet til å velge et temaområde som vekker nysgjerrighet. Vårt eget mål med avhandlingen er å lære mer om diakoners spiritualitet med retreat som ramme, spesielt forholdet mellom stille bønn og diakonalt arbeid. Vi undersøker hvilken betydning stille bønn har for diakoners hverdag med tanke på relasjonen til Gud, seg selv og sine medmennesker.

Vår målsetting er at diakonistudenter og ferdig utdannede diakoner som leser avhandlingen vår bevisstgjøres på eget forhold til kontemplasjon og aksjon. Vi ønsker å inspirere studenter og diakoner til å reise på retreat for å erfare om dette kan berike deres trosliv.

Sjelesorgemnet i diakonistudiet på Det teologiske Menighetsfakultet fokuserer på forholdet mellom spiritualitet og selvforståelse.³⁵ I utdanningsløpet har vi savnet konkrete hjelpemidler for å ivareta studenters egen spiritualitet. Vi har et mål om å undersøke at retreat kan være en ressurs i dette.

³⁵ <http://web.mf.no/emnekatalog/index.php?mode=emne&idnr=DIA571> (lest 28.3.12)

2.0 Bakteppe for avhandlingen

Vi vil nå gjøre rede for tre hovedtema som er sentrale ut fra problemstillingen i avhandlingen. Hovedtemaene er: retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet. For å avgrense hovedtemaene fokuserer vi på det som er relevant for å besvare problemstillingene. Dette avgrenser disse store temaområdene.

Fokuset vårt er diakoners spiritualitet. Vi redegjør først for hva retreat er og retreatens muligheter for å bruke tid med Gud i stillhet. Videre skriver vi om hva kontemplativ bønn innebærer. Til slutt gjør vi rede for diakoniens egenart, samt diakoner i møte med Gud, seg selv og sine medmennesker.

Vi belyser temaene ut fra et praktisk teologisk perspektiv. Redegjørelsen er et bakteppe for analysen og drøftingen. Hver av de tre delene inneholder en innledning hvor vi presenterer temaet, samt kildene vi benytter oss av. Vi avslutter hver del med en kort oppsummering med de viktigste poengene.

2.1 Retreat

For å beskrive hva retreat er, gir vi først et tilbakeblikk over retreatens historie i Norge og deretter hva retreat er. Under punktet om retreat som møtested, vektlegger vi menneskers relasjon med Jesus gjennom stille bønn. Når vi skriver om retreat som øvested, er det med tanke på at retreat som ramme kan gi erfaringer i stille bønn. Dette kan ha overføringsverdi til hverdagen. Til slutt ser på hvilken betydning retreat som ramme kan ha for kontemplativ bønn.

Når vi skriver om retreat er det naturlig å bruke en ressursbok som ble gitt ut i anledning retreatbevegelsen sitt femtiårs jubileum i Norge. Boka er redigert av prest Knut Grønvik, og inneholder tekster fra sentrale personer innen retreatbevegelsen i Norge. Vi bruker i tillegg den kristne forkynneren og forfatteren Edin Løvås som kilde i denne delen. Løvås var med å starte opp retreat i Norge, og har siden hatt en sentral rolle i retreatbevegelsen. Videre bruker vi ”Over alt”, som er et økumenisk tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning.

2.1.1 Historikk

For å beskrive retreatens historie i Norge, er Sandom retreatsenter i Ottadalen en naturlig begynnelse. Sommeren 1955 møttes Løvås og andre predikanter og lekfolk, fra Det Norske Misjonsforbund på Sandom, til det som ble den første retreaten i Norge. Utgangspunktet deres var en lengsel etter å leve nær Jesus, og bli forvandlet i samværet med han. Mennene, som kalte seg disippelkretsen, innså behovet for disiplin i sitt åndelige liv.³⁶ Noen år tidligere hadde Løvås fått en visjon fra Gud om at: ”Vår tid trenger Kristus disipler.”³⁷ Disippelkretsen ønsket å stå sammen og hjelpe hverandre til både å bli Jesu disipler selv, og å gjøre andre til disipler.³⁸

Disippelkretsen ba sammen flere ganger om dagen og erfarte raskt at de ble trøtte av sine egne frie bønner. Bønnen ga ikke hvile og fordypning slik de ønsket. Derfor samlet de seg om å skape en liturgi som kunne brukes på retreatene. Disippelkretsen hentet økumenisk inspirasjon fra internasjonale kontakter, som Taizèfelleskapet i Frankrike og Ionafelleskapet i Skottland. Fokuset på Jesus sto sterkt og gjenspeilet seg i liturgiene. Bibelen sto sentralt og ble brukt til bønn, sang og som veksellesing. Liturgien åpnet samtidig for fri bønn.³⁹ Liturgiarbeidet har siden starten blitt endret med innspill fra gjester på retreatene. Retreatarbeidere erfarer at det er livet selv som skaper den liturgiske formen.⁴⁰

Fram til 1980 var Sandom det eneste retreatstedet i Norge. Rundt denne tiden startet Tomasgården som en avlegger, i samme tradisjon som Sandom. På Lia Gård begynte de samtidig med familieretreat.⁴¹ Etter hvert har flere retreatsteder kommet til. Ut fra en felles hjemmeside for retreatsteder i Norge teller de i skrivende stund femten.⁴²

Når retreatarbeidet startet i Norge, hadde retreat lenge vært et kjent og innarbeidet begrep internasjonalt. Likevel ble retreat, i følge Grønvik, fra kirkelig hold, sett på som noe fremmed. Den norske retreatbevegelsen har fremholdt et sterkt fokus på å ha Jesus i sentrum.⁴³ I tider

³⁶ Grønvik 2005:10-11

³⁷ Grønvik 2005:12

³⁸ Grønvik 2005:11

³⁹ Grønvik 2005:15-16

⁴⁰ Løvås: 2005:91

⁴¹ Grønvik 2005:10

⁴² <http://retreater.no/retreatsteder> (lest 19.4.2012)

⁴³ Grønvik 2005:10-13

med fare for avsporing har Løvås fastholdt at det vesentlige i retreat er å fordype relasjonen til Jesus.⁴⁴

Retreatbevegelsen har vært, og er en viktig ressurs for Den norske kirke og andre kirkesamfunn.⁴⁵ Bevegelsen er økumenisk og har skapt et fellesskap på tvers av kirkelige og teologiske skillelinjer.⁴⁶ Samtidig lever retreatbevegelsen fra grasrota. Det kan være en grunn til at den i dag er et livgivende bidrag til kirkelige strukturer.⁴⁷

2.1.2 Hva er retreat?

Ordet ”retreat” betyr å trekke seg tilbake for å få ro til bønn. Retreat kommer av samme ordet som ”retrett” som betyr tilbaketrekning.⁴⁸ Ordet retrett kan gi assosiasjoner til militæret. Det handler om å trekke seg tilbake for å finne en ny strategi, og komme sterkere tilbake.

Retreatens hensikt er å søke den treenige Gud og en dypere personlig forening med ham i Jesus Kristus. Dette til forskjell fra kurs og lignende der man søker kunnskap og kompetanse.⁴⁹

Stillhet er et sentralt virkemiddel for å søke Jesus Kristus på retreat. Den stillheten som kjennetegner retreat er mer enn fravær av støy. Når stillheten blir helliget med Guds ord og bønn, kan den erfares lik et sakrament. Den hellige stillheten kan være et middel for å erfare at Jesus er nær, og den kan gi livsfornyende og skapende krefter.⁵⁰ En stillhet uten avbrytelser kan være en hjelp til å lytte både til seg selv og til Gud i bønn.⁵¹

Retreatens vesen er bønn. Retreat inneholder ulike uttrykk for bønn, både personlig bønn og felles tidebønner. Gjennom en dag på retreat gis det tid og rom for blant annet Jesusmeditasjon, åndelig lesning og stille andakt.⁵² Lønnkammeret er et ensomt sted for å trekke seg tilbake.

⁴⁴ Malm 2005:79

⁴⁵ Kirkerådet 1999:20-21

⁴⁶ Fjeld 2005:29

⁴⁷ Malm 2005:79-80

⁴⁸ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=retreat&bokmaal=+&ordbok=begge> (lest 19.4.2012)

⁴⁹ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 20.4.2012)

⁵⁰ Grønvik 2005:33-34

⁵¹ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 20.4.2012)

⁵² <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 20.4.2012)

Den bibelske begrunnelsen for retreat er Jesu egne handlinger og ord. Jesus dro selv på en førti dagers fasteretreat i ødemarken før han begynte sin tjeneste. Han trakk seg ofte tilbake til øde steder for å være sammen med sin Far for å be.⁵³ Jesus inviterte disiplene til å bli med til steder for å hvile og være sammen med han.⁵⁴ Tid alene i bønn og stillhet var fra før Jesu tid heller ikke fremmed for Guds folk. Gjennom salmenes bok ble mennesker ofte utfordret til lydhørhet gjennom stillhet.⁵⁵

Retreat består av et fellesskap med andre gjester på stedet. Det er et fellesskap der en er alene sammen med andre. Gjestene har en felles hvilende puls og konsentrasjon, som kjennetegner samspillet dem imellom.⁵⁶ Et stille fellesskap kan være en hjelp til å lytte til Gud og sitt eget indre.⁵⁷

Dagsrytmen er et annet sentralt kjennetegn på retreat. Dagsrytmen kan være en ramme som bidrar til å finne ro samt hjelpe mennesker til å samle seg. Det varierer hvor fast dagsrytmen er på de ulike retreatene.⁵⁸ En dagsrytme som er velprøvd og brukes på ulike retreatsteder inneholder gudstjeneste med nattverd, tidebønn, stille andakt, tause måltider med musikk, meditasjon, tid for turer i naturen, åndelig lesning, mulighet til veiledning og refleksjonsrunde.⁵⁹

Det finnes ulike typer retreat. Noen eksempler er retreat med personlig veiledning, ignatiansk retreat, familieretreat, pilegrimsvandring, retreat med fjellvandring og kanopadling, temaretreat, manns- eller kvinneretreat og hverdagsretreat. Retreat kan være heltause eller delvis tause.⁶⁰

2.1.3 Retreat som møtested

Bakkevig formidler hvordan retreat er en arena for gudsmøter når hun skriver:

⁵³ Lukas 5,16

⁵⁴ Markus 6,31

⁵⁵ Tynnemark m.fl 2005:36

⁵⁶ Aasmundtveit 2005:55

⁵⁷ Grønvik 2005:78

⁵⁸ Vedlegg 4

⁵⁹ Grønvik 2005:116-117

⁶⁰ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 19.4.2012)

I stillheten og bønningen finnes et møtested hvor sannheten om mitt hjerte og mitt liv får møte sannheten om Guds hjerte og hans kjærlighet. Dette møtestedet er sentrum i retreaten. Fordi Jesus Kristus er sentrum i retreaten.⁶¹

Retreat gir rom for møter med Gud hvor den enkelte kan utvikle sin relasjon med Skaperen.⁶² Identitet skapes i relasjon til andre, samt gjennom erfaring. På retreat kan mennesker utvikle sin relasjon til Gud og være med å forme sin identitet.⁶³ Det kan skje både i møter med Gud, seg selv og andre mennesker. Det å møte Jesus på retreat kan gi perspektiv og en ny måte å se seg selv og hverdagen sin på. Når mennesker er nær Kristus i bønn kan det være med og prege deres tanker og følelser.⁶⁴

Når det blir stille og krav fra omgivelser ikke lenger er til stede, kan sansene bli forsterket og skjerpet. Gud er alltid nærværende, men for å bli oppmerksom på dette er mennesket nødt til å være tilstede i seg selv. Et møte forutsetter tilstedeværelse av alle parter.⁶⁵ Den skapte kroppen har iboende muligheter for møter med Gud. På samme måte har den begrensinger. Gud kan bare bo der han blir sluppet inn. Stillheten og et dypt åndedrett kan være med å åpne opp veier inn i menneskets egen kropp.⁶⁶

Retreatarbeid har respekt for menneskets ulikhet og at det befinner seg på sin egen livsvei. På retreaten tilbys det som oftest personlig veiledning gjennom sjelesorg og åndelig veiledning.⁶⁷ Dette kan være en hjelp til å sortere tanker og følelser som kommer til overflaten gjennom stillheten. Mennesker kan bli mer oppmerksom på Guds nærvær og sannhet gjennom samtale og refleksjon med en veileder.

2.1.4 Retreat som øvested

Skaperverket har en iboende og naturlig veksling mellom dag og natt, mellom bevegelse og ro. Gud har skapt menneskene for å veksle mellom tale og taushet, mellom arbeid og hvile.

⁶¹ Bakkevig 2005:103

⁶² Grevenkamp 2005:26

⁶³ Bakkevig 2005:104

⁶⁴ Grün 2006:83

⁶⁵ Nes 2004:13

⁶⁶ Finnseth 2004:59-60

⁶⁷ <http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 19.4.2012)

Slik stillheten er et gode som finnes i naturen, er stillhet noe som mennesker også trenger.⁶⁸ Retreat kan være et sted der mennesker kan øve i denne skapte vekslingen.

Det kan være vanskelig å stenge av for støy og aktivitet og falle til ro. I stillheten kan indre uro komme fram og stillheten kan oppleves krevende. På retreat kan mennesker komme sammen og hjelpe hverandre med å trekke seg tilbake fra hverdagen. I fellesskap kan gjester og husfolk skape en stillhet som gir muligheter for å søke Gud.⁶⁹ Rammene i retreat kan også være en hjelp til å søke Gud i stillheten.

Disiplin i menneskets åndelige liv krever en viljeshandling. På retreat har disiplin en funksjon blant annet gjennom en fast dagsrytme. Dette kan bidra til vekst og modning i menneskers liv. Tore Laugerud mener at retreat som disiplin er noe vi får mer og mer ut av jo lenger vi øver.⁷⁰ Fokus på sittestilling, en avspent kropp samt åndedrettet kan bidra til indre samling og ro.⁷¹ Disippelkretsen så behov for disiplin i sitt åndelige liv da de startet retreatarbeidet i Norge. Sammen utarbeidet de noen regler som de mente kunne være av verdi for deres eget åndelige liv. Et eksempel på dette var å bruke minst en halv time hver dag til bønn og bibellesning. Disippelkretsen så ikke på reglene som et krav fra Gud. De mente at Guds nåde fikk forme dem gjennom disiplin i bibellesing og bønnelivet.⁷²

Jesusmeditasjon kan være en hjelp til å gi den indre vandringen på retreat en retning. Gjennom meditasjon kan mennesker oppleve hvordan Jesus selv var menneske og levde med jordiske livsvilkår.⁷³ Jesusmeditasjon er en enkel metode for å øve seg i å vende blikket mot Kristus. Løvås har utviklet og gitt veiledning i denne formen for meditasjon.⁷⁴ Jesusmeditasjon handler om at menneskers tro skal bygge på sanseintrykk og ikke bare på tanker og meninger.⁷⁵ Meditasjonen har som mål å utvikle forholdet til Jesus gjennom følgende punkt: å se, be og tilbe.⁷⁶ Jesusmeditasjon som meditasjonsform blir mye brukt på retreatere.

⁶⁸ Grønvik 2005:77

⁶⁹ Grønvik 2005:77

⁷⁰ Kirkerådet 1999:22

⁷¹ Mases 1998:12-27

⁷² Grønvik 2005:11

⁷³ Mases 1998:12-27

⁷⁴ Løvås 2005:48-49

⁷⁵ Grønvik m.fl. 2005:58

⁷⁶ Løvås 2005:48-51

Når et menneske møter Gud og lytter etter hans stemme i stillheten, kan det skape en forventning om å høre ham ellers i hverdagen.⁷⁷ Rammene på retreat er annerledes enn de er i hverdagen. Samtidig kan retreat gi erfaringer som det er mulig å ta med seg inn i hverdagen hjemme.

2.1.5 Retreat som ramme for kontemplativ bønn

Det er enkelheten retreatsteder inviterer til. Retreatsteder gir rammer for tid og stillhet til menneskers kropp og sjel. Først når det er stille er det mulig å lytte. På retreat er fellesskapet av gjester med på å leve ut rammene for stillheten. Mange erfarer at dette er en hjelp til å bli stille i seg selv.⁷⁸ Med rammer preget av forutsigbarhet og stillhet gjennom dagen, er ønsket at mennesker skal få være seg selv og skifte fokus tilbake til Jesus og det som er vesentlig.⁷⁹

På flere retreatsteder er det en stille time eller stille andakt i kapellet hver kveld. Følgende oppfordring blir gitt i forkant av en stille andakt: ”La oss holde våre sinn i en kjærlighetsfull oppmerksomhet rettet mot Jesus, han som er midt iblant oss.”⁸⁰ Når gjestene samles i kapellet og er stille sammen, kan det være en hjelp til å samle tankene og oppmerksomheten om Jesus. Gjennom en retreatdag har gjestene anledning til bønn, meditasjon, ro og tid i naturen. Dette kan være en god forberedelse til en time stille andakt i kapellet. Kapellet legger til rette for stillheten gjennom den samme enkle utsmykningen som kjennetegner atmosfæren på et retreatsted. Omgivelsene og retreatdagen kan bidra til at gjestene erfarer at det er lettere å ha konsentrasjonen på Jesus. Det sentrale i den stille andakten er å få fornyet tro på Jesu løfter om at han er nærværende.⁸¹

Noen retreatsteder tilbyr temaretreater med fokus på kontemplativ, stille bønn. Ignatianske retreater er en annen form for retreat med samme fokus. Denne retreatformen er helt tause retreater, med et dagsprogram som gir deltakerne stor valgfrihet.⁸² Deltakere får daglig åndelig veiledning gjennom samtale med veileder. Dagene avsluttes med felles stille andakt.⁸³

⁷⁷ Bakkevig 2005:107

⁷⁸ Grønvik 2005:77

⁷⁹ Grevenkamp 2005:26

⁸⁰ Løvås 2005:82

⁸¹ Løvås 2005:80-84

⁸² <http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=31> (lest 23.4.2012)

⁸³ <http://www.sandomstiftelsen.no/sandom/Spesialinfo-sider/Ignatiansk.htm> (lest 1.8.2012)

Ignatianske retreatar legger på denne måten spesielt til rette for stille bønn store deler av dagen.⁸⁴

Mor Teresas dikt beskriver stillhetens frukter:

Stillhetens frukt er bønn.
Bønnens frukt er tro.
Troens frukt er kjærlighet.
Kjærlighetens frukt er tjeneste.
Tjenestens frukt er frihet.⁸⁵

Oppsummert har vi beskrevet retreatens muligheter ved å trekke seg tilbake og søke stillhet. Retreat har verdi i seg selv som møtested med Jesus og menneskets eget indre liv. Samtidig kan det være et sted for åndelige øvelser samt gi inspirasjon til disiplin i bønnelivet.

2.2 Kontemplativ bønn

Innenfor diakonal spiritualitet er vi opptatt av kontemplativ bønn. I denne delen vil vi derfor gjøre rede for hvordan stille bønn kan forstås. Videre går vi inn på hvordan den kontemplative bønningen fremmer en holistisk forståelse av mennesket. Kroppen er et sentralt redskap i bønn. Til sist gjør vi rede for hva hensikten med kontemplativ bønn er. Vi er interessert i hvordan kontemplativ bønn kan forme diakoner.

Det er ulike retninger innenfor begrepet kontemplasjon og kontemplativ bønn, men vi har valgt å hovedsakelig gå ut i fra to forfattere som har skrevet om dette. Det er den katolske presten Wilfrid Stinissen som har skrevet mye om bønn med hovedvekt på den kontemplative siden av spiritualiteten. Den anglikanske teologen Kenneth Leech er opptatt av sammenhengen mellom kontemplasjon og aksjon. I tillegg bruker vi andre forfattere som supplerer de to øvrige.

⁸⁴ <http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=31> (lest 23.4.2012)

⁸⁵ Mases 1998:16

2.2.1 Hva er kontemplativ bønn?

Kontemplativ bønn er sentralt i kristen spiritualitet. Denne trospraksisen handler om den stille og lyttende bønningen. Et viktig moment med kontemplativ bønn er at bønningen ikke foregår i hodet, men føres ned til hjertet. Det handler om at mennesker kan få være og hvile i Gud.⁸⁶ Stille bønn er ikke avhengig av menneskets prestasjoner. Utgangspunkt er at bønningen er Guds nåde og en gave fra han.⁸⁷

I kontemplativ bønn kan mennesker motta Guds kjærlighet gjennom å ha en ydmyk og åpen holdning til han. Det kan likevel oppleves tomt eller meningsløst å sitte uten å be aktivt for andre mennesker eller situasjoner. Det kan også være utfordrende å forholde seg til uro og tanker som forstyrrer og vender oppmerksomheten mot alt annen enn Gud. Dobbeltheten ligger i utfordringen mellom å vente på Gud, samt disiplin gjennom å aktivt holde tankene samlet. For å kunne motta Guds gave gjennom bønn har mennesker mulighet til å bruke vilje og øve seg i disiplin.⁸⁸ Leech vektlegger at stille bønn ikke er noe som mennesker skaper og utfører selv, men at det innebærer en prosess der en forbereder og øver seg. Gjennom disiplin og å vente i stillhet, gir Den hellige ånd bønn i gave.⁸⁹ Det er ikke alltid at en opplever å få indre fred. Mye avhenger av dagen og omgivelsene. Invitasjonen fra Gud er likevel å be slik det i øyeblikket er mulig, og være tilfreds med dette.⁹⁰

Stinissen mener at det finnes noen sentrale forutsetninger som forberedelse til stille bønn. Det er åndelig lesning, å vandre i Guds nærhet og selvfornektelse. For å kunne ha fokus på Gud og utvikle den stille bønningen, er regelmessig åndelig lesning sentralt. Det kan gi hjelp til å holde fast ved, samt berike ens spiritualitet. Bibelen er den mest sentrale boken. I tillegg kan andre bøker være til åndelig oppbyggelse. Å vandre i Guds nærhet handler om å øve opp bevisstheten om Guds nærvær gjennom hele dagen. Dette kan gjøres ved å vende tankene mot Gud, og å be korte bønner gjennom dagen. Selvfornektelse forstås som en forvandling i å bli mer lik Gud gjennom Den Hellige Ånds arbeid. Det handler om å vende seg bort fra egoismen i seg selv, samt vende seg til Gud og hans vilje.⁹¹

⁸⁶ Stinissen 1992:139-141

⁸⁷ Stinissen 1994:13-14

⁸⁸ Stinissen 2002:100-106

⁸⁹ Leech 1995:59

⁹⁰ Stinissen 1976:70-71

⁹¹ Stinissen 1976:7-17

I følge Leech er et liv i bønn en vei som kjennetegnes av forandring og utvikling. Det er lett å glemme at kristen spiritualitet til tider kan være preget av kamper og vanskelige spørsmål. Det er samtidig viktig å vite at selv med disiplin vil hindringer og utfordringer komme i bønnelivet. Veien i bønn kan gå gjennom det mystikere ofte omtaler som troens natt. Dette er en teologisk realitet, og kan være måte å erfare Gud på.⁹² En integrert del av troens vei er å oppleve fortvilelse ved at Gud er fraværende. Samtidig kan en bærekraftig spiritualitet vokse ut av at mennesker våger å møte samt å gå gjennom det som oppleves meningsløst.⁹³ Ørkenfedrene er kjent for dette gjennom å foretrekke ensomheten og stillheten i ørkenen. Her erfarte de hvordan hjelpeløsheten kunne føre dem inn i en større tillit til Gud alene.⁹⁴

Jean Stairs omtaler kontemplasjon som både en måte å be på, samt en livsstil. Kontemplasjon handler om å lytte oppmerksomt til Gud gjennom hele dagen, og dermed få en større bevissthet om han utover avsatt tid for bønn. Gjennom en kontemplativ livsstil kan mennesker erfare en større integrasjon av hjerte og sinn, mellom dets indre og ytre verden.⁹⁵ I følge Stinissen kan mennesker øve seg i å bevare kontemplasjonen midt i hverdagslige aktiviteter og arbeid. Konsentrasjon kan øves opp ved å være bevisst og tilstede i alle aktiviteter. Dette kan føre til at det er lettere å holde oppmerksomheten i bønn. Det er ikke slik at tankene til enhver tid skal rettes bevisst mot Gud. Noe arbeid krever full oppmerksomhet. Samtidig kan mennesker oppleve Guds nærhet på et dypere plan, også i altoppslukende arbeid. Hverdagslige gjøremål kan gi en påminnelse om at Gud er tilstede gjennom symbolikken gjøremålene representerer. For eksempel kan det å legge seg for å sove symbolisere det å slippe grepet om seg selv, samt overgi seg helt til Gud. Gud har lagt ned noe av seg selv i alle ting. Når mennesker omgås det skapte kan dette være en kilde til å tenke på han.⁹⁶

Stinissen omtaler stillhet som et redskap for å lytte til Gud. Gud taler ofte i det stille. Hvis mennesker alltid bruker mange ord i bønn, vil det være vanskelig å høre hva Gud vil fortelle.⁹⁷ Jesus løfter frem barn som forbilder for tro. Barn har en rytme som er langsommere enn de voksnes. Det er ofte lange mellomrom av stillhet mellom barns uttrykk i bønner. Dette sier noe om at spiren til det talte ord ligger i stillheten.⁹⁸ Cavaletti beskriver de ordløse

⁹² Leech 2001:151-158

⁹³ Leech 2002:193-194

⁹⁴ Leech 2001:137

⁹⁵ Stairs 2000:37-39

⁹⁶ Stinissen 1976:55-61

⁹⁷ Stinissen 2002:90-98

⁹⁸ Cavalletti 2009: 76

intervallene som dyrebare øyeblikk der barn kan erfare seg forenet med Gud.⁹⁹ Barn har samtidig en naturlig og enkel måte å samtale på i bønn. Bønn er ikke bare et verbalt uttrykk for barn, men også noe kroppslig. Barn har et spontant uttrykk og ber ofte med få ord.¹⁰⁰

2.2.2 Kroppen i kontemplativ bønn

Mennesker både er kropp, og har en kropp. Leech mener at bønn ikke hovedsakelig er en aktivitet for tankene, men for helheten i mennesket, med kropp, sjel og ånd. Gud bor ikke kun i tankene, men kan erfares gjennom kroppen.¹⁰¹ I følge Stinissen, er kroppen et viktig redskap i forberedelse til stille bønn.. Det er samhörighet mellom kropp og sjel, og kroppen kan være et springbrett inn i bønn. Samtidig er det mulig å erfare Guds nærhet selv når kroppen ikke hviler. Når kroppen er avspenning kan den imidlertid lettere åpne seg for Gud og mennesket kan oftere erfare å bli møtt av ham.¹⁰²

Kontemplativ bønn handler om å møte Gud bak ord og tanker. Dette skiller stille bønn fra mer tradisjonell meditasjon som holder tanken og fantasien fast, og hvor sansene spiller en større rolle.¹⁰³ Kontemplasjon har ikke disse støttepunktene, og i kontemplativ bønn kan det derfor være lett å miste konsentrasjon og oppmerksomhet på Gud.¹⁰⁴ Innen tradisjonen for stille bønn, finnes det i følge Anne Anita Lillebø, noen praktiske øvelser for å falle til ro med kropp og sinn. Dette er øvelser med utgangspunkt i kunnskap om kroppsholdning, sittestilling, åndedrettet, blikket og samspeillet med andre mennesker. Øvelsene kan ha betydning for å samle seg og oppleve stillhet. Gjennom kontemplativ bønn er det mulig å erfare at inndelingen av mennesket i kropp, sjel og ånd, opphører.¹⁰⁵

Lillebø hevder at menneskekroppen bærer med seg erfaringer fra fortid og nåtid. Både klare tanker og forvirrede følelser har sitt hovedsete i kroppen. Inntrykk bearbeides og fordøyes derfor ikke kun av tankene, dette skjer også i kroppen. Avspenning er derfor en hjelp til hvile for en kropp som fordøyer inntrykk. En øvelse med åndedrettet kan bli en kilde til hvile.¹⁰⁶

⁹⁹ Cavalletti 2005: 78

¹⁰⁰ Cavalletti 2009: 74

¹⁰¹ Leech 2001:168

¹⁰² Stinissen 1992:100-110

¹⁰³ <http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=102> (27.04.2012)

¹⁰⁴ Stinissen 1976:52-53

¹⁰⁵ Lillebø 2012:14

¹⁰⁶ Lillebø 2012:12

Gud har blåst sin livspust inn i mennesker. Virve Tynneberg mener at åndedrettet kan være en hjelp til å finne tilbake til sannheten om at Gud ønsker ethvert menneskes liv. Det går an å se for seg åndedrettets rytme med innpust, utpust og pause, som en veiviser tilbake til Guds ønske om liv. Følgende tre deler av åndedrettet kan si noe om en den livgivende balansen.¹⁰⁷

Innpust: Ta imot - å ha

Pause: Hvile- å ha

Utpust: Gi videre- å gjøre¹⁰⁸

2.2.3 Retning i kontemplativ bønn

”Et aktivt liv er ikke en motsetning til kontemplasjon, men en konsekvens av å være forenet med Gud.”¹⁰⁹ Målet for kontemplativ bønn er en dypere kjærlighet til Gud. Stille bønn er en vekst i forpliktende kjærlighet, som i følge Stinissen, forvandler mennesker.¹¹⁰

Kristen spiritualitet viser en vei med tydelig retning på livet, og forutsetter samtidig at mennesker er underveis. Kontemplativ bønn og aksjon er begge trospraksiser som må holdes sammen i et liv som Jesu disippel.¹¹¹ Å vende innover i seg selv, kan i neste omgang føre til en bevegelse utover med den kjærligheten mennesket selv har mottatt. Kontemplasjon gir en erfaring av å henge sammen med alt, både Gud, skaperverk og medmennesker.¹¹² En åpenhet der mennesket lytter til Gud og til sitt indre, kan gjøre at mennesker ser sannheten og realitetene om seg selv og verden på en ny måte.¹¹³

Laugerud er opptatt av at kontemplativ bønn er nær beslektet med andre trospraksiser, som meditasjon. Retningen for kontemplativ bønn er Kristus, og erfaringer fra kontemplativ bønn er opplevelse av å være omsluttet av hans kjærlighet. Videre betoner Laugerud at stille bønn fristilt fra andre trospraksiser, står i fare for å miste retningen mot Kristus. Meditasjon fristilt fra kontemplativ bønn fratrukker erfaringer av å være forent med Gud. På samme måte er kontemplativ bønn fattigere uten et fast feste i bibelen og Jesusmeditasjon.¹¹⁴

¹⁰⁷ Tynneberg 2008:21-22

¹⁰⁸ Tynneberg 2008:22

¹⁰⁹ Merton 2004:10

¹¹⁰ Stinissen 1976:64-65

¹¹¹ Kloster Hov 2005:28

¹¹² <http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=102> (lest 27.4.2012)

¹¹³ Stairs 2000:37-39

¹¹⁴ Kirkerådet 1999:24

Treenigheten er et forbilde for hvordan mennesker bør leve. Treenighetens vesen er enhet og fellesskap. Dette fellesskapet kjennetegnes av å gi og å motta liv.¹¹⁵ Leech sier at kristen bønn tar utgangspunkt i en Gud som er personlig, og i relasjon med mennesket som ber. Ut fra Guds vesen utfordrer bønn til å involvere seg i det mellommenneskelige.¹¹⁶

Jesus oppsummer hele loven i et dobbelt kjærlighetsbud: ”Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av hele ditt sinn og av all din kraft. Du skal elske din neste som deg selv.”¹¹⁷ I følge Stairs kan stille bønn gi mennesker redskaper til å elske Gud høyere, og se livet sitt med klarere blikk. Dette mobiliserer til daglige diakonale handlinger, mot andre så vel som mot en selv.¹¹⁸

Stairs hevder videre at kontemplativ bønn og livsstil kan bidra til å fremme balanse og perspektiv i livet, og på livet. Et liv med kontemplativ bønn kan føre til erfaringer av større helhet, økt selvbevissthet og en større varhet for Guds nærvær. Dette kan vise seg i mer kreativitet og glede. Samtidig kan det medføre en økt kapasitet til å møte hverdagens realiteter.¹¹⁹ Stinissen mener at mennesker gjennom stille bønn kan oppleve å få avstand til det som skaper bekymring og engstelse i hverdagen. Tid i stille bønn kan føre til at en erfarer å bli uthvilt og fornyet. Ved å bære med seg noe av erfaringen fra bønnens stillhet gjennom dagen, kan mennesker oppleve å bli mer seg selv.¹²⁰ ”To know God is to know ones true self, the ground of ones being.”¹²¹

Stairs skriver at et resultat av stille bønn kan gi en økt bevissthet om at Gud er nærværende. Dette kan videre føre til økt selverkjennelse og en større ansvarlighet i forhold medmennesker.¹²² Guds verk i mennesker kan lede til at de er mildere og mer sensitive mot hverandre.¹²³ Leech mener at et kontemplativt liv er en bevegelse fra sjelen til Gud, fra Gud til sjelen, og fra sjelen til medmennesker. Et liv med stille bønn skal ikke være et selvsentrert liv, men få et aktivt uttrykk i relasjon med omverdenen. En sann kontemplasjon kan føre til at

¹¹⁵ Stinissen 1992:18-22

¹¹⁶ Leech 1995:8

¹¹⁷ Mark 12,30-31

¹¹⁸ Stairs 2000

¹¹⁹ Stairs 2000:40

¹²⁰ Stinissen 1976:71

¹²¹ Leech 1995:3

¹²² Stairs 2000:

¹²³ Stinissen 1976:71

mennesker blir i stand til å se verden med et klarere blikk, og handler med større innsikt og realisme.¹²⁴

Oppsummert kan vi si at stille bønn handler om relasjonen mellom Gud og mennesket. Gjennom å hvile i Gud og la tankene få mindre fokus, kan Gud gjennom bønningen bekrefte sin kjærlighet til det enkelte mennesket. Kontemplativ bønn har samtidig en naturlig og nødvendig sammenheng ut i et aktivt liv. Dette innebærer en relasjon til medmennesker.

2.3 Diakoners spiritualitet i hverdagen

I denne delen går nærmere inn på diakoni og diakoner. Ut fra problemstillingen vår er vi interessert i hva som former en diakon. Vi belyser derfor temaene diakonal identitet og diakonal spiritualitet. Dette kan si noe om hvor diakonen har sitt utgangspunkt for tjenesten, spesielt med tanke på diakonens møter med medmennesker. Avslutningsvis skriver vi om møter med mennesker, som står sentralt i en diakons tjeneste og arbeidshverdag.

Som hovedkilde i denne delen bruker vi professor i diakoni, Kjell Nordstokke. I tillegg benytter vi oss av andre forfattere og relevant litteratur innen det diakonale fagfeltet.

2.3.1 Diakonal identitet

Menneskets identitet er dynamisk og kan sees på som et livsprosjekt. Diakonens identitet er dannet på bakgrunn av hvem hun/han er, men og hva hun/han gjør. Mange ulike faktorer kan ha betydning for utviklingen av diakonens identitet: Utdanning, kall, menneskelige forbilder, evangelienes Jesusfortellinger og vigsling. Det kan variere om diakoner opplever å ha et kall til diakonyrket. Noen erfarer å ha et kall til tjeneste før påbegynt utdanning. For andre kan det vokse frem et kall i løpet av diakonistudiet. Samtidig varierer det om en diakon har behov eller ikke for en tydelig diakonal identitet.¹²⁵

¹²⁴ Leech 2002:328, 347-348

¹²⁵ Erikstein og Solbu 2009:131-132

Diakoni har sin egenart og identitet gjennom å være en del av kirkens vesen. Med dette som utgangspunkt kan kall til diakonal tjeneste vokse frem.¹²⁶ Evangelietekster om Jesus kan ha betydning for diakoners handlinger. Samtidig kan bibeltekster ha en karakterdannende og identitetsformende funksjon. Den kristne kirken kan forme diakonens moral samt måter å se verden på med Guds ord, gudstjenester og fellesskap i menigheten er elementer som.¹²⁷

En diakons identitet har en dobbelthet i seg, ved at den består av både en profesjonell faglighet og diakonens personlige spiritualitet.¹²⁸ Diakonien som fag har sitt utgangspunkt i teologien, og er tverrfaglig. Diakonifaget er i tillegg til teologisk kunnskap satt sammen av kunnskap fra samfunn- og sosialfag, en pedagogisk eller helsefaglig fagdisiplin.¹²⁹ Slik vi ser det behøver diakonen i sitt yrke å forene sin tro med en faglig profesjonalitet. En fagperson trenger også å integrere sin personlige egenart med en faglig profesjonalitet.¹³⁰

2.3.2 Diakonal spiritualitet

Diakoniens og diakonens rytme kjennetegnes ved bønn og arbeid. Diakonalt engasjement rommer en spiritualitet som er himmelvendt og samtidig ser sammenhengen til det jordnære. Nordstokke mener at diakonal spiritualitet er avhengig av uttrykksformer som er en hjelp til å peke på forbindelsen mellom det himmelvendte og jordnære perspektivene. Guds ord, bønn, stillhet og gudstjenesten er uttrykk for hvordan diakonal spiritualitet kan formes og sammenholdes.¹³¹

I følge Nordstokke er ikke spiritualiteten hovedsakelig bestemte åndelige øvelser. Diakonal spiritualitet kommer først og fremst til uttrykk gjennom et nytt perspektiv. Det handler om en ny måte å se Gud, tilværelsen, tjenesten og medmennesker på. Dette nye perspektivet uttrykker hvilke muligheter og hvilken kraft den kristne tro og Guds kjærlighet gir. Spiritualiteten kan gi mot og utrustning til diakonalt engasjement.¹³²

¹²⁶ Nordstokke 2002:38

¹²⁷ Nissen 2003:259-260

¹²⁸ Nissen 2008:192

¹²⁹ Fagermoen 2011

¹³⁰ Aalen Leenderts 2003:134

¹³¹ Nordstokke 2002:81-83

¹³² Nordstokke 2002:82-83

Et møte med den nådige Gud skaper nytt liv. Dette er utgangspunktet for diakonien.¹³³ All sann diakoni må ha sin forbindelse og kraft fra Kristus, hvis ikke er det ikke diakoni.¹³⁴

Nordstokke mener at etterfølgelse, uten et livgivende fellesskap med Jesus, ikke er mulig. Når han skriver om etterfølgelse er det med utgangspunkt i at Jesus elsker menneskene først. I eksempelet der Jesus vasker disiplenes føtter, viser han sitt tjenersinn, samtidig som han gir disiplene et forbilde. Ved Jesu kjærlighet er vi gjort i stand til etterfølgelse og å gjøre kjærlighetsgjerninger, slik han selv gjorde.¹³⁵

Diakonal spiritualitet er en del av diakonens identitet. Dette gjør spiritualitet til en sentral del av en diakoniutdanning.¹³⁶ Diakonistudiet på Det teologiske Menighetsfakultet har et delemne som omhandler spiritualitet og diakonal identitet. Vi som diakonistudenter erfarer at skolen gjennom dette emnet søker å gi studenten mulighet til å ivareta egen spiritualitet. Dette mener vi kan ha betydning for utviklingen av en students spiritualitet og diakonale identitet. Målet for studenten etter fullført delemnet er å ha:

Kjennskap til ulike spiritualitetstradisjoner, kunnskap om problemstillinger knyttet til forholdet mellom spiritualitet og selvforståelse, evne til refleksjon over egen livshistorie, troserfaring og diakonal identitet.¹³⁷

Når en diakon vigsles til tjeneste i Den norske kirke, er det et punkt i vigselseritualet som inneholder formaning og løfteavleggelse. I dette ligger det en formaning om at diakonen må ta seg tid til eget trosliv.¹³⁸ I den ene delen av ritualet sier biskopen følgende:

Når Herren nå betror deg tjenesten som diakon, pålegger og formaner jeg deg- at du også selv av hjertet legger vinn på å leve etter Guds ord, og i studium og bønn trenger dypere inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter.¹³⁹

Vi mener at den bibelske fortellingen om Martha og Maria kan være et forbilde for diakoners trosliv. I følge Stinissen forutsetter kjærlighet alltid en kontemplativ og en aktiv periode. Det forklarer han med at Martha og Maria må holdes sammen i den enkelte troendes liv.¹⁴⁰ Johannes Nissen legger fram en tolkning av Martha og Maria der de kan sees som to sider av

¹³³ Nordstokke 2002:7

¹³⁴ Jochumsen 1950:12

¹³⁵ Nordstokke 2002:49

¹³⁶ Nissen 2008:191-192

¹³⁷ <http://web.mf.no/emnekatalog/index.php?mode=emne&idnr=DIA571> (lest 07.5.2012)

¹³⁸ Dietrich, Karsrud Korslien og Nordstokke 2011:164

¹³⁹ Den norske kirke 1992:191-192

¹⁴⁰ Stinissen 1976:77

samme person. Noen ganger er det nødvendig å lytte som Maria, og andre ganger skal man handle som Martha.¹⁴¹

2.3.3 Diakoners møter

Å handle som Jesus gjorde, forutsetter en nærværskompetanse. En slik kompetanse innebærer tilstedeværelse og omsorg for hele mennesket. Evangeliet forteller at Gud er opptatt av mennesker. Inkarnasjonen viser at Gud er nær mennesker gjennom Jesu tilstedeværelse. Jesus møtte andre som sant menneske, og brukte sansene i nærværet. Han så, lyttet til og berørte mennesker. Hans tilstedeværelse og nærvær er et forbilde for diakonen og dens møter med mennesker.¹⁴²

En viktig del av diakonien handler om å skape møteplasser mellom mennesker. Gode møter forutsetter bevissthet omkring diakoniens verdigrunnlag, samt handlingsmåter. Det som kjennetegner diakonale handlinger er at de skal være preget av gjensidighet, verdighet, myndiggjøring og ansvarlighet. I møtene mellom mennesker er Gud tilstede, og kan bekrefte enkeltmenneskers verdi, gjennom diakonens handling og væremåte.¹⁴³ Nordstokke og Stubkjær beskriver en diakonal måte å møte mennesker på som åpen, omsorgsfull og uten betingelser. En nådig Gud er et forbilde for en generøs væremåte.¹⁴⁴

Nordstokke fremholder viktigheten av diakoniens grenser. Det finnes store behov blant mennesker, og diakonen kan ikke møte alle utfordringene. Kvalitet handler om å ha fokus på de oppgaver som er prioritert, og utføre de på en best mulig måte.¹⁴⁵ Det kan være utfordrende å forholde seg til høye forventninger, både fra omgivelsene, og en selv. Oftest er det få diakoner på samme sted, hvilket kan bidra til at en diakon står alene om ansvaret som følger stillingen.¹⁴⁶ Derfor er det nødvendig at en diakon tar vare på seg selv og sitt trosliv, for å kunne arbeide i en diakonal stilling over tid. Det er betydningsfullt å ta seg selv på alvor og søke veiledning og sjelesorg, dersom en har behov for det.¹⁴⁷

¹⁴¹ Nissen 2008:85

¹⁴² Erikstein og Solbu 2009:16-17

¹⁴³ Erikstein og Solbu 2009:19

¹⁴⁴ Nordstokke og Stubkjær 2005:101

¹⁴⁵ Nordstokke 2002:88

¹⁴⁶ Erikstein og Solbu 2009:133

¹⁴⁷ Dietrich, Karsrud Korslien og Nordstokke 2011:23

Oppsummert kan vi si at diakoniens og diakonens identitet og spiritualitet henger sammen. Bønn og arbeid kjennetegner diakoniens rytme. Utgangspunktet for og kilden i diakonalt arbeid er Jesus. Dette utfordrer diakoner til å ivareta og utvikle egen spiritualitet. Diakonistudiet har mulighet til å rette fokus på studentens egen spiritualitet som er sentral i utvikling av diakonal identitet. Jesus er et forbilde for en diakonal væremåte i møte med mennesker.

3.0 Analyse

3.1 Presentasjon av informantene

Før vi begynner på selve analysen gir vi en kort presentasjon av de fem informantene med diakoniutdannelse, samt de to øvrige informantene som har annen utdanning, men har erfaring fra diakonalt arbeid. I presentasjonen nevner vi først informantenes utdanning, deretter deres arbeidserfaring. Til slutt forsøker vi å gi et bilde av hva informantens engasjement består i.

Alle informantene har gitt skriftlig samtykke til at anonymisering ikke er nødvendig. Vi ønsker likevel ikke å oppgi navn eller informasjon som gjør de lett gjenkjennbare. Dette velger vi å gjøre fordi vi mener at det å anvende informantenes navn ikke har noen hensikt for avhandlingen. Retreat i Norge er et forholdsvis lite og gjennomsiktig miljø, og når en del av materialet er av personlig karakter, er vårt ønske å anonymisere i størst mulig grad.

I analysen benytter vi oss av nummerering av informantene, fra 1 til 5 når det gjelder de med diakoniutdannelse. Disse informantene anser vi som vårt hovedmateriale. De resterende to informantene kaller vi A og B, og vi bruker deres erfaringer for å utfylle analysen. Vi mener at de er ressurser som kan gi annen informasjon, gjennom deres erfaring fra ulikt diakonalt arbeid. Begge informantene har erfaring med å jobbe innen diakonalt arbeid der kollegaer har diakoniutdanning. Vi bruker hovedsaklig materialet fra informant A og B når deres svar utdyper hovedinformantenes meninger og underbygger deres syn med flere nyanser. Samtidig bruker vi informant A og B når de vektlegger andre sider ved intervju spørsmålene enn hovedinformantene.

Vi etterstreber å vektlegge hovedinformantenes meninger og uttalelser i lik grad ved å disponere plassen de får i analysen. Samtidig forholder vi oss til det transkriberte materialet, hvor informantene i ulik grad og lengde, svarer på spørsmål vi har stilt. Når informantene ikke har uttalt seg om et tema, medfører det at de heller ikke nevnes under alle punkt i analysen.

Informant 1 er en av to mannlige informanter. Utdannelsen hans er spredt litt utover tid med blant annet lærerutdanning. På 80-tallet gikk han på Norsk diakonihøyskole og senere studerte han fagene kristendom og veiledning. Informanten har hatt ulike typer jobber, blant annet som lærer på bibelskole drevet av en pinsemenighet, en bibelskole han selv har gått på. Videre har informanten vært vikar for en sykehusprest i en periode. Informant 1 har i flere år drevet et

retreatsted hvor han har bodd og jobbet som husfolk sammen med kona si. Han har for kort tid siden avsluttet arbeidet på retreatstedet.

Informant 1 sier at han i sitt første møte med retreatbevegelsen ble betatt av retreat og tankegangen der. Informanten beskriver sin erfaring med retreat som diakoni i dypeste mening. Han mener at retreat rommer både den fysiske, psykiske og åndelige dimensjonen i et menneske. Han sier at det er helheten i retreat som aller mest griper fatt i han og inspirerer han.

Informant 2 er vår andre mannlige informant. Han er utdannet tømrer og sykepleier før han tok diakoniutdannelsen rundt år 2000. Han ble vigslet for en diakonstilling og arbeidet som sognediakon etter dette. Informanten sier at han har hatt frie tøyler til å bygge opp det diakonale arbeidet innenfor et område med to bygdemenigheter og en bymenighet. Han sier at arbeidsoppgavene rommer bredt. De består av barnearbeid, eldrearbeid, begravelser og lavterskeltilbud gjennom åpne frokoster.

Informant 2 sier om seg selv at han er praktisk orientert gjennom erfaringer fra to tidligere praktiske yrker. Han er videre opptatt av omsorg vist i handling, og ikke bare bruke ord. Informanten beskriver at erfaringer fra yrket som sykepleier gir redskaper som han også anvender i den diakonale jobben.

Informant 3 er kvinne og tok utdannelsen på 70-tallet for å bli lærer i kirke eller skole. Hun har også kateketutdanning. I begynnelsen av år 2000 tok hun diakoniutdanning. Arbeidserfaringen hennes startet i et kristent studentarbeid i Europa sammen med mann og barn. Et tiår senere returnerte familien til Norge, og hun og begynte i jobb på en bibelskole. Informanten beskriver at hun deretter hadde en "timeout" hvor hun forsøkte å finne veien videre. Hun sier at hun oppdaget en lengsel etter å jobbe i kirken, og fikk en stilling som diakonimedarbeider. Dette førte henne inn i diakoniutdannelsen, og deretter ut i vigslet tjeneste som diakon i kirken. Arbeidet har hovedvekt på eldre, bønn og nettverksbygging.

Informant 3 er opptatt av diakoniens synlige side med deltagelse i gudstjenesten, samt den usynlige siden som favner alle menneskemøtene. Hun synes selv det er viktig å ta del i menighetens felleskap, og sier at diakonien må ha sitt feste der. Informanten beskriver at hun er begeistret for bibelen og at den er en viktig kilde for hennes arbeid.

Informant 4 er en kvinne fra et annet skandinavisk land, men har bodd størstedelen av sitt voksne liv i Norge. Hun tok lærerutdanning på 70-tallet og siden har hun tatt diakoniutdannelse på Norsk diakonihøyskole. Senere har hun tatt videreutdanning innen åndelig veiledning. Informanten har arbeidet noen år i skolen, men i hovedvekten av hennes yrkesaktive liv har hun jobbet på ulike retreatsteder i Norge. De siste årene har informanten jobbet ved et diakonalt senter hvor arbeidet innebærer alt fra retreatarbeid til samtaler og organisering av frivillige, samt samarbeid med Den norske kirke.

Informant 4 opplevde i ung voksen alder et vendepunkt i livet som hun selv omtaler som en tid for åndelig fornyelse i troen. Dette førte henne inn i retreat og resulterte i nye tanker om veien videre for arbeidet hennes. Informanten beskriver et liv der hun har fulgt det hun opplever som Guds ledelse gjennom bønn. Hun deler et engasjement for at bønn er en viktig del av det diakonale arbeidet. Hun kaller det en integrert livsholdning når diakoner forplikter seg til åndelig fordypning under vigsling til tjeneste.

Informant 5 er en kvinne med en annen skandinavisk bakgrunn. Hun er musikkutdannet og diakoniutdannet fra hjemlandet sitt rundt år 1990. Her ble informanten også vigslet til diakon. Når hun søkte jobb kom hun over et behov for retreatarbeidere i Norge, som resulterte i at hun startet som husfolk på et norsk retreatsted på 90-tallet. Yrkeserfaringen hennes har siden bestått av arbeid innenfor musikk og retreat. Informanten har også jobbet en del inn mot ulike menigheter, da med en kombinasjon av musikk og stillhetsarbeid. Hun jobber i tillegg med åndelig veiledning og sjelesorg.

Informant 5 sier hun oppdaget stillhet som noe fantastisk etter at hun ble kristen i tyveårene og da kjente på en tørst som ikke en vanlig menighet kunne slukke. Dette førte henne til stillheten på retreat hvor hun opplevde at ”Jesus er nærmere meg enn jeg selv er. Han ser alt og vet om alt, og elsker”. Hun har et engasjement for å bringe videre og dele stillhet i fellesskap. Hun mener det er mange mennesker som ikke har oppdaget sitt eget behov for stillhet. Samtidig forteller hun om en økende lengsel etter og interesse for stillhet. Hun sier at stillhet er noe annet enn ubehagelig tomhet eller kjedsomhet. Det er et rom hvor mennesker kan oppdage Guds nærvær.

Informant A er en kvinne med utdannelse innen realfag, pedagogikk og som sivilingeniør på 80-tallet. Hun har arbeidet som lærer i realfag på videregående, kombinert med arbeid med mennesker på fritiden. Gjennom å være frivillig husfolk på et retreatsted over flere år, vokste det frem et ønske om å ha dette som heltidsjobb. Etter at hun ble gift overtok hun og mannen hovedansvaret for et retreatsted, hvor de har vært et par tiår.

Informant A forteller at hun har hatt en lengsel etter å være Jesu disippel og tjene andre mennesker fra barndommen av. Hun uttrykker en sterk tillit til at Gud har skapt henne med egenskaper som er ønsket og villet av han. Gjennom å være husfolk på retreat, oppdaget hun hvordan mennesker ble møtt av Gud der. Hun sier at det er viktig for henne å legge til rette for, og gå sammen med mennesker i møte med Gud.

Informant B er en kvinne som er utdannet sosionom, menighetssekretær og har videreutdanning i familierapi. Hun sier selv at hun har hatt mange varierte typer jobber, mye innen offentlig omsorg. I tillegg har hun undervist i fag på diakonistudiet, og arbeidet som diakoniarbeider i den norske kirke. Informanten har skrevet flere bøker.

Informanten har et stort engasjement for forholdet mellom tro og fag, og er opptatt av at troen må få plass i mennesket som fagperson. Hun omtaler seg selv som diakon av hjertet. Informanten vektlegger at det i diakonien er viktig å ha koblingen til Jesus som er kilden. Hun sier at hvis diakoner får forankre seg i kilden kan det være med å motvirke at vi får en overprofesjonell kirke.

3.2 Oppbygging av analyse

Vi deler analysen inn i tre hovedtemaer med utgangspunkt i hvordan det teologiske bakteppet er bygget opp, samt problemstillingen. Det er retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet i hverdagen. Under hvert av disse temaene følger fire eller fem underpunkt, som vi benytter for å presentere materialet.

Under hvert tema vil vi legge frem informantenes stemmer gjennom sitater og sammendrag, samt vår tolkning av hva informantene har formidlet. Vi ønsker å belyse nyanser, likheter og ulikheter i deres erfaringer og meninger. Når synspunkter og meninger sammenfaller slår vi

sammen svar fra ulike informanter for å fremheve poenger. For å tydeliggjøre hvem av informantene som uttaler seg, skriver vi forkortelser i parentes, for eksempel (i.1) som viser til informant 1. Dette gjør vi enten etter direkte sitat hvor informantens nummer ikke nevnes før sitatet, eller der vi gjengir informantens mening.

Hvert underpunkt inneholder en kort innledning og avsluttes med en oppsummering. Vi mener denne fremgangsmåten på en ryddig måte vil gi et helhetlig bilde av materialet.

3.3 Retreat

3.3.1 Informantenes tilknytning til retreat

I denne delen har vi stilt spørsmål om informantenes tilknytning til retreat. Vi begynner punktet med når, og hvordan informantene etablerte den første retreatkontakten. Deretter belyser vi hvilken type retreat de drar på, samt hvor ofte informantene reiser på retreat. Analysekapittelet innledes med dette fordi vi mener det gir et perspektiv på informantenes grunnlag for deres synspunkter. Det kan i tillegg gi leseren en forståelse av informantenes retreat erfaringer.

Vi ser at informantene har etablert kontakt med retreat på ulike måter. To av informantene hadde sitt første møte med retreat gjennom praksis i diakonistudiet (i.1 og i.3). Informant 1 hadde sin praksis på 80-tallet, først som gjest og deretter som husfolk. Den første organiserte retreaten til informant 3 var gjennom selvvalgt praksis på diakonistudiet. Hun sier i tillegg at hun hadde en retreatopplevelse flere år tidligere, på den tiden hun arbeidet med mannen i utlandet. De ga hverandre hver sin stille dag, som en personlig retreatdag.

Informant 2 reiste på sin første retreat med familien på 90-tallet. Informant B har også vært mye med familien på retreat. Hun forteller at hun kunne ønske at hun hadde oppdaget retreat enda tidligere.

To av informantene oppdaget retreat gjennom andres omtale av retreat. Informant A fikk høre om retreat for første gang gjennom nyhetsbrev fra Jesusbevegelsen. Dette førte til at hun dro på sin første retreat i studietida på 80-tallet. Informant 4 dro på sin første retreat på 70-tallet. Gjennom et møte med Edin Løvås forteller informanten at hun fikk høre om retreat, og visste

intuitivt at dette var noe hun skulle dra på. Retreat var på denne tiden ukjent for henne. For informant 5 ble den første retreatkontakten etablert i voksen alder, da hun var blitt kristen og lengtet etter noe mer enn det en menighet kunne tilby henne. Hun reiste på sjelesørgeriske dager som inneholdt mye stillhet.

Vi ser at det er store variasjoner i hvordan de ulike informantene møtte retreat første gang. Samtlige informanter sier at de har reist tilbake på retreat. Slik vi ser det kan dette ha sammenheng med at den første retreat erfaringen inneholdt gode opplevelser, eller vekket en type nysgjerrighet, som har resultert i senere retreatopphold.

Som vi har omtalt tidligere finnes det ulike typer retreat.¹⁴⁸ Vi forstår dette som at retreatbevegelsen tilpasser retreat til menneskers ulike behov. Dette kan handle om personlig ulikhet, samt menneskers forskjellige livsfaser. Vi ser at våre informanter har noe ulikt valg av type retreat de foretrekker å reise på i dag. Det er også forskjeller i rytmen deres når det gjelder hvor ofte de drar på retreat. Flertallet av informantene velger å reise på helt tause retreat i åtte dager, såkalt ignatiansk retreat.¹⁴⁹ Vi mener at informantenes ulike valg av type retreat kan gjenspeile deres personlige egenart, være et uttrykk for interesse eller handle om livsfasen de er i.

Informant 1 har en årlig retreatrytme, og sier at han foretrekker heltause retreat med ignatiansk veiledning. Informant 2 har vært på to-tre familieretreat, men dette er flere år siden. I tillegg har han ved en anledning reist på retreat sammen med menigheten sin. Informanten forteller flere ganger gjennom intervjuet at han ønsker å reise tilbake på retreat. Informant 3 sin rytme består av retreat minst en gang i semesteret, hvor hun oftest drar til samme retreatsted. Informanten sier at tause retreat passer henne best. Retreatrytmen hennes består videre av månedlige møter med en gruppe pastorer hvor de i fellesskap deler retreat elementer som tidebønn, stillhet og meditasjon. Hun vektlegger hvor vesentlig det er for henne å planlegge, samt sette av de dagene hun skal på retreat.

Informant 4 og 5 forteller i likhet med flertallet av informantene, om en årlig retreatrytme. De foretrekker åtte dagers ignatiansk retreat. I tillegg drar begge på kortere retreat når de har anledning. Vi fikk inntrykk av at informant 4 prioriterer det å reise på retreat høyt, selv om

¹⁴⁸ Se kap 2.1.2

¹⁴⁹ Se kap 2.1.5

hverdagen hennes er travel. Informant A sier at hun har som mål å reise på retreat en gang i året, men at det i praksis ofte blir annethvert år. Gjennom å gå jevnlig til åndelig til veiledning, sier informanten at dette både kan øke og svekke behovet hennes for å dra bort på retreat. Vi forstår dette som at hun får dekket noe av behovet for retreatferinger gjennom den åndelige veiledningen. Informant B beskriver ikke en fast retreatrytme, og forteller at hun varierer i både retreatsted og type retreat når hun drar på.

Vi ser videre en variasjon i om informantene foretrekker å reise på retreat alene, i gruppe eller med familien. Informant 2 har kun deltatt på retreat med et fellesskap, da sammen med familien eller menigheten sin. Dette var før han arbeidet i menigheten som diakon. Informant B har i tillegg til å reise både alene og sammen med familien sin, flere ganger reist til retreatsteder når hun forfatter bøker. Hun sier at dette er på grunn av rammene og tidebønnen som finnes på retreat. Vi forstår det som at hun gjør dette ”(...) fordi jeg har skjønnet at det handler først og fremst om koblingen til kilden.” Slik vi oppfatter de resterende informantene, drar de alene på retreat.

Informant 3 trekker frem at hun fortrinnsvis reiser uten å kjenne noen av de andre gjestene. Vi forstår dette som et ønske om å trekke seg tilbake uten å omgås de en i hverdagen møter og kjenner. Vi ser dette som kontrast til for eksempel å dra på familieretreat, hvor en vil bli minnet på sin rolle som far eller mor gjennom dagen. Vi mener at den rollen informantene har på retreat kan være med å legge rammer for hvor mye tid alene og i stillhet de kan forvente. En uavbrutt stillhet kan gi mulighet for å lytte til sitt indre og Gud i bønn.¹⁵⁰ Samtidig ser vi på de varierte retreattilbudene som tilpasset ulike ønsker og behov.

Både informant 1, 4, 5 og informant A har jobbet ved eller drevet retreatsteder. De har derfor et felles erfaringsgrunnlag med ulike roller, som både gjest og husfolk. Informant 1 forteller at det sto i hans arbeidsavtale at det er viktig å reise jevnlig på retreat som gjest. En arbeidsavtale som dette kan forstås som et uttrykk for viktigheten ved selv å motta, når en er i et diakonalt arbeid. I kapittel to skriver vi om å ivareta egen spiritualitet i diakonyrket, gjennom fokus på både kontemplasjon og aksjon.¹⁵¹ Dette mener vi at informantene praktiserer blant annet gjennom jevnlig å være gjest på retreat. Samtidig er det naturlig å forvente at det er mange faktorer som bidrar til informantenes retreatrytme, ikke bare

¹⁵⁰ Se kap 2.1.2

¹⁵¹ Se kap 2.3.2.

arbeidsavtaler. Egen motivasjon og ønske om å fordype sitt forhold til Jesus, behov for hvile eller ønske om inspirasjon i eget trosliv, er faktorer vi antar spiller inn.

Oppsummert ser vi at informantenes første møte med retreat, samt tilknytning i dag, har stor bredde når det gjelder både type retreat og retreatsted. Flertallet av informantene oppgir at de ønsker en rytme der de årlig reiser på retreat, fortrinnsvis heltause, ignatianske retreat. Det varierer om informantene gjennomfører dette ønsket. Vi forstår det som at informantenes retreatrytme kan avhenge av arbeidsavtalen deres. Samtidig vektlegger noen informanter at det er viktig å planlegge, for å prioritere retreat i travle arbeidshverdager. En informant har ikke deltatt på retreat på over ti år, men sier at han har som mål å reise tilbake på retreat. Dette kan vi forstå som at erfaringene informantene har gjort på retreat har verdi for han, selv om han av ulike grunner ikke har prioritert å reise tilbake.

3.3.2 Informantenes opplevelser på retreat

Vi spør informantene hva retreat betyr for dem. Gjennom historier de forteller, får vi innblikk i noen av de erfaringene som informantene har. Dette mener vi kan gi et bilde av hvordan deres forhold til Gud og seg selv påvirkes og formes gjennom opphold på retreat. Vi ser at det er tre punkter som går igjen i det informantene forteller. Det er stillhet, relasjon til Gud og opplevelser av å være et helt menneske.

Som vi har beskrevet i kapittel to, er stillhet et sentralt kjennetegn på retreat.¹⁵² Dette sammenfaller med hva informantene har beskrevet at de opplever på retreat. Informant 2 sier at han rett etter retreat tenkte at "(...) jeg har hatt en ro som jeg ikke opplever andre steder." Vi forstår med hans beskrivelse at stillheten på retreat er en av faktorene som kan være med å gi erfaring av ro. Informant 3 sier at for henne er retreat et sted hvor hun kan lade batteriene, samt "(...) ha god tid, og å forsøke å få litt overblikk, med Herrens hjelp." Hun vektlegger at det på retreat er viktig for henne å rydde i eget liv for å kunne prioritere på en god måte. Informanten sier at hun gjennom å skrive og bruke god tid i stillhet, erfarer at Gud gir henne lys over livet og ro over prioriteringer. "Ja, plutselig ser man klarere, og går videre med fastere skritt." Vi forstår det som at når informantene har god tid, erfarer hun at stillheten bærer frukter. Informanten belyser dette når hun forteller at hun får kreative ideer og tanker til

¹⁵² Se kap 2.1.2

andakter hun skal holde. ”Vi tenker jo at vi mister tiden, men vi gjør jo ikke det.” Slik vi ser det, kommer ideene og inspirasjonen som en bonus, uten at hun retter fokus på det. Vi mener at informantens opplevelser sammenfaller med frukter av tid i stille bønn, som kreativitet og nye perspektiver.¹⁵³

Informant 4 formidler, slik vi oppfatter det, et nyansert bilde av hvordan stillheten på retreat kan erfares. Informanten beskriver en motstand både hun og andre kan møte når de går inn i stillheten. Hun sier at erfaringer av motstand og rastløshet er normalt, og at det utfordrer til likevel å velge stillheten på retreat. Informanten sier videre at retreat også på andre måter kan oppleves utfordrende, ved at det kan erfares som ”(...) en vandring i en ørken, eller i natten (...)” Hun understreker at ”ingen ting er fremmed for Gud, i forhold til hva livet rommer.” Slik vi ser det har informanten et realistisk syn på at retreat kan være utfordrende å gå inn i. Samtidig mener vi at hun uttrykker at Gud er en medvandrer som tåler menneskers sammensatte liv, samt deres uvilje eller frykt. Informant 5 sier at når ”du har meldt deg på til stillhet, så du kommer deg ikke unna selv om det kan være ubehagelig iblant (...)” Med dette oppfatter vi at hun, i likhet med informant 4, bekrefter at retreat kan oppleves utfordrende. I kapittel to understrekes det som informantenes forteller om at stillhet kan erfares krevende. Indre uro kan komme frem når den ytre støyen stilner.¹⁵⁴

Informant 5 forteller at hun i møtet med retreat oppdaget at hun elsket friheten og stillheten som hun erfarte der. Friheten til å være det mennesket en er skapt som, uttrykker hun slik. ”Å bare møtes som den en er, og ikke imponere hverandre med alle titler (...)” Vi forstår det som at hun her snakker om frihet som fravær av sosialt spill, hvor mennesker kategoriserer hverandre etter utdannelse, sivilstand og yrke.

Stillhet på retreat er mer enn fravær av støy og kan erfares som hellig.¹⁵⁵ Slik vi ser det beskriver informant B denne type stillhet. Hun forteller om nyanser av stillhet som de øvrige informantene ikke har beskrevet. Informanten sier at hun har oppdaget stillhet som mer enn fravær av støy, som på familieretreat da husfolket passet barna. ”Silence i motsetning til quiet, det er forskjellen.” Hun beskriver erfaringen fra ytre til indre stillhet, der hun opplever et levende nærvær med Gud, på en dypere måte.

¹⁵³ Se kap 2.2.3

¹⁵⁴ Se kap 2.1.4

¹⁵⁵ Se kap 2.1.2

Retreat gir rom for å utvikle sin relasjon til Gud gjennom møter med han.¹⁵⁶ Informant 1 forteller at han oppdaget gudsnærværet på en ny måte på retreat. Han beskriver det som ”et nærvær som er der”, og som er uavhengig av hans egen lovsang eller bønn. Informanten sier at han fikk en annen måte å forholde seg til Gud og tro på gjennom at gudsnærværet bare var noe han skulle ”ta imot og bekrefte på et vis.” Informant 5 sier at hun erfarer at den uavbrutte stillheten på retreat kan gi mulighet til ”(...) lange tanker og lange bønner. Du gir på en måte Gud sjansen til å tale, du får lytte til hva han sier.” Vi mener at informant A underbygger det informant 1 og 5 sier, når hun forteller at hun erfarer at Gud bygger deres relasjon, gjennom å gi et ”(...) nærere tillitsforhold til Jesus.” Slik vi forstår informantene handler dette om at den stille bønne først og fremst er en gave fra Gud.¹⁵⁷ Informant B forteller videre at hennes gudsjelasjon har utviklet seg gjennom de erfaringene på retreat som omhandler det å ”snakke ærlig med Gud, og snakke ut fra hjertet sitt og ikke det man vet i hodet.” Hun uttrykker at hun er opptatt av erfaringer der hun opplever Gud som virkelig, at Guds eksistens er mer enn i hennes tanke og tro.

Løvås forteller at utgangspunktet for retreat var en lengsel etter å erfare mer av og leve nærmere Jesus. Disippelkretsen som etablerte retreat i Norge, var opptatt av å inspirere hverandre til å leve som Jesu disipler.¹⁵⁸ Informant A sier at en viktig side ved retreat er sammenhengen mellom erfaringer gjort på retreat, og tro levd ut i handling i hverdagen. Hun forteller at retreat erfaringer er med på å gjøre at hun ønsker å leve som en disippel. Vi forstår det som at informantene erfarer dette som Løvås ønsket med å opprette retreat.

En annen side ved informantenes opplevelser ved retreat og møter med Gud, er deres forhold til tekster i bibelen. Bibeltekster har fra starten av stått sentralt i retreat.¹⁵⁹ To av informantene beskriver det å gjøre nye erfaringer med bibeltekster på retreat. Informant 2 forteller at han på retreat erfarte å lese og bruke bibeltekster på en ny måte. Informanten sier at han tidligere hadde lest bibeltekster med kommentarer, mens han nå fikk erfare at bibelteksten kunne stå alene uten forklaring. Å la Guds ord på denne måten ”(...) synke inn i en. Jeg tror det gjør noe med en da underveis (...).” Informant 4 forteller om sin første retreat erfaring som en sterk opplevelse i det å bli møtt av Gud selv, til forskjell fra å lytte til bibeltimer og preker i

¹⁵⁶ Se kap 2.1.3

¹⁵⁷ Se kap 2.2.1

¹⁵⁸ Se kap 2.1.1

¹⁵⁹ Se kap 2.1.1

menigheten. ”Det at det var skapt et rom der jeg kunne be med bibelfortellingen selv, og at Gud på en måte møter meg direkte uten at noen måtte stå mellom og forklare. Det ble en sånn veldig grunnleggende erfaring.” Slik vi ser det formidler informanten at retreat er et sted hvor hun kan komme nær Gud, gjennom blant annet å erfare hva bibeltekster kan formidle uten fortolkning. Slik vi ser det er det har det vært en felles viktig erfaring for informantene å forholde seg til bibeltekster uten forklaringer (i.2. og i.4.).

Retreat ønsker å ivareta hele mennesket. Enkelheten som retreat inviterer til, kan gi rammer for tid til både stillhet og samtale med veileder, samt en balanse mellom hvile og aktivitet.¹⁶⁰ ”Jeg har ikke vært borti noe som har gått så dypt hos meg, som møte med retreat, og disse perspektivene som favner så vidt og samtidig holder alt sammen i ett” (i.1). Informant 1 beskriver at helt fra sitt første møte med retreat, har dette fasinert han og vært ”en slags opplevelse av å komme hjem.” De teoretiske perspektivene på diakoni som han kjente til fra diakonistudiet ble utfordret når informanten møtte retreat. ”(...) her er jo alt diakoni i dypeste mening, i det retreat gjør med folk.” Informanten forteller at møtet med retreat ga han en ny helhetsforståelse og en opplevelse av balanse mellom den fysiske, psykiske og åndelige dimensjonen. Vi forstår det som at informanten her snakker om hvordan retreat tilrettelegger for hele mennesket gjennom en god rytme på dagen. En dag på retreat inneholder blant annet serverte måltider, vakre omgivelser, tid alene og i fellesskap, muligheter for å gå tur i naturen og forkynnelse gjennom sanger og tekstlesning. Han sier at ”her flettes ting inn i hverandre på en måte som gjør at ting forsterkes” (i.1.). Med dette forstår vi det som at han mener at alt som skjer på i løpet av dagen på retreat, får større betydning når det henger sammen som en helhet.

Om sin opplevelse av retreat, forteller informant 2 at han erfarte retreat som et godt sted å være, sammen med familien sin. Informanten sier at han opplevde at husfolket tok vare på de som hele mennesker, med aktiviteter for barna og samtidig tilrettelagt med tid alene for de voksne. Han forteller at dagsrytmen i retreat ga mulighet til åndelig fordypning og tidebønn.

Oppsummert ser vi at retreat har betydd mye for informantene. Flere forteller at stillheten på retreat er konstruktiv og positiv. Her får de tid til å lytte til Gud og seg selv. Samtidig trekker noen informanter frem at stillhet også kan erfares utfordrende. Det varierer likevel hvordan

¹⁶⁰ Se kap 2.1.2 og 2.1.5

informantene erfarer retreat som betydningsfullt. Noen vektlegger at opplevelser av å bli møtt som hele mennesker har vært, og er viktig. Flere informanter har erfart å komme nærmere Gud, og et par har gjort nye og egne erfaringer med bruk av bibelen.

3.3.3 Hvilken plass har stille bønn i retreat?

Vi spør informantene hvilke rammer de mener at retreat gir når det gjelder stille bønn. Vi vil undersøke om informantenes erfaringer tilsier at retreatens rammer er en hjelp og inspirasjon til å praktisere kontemplativ bønn. Vi tar utgangspunkt i tre punkter som vi ser går igjen. Det er typer retreat, stille andakt og fellesskap.

Ignatiansk retreat og temaretreat om kontemplativ bønn, har et sterkere fokus på stille bønn enn andre retreatere.¹⁶¹ Informant 4 sier at hun har deltatt på temaretreat hvor hovedfokuset var kontemplativ bønn. Hun forteller at det var en del undervisning knyttet til temaet stille bønn i retreaten. Informanten sier at retreat med røtter i den ignatianske tradisjonen veksler mellom stillhet og bønn. Informant A og B understreker også at det er ignatiansk, heltaus retreat, som gir de tydeligste rammene for kontemplativ bønn. Når informant 4, A og B snakker om rammene på ignatiansk retreat, forstår vi det som at de mener at det på disse retreatene er et spesielt fokus på kontemplativ bønn. Det kan innebære at det på retreaten oppfordres til stille bønn, gjennom fokus på bare å være tilstede og være sammen med Gud. Samtidig som noen retreatere har et spesielt fokus på kontemplativ bønn, er stillhet og bønn kjennetegn på alle typer retreatere.¹⁶² Informant 5 peker på dette når hun på spørsmål om den kontemplative bønnens plass i retreat, svarer ”(...) at det gjennomsyrrer jo hele dagen, på en måte (...).”

Flere retreatsteder gir tilbud om stille andakt i kapellet hver kveld, der fokuset er å rette oppmerksomheten mot Jesus og hans nærvær.¹⁶³ Informant 1, 3 og 5 forteller at det på retreatere ved Sandom og Tomasgården er satt av en time hver dag til stille andakt. Informant 3 beskriver stille andakt, som ”(...) en time på dagen hvor du kan sitte i kapellet i stille bønn, som et tilbud.” Ved at stille andakt står som egen post på dagsprogrammet, mener informant 5 at det blir tydeligere at denne tiden kan brukes til stille bønn. Informant 1 sier at det i forkant av stille andakt blir formidlet at ”(...) her er det ikke anledning til den veldige

¹⁶¹ Se kap 2.1.5

¹⁶² Se kap 2.1.2

¹⁶³ Se kap 2.1.5

bønneutgytelsen med ord, men her er det mer sett deg ned, vær hos Gud med ditt liv.” Ut fra dette sitatet forstår vi det som at han mener at det oppfordres til å bruke tiden til stille bønn med Gud. Informanten forteller videre at en på den stille timen kan bruke tiden til å se tilbake på dagen som har vært. Slik vi ser det, mener informanten at tiden i kapellet kan brukes til å rette fokus på hvordan Gud har møtt deg gjennom dagen, samt rette fokus på eget liv.

Informant 2 mener, i likhet med informant 1, at stille bønn er en viktig del av dagen på retreat. Han sier: ”(...) det er veldig fint å kunne praktisere det. Da er du kanskje mer konsentrert om det, når du er på retreat.” Vi forstår dette som at han mener at det er lettere å konsentrere seg om stille bønn med retreatens rammer, enn ellers i hverdag og jobb som diakon. Fellesskapet som finnes på retreat, kan være en hjelp til å bli stille.¹⁶⁴ Informant 3 fremhever dette når hun sier at fellesskap på retreat er verdifullt. Dette eksemplifiserer hun ved å skildre et sterkt bønnefellesskap på dagsretreater hun månedlig deltar på. Hun sier at dette fellesskapet inneholder mye stillhet og ordløs bønn, og at det her gis rom for å lytte til Gud.

Oppsummert ser vi at samtlige informanter mener at retreat kan tilby rammer for stille bønn. Flere av informantene beskriver at den stille andakten er spesielt tilrettelagt for tid i kontemplativ bønn. Samtidig påpeker flere at det er spesielt ignatiansk heltaus retreat, og temaretreat om kontemplativ bønn, som tydeligst legger rammer for stille bønn. Vi forstår det som at flere av informantene mener at dagsrytmen og fellesskapet er rammer som gir en hjelp til å komme inn i stillheten, og konsentrere seg om bønnen.

3.3.4 Er retreat for alle?

I denne delen spør vi informantene om de mener at retreat passer for alle mennesker. Vi presenterer informantenes meninger og erfaringer fordi vi lurer på om retreat er for spesielt interesserte, eller om ulike mennesketyper kan oppleve at det tilfører noe til deres spiritualitet. Gjennom diakonistudiet erfarer vi selv at diakonistudentene og diakoner er forskjellige, og har ulik trospraksis. I dette punktet utdyper vi informantenes nyanseringer og argumenter for eller imot spørsmålet om retreat er for alle mennesker.

¹⁶⁴ Se kap 2.1.5

Flere informanter sier at de mener og tror at retreat kan passe for alle mennesker. I utgangspunktet mener informant 4 dette. Samtidig påpeker hun at vi som mennesker er veldig forskjellige. Gjennom intervjuet sier informanten at hun har et engasjement for stillhetsarbeid, og at hun er opptatt av å tilrettelegge for dette i menigheter. Vi ser dette som at informanten mener at elementer fra retreat kan tilpasses ulike mennesker i forskjellige situasjoner. Slik vi ser det etterfølges svaret til informanten av et hvis. Vi forstår det som hun mener at retreat kan være for alle mennesker, hvis det tilrettelegges for det i menigheter. Det kan for eksempel en dagsretreat gjøre. Informant B deler i likhet med informant 4 tanken om at dagsretreat kan være en god måte å tilrettelegge for erfaringer med retreat. Hun eksemplifiserer det med måten det arrangeres ved Det teologiske Menighetsfakultet (i.B).

Informant 5 vektlegger poenget til informant 4, når hun sier at retreat og stillhet er for alle mennesker, men ikke i alle former. Informanten sier at hun har vanskelig for å forestille seg bønn uten noen form for stillhet. Hun fremhever i tillegg at stillhet er en nøkkel for å finne ut hva en vil med livet. Informanten mener at kirken har et viktig arbeid med å lære barn å bli fortrolige med stillhet, slik at de som eldre ikke er redd for den. Vi forstår det slik at informanten er opptatt av at en diakon i menighet ser hvilke muligheter hun/han har for å legge til rette for stille rom, gjennom for eksempel bønnevandring i kirken.

Vi ser at flere informanter er skeptiske til spørsmålet om retreat kan passe for alle mennesker. Informant 1 er tydelig i sitt svar. Han mener at noen form for motivasjon er nødvendig for å kunne dra på retreat. Samtidig forteller han at han unner alle å oppdage Gud i stillhet. Vi mener at informanten etterfølger sitt synspunkt om retreat, med et men. Han ønsker at alle mennesker skal oppdage stillhet, men mener at det å dra på retreat krever motivasjon. ”Gud er alltid nærværende, men for å bli oppmerksom på dette er mennesket nødt til å være tilstede i seg selv.”¹⁶⁵ Vi forstår det som at informant 1 belyser dette når han beskriver stillheten som en ramme for å være tilstede i seg selv, og på den måten få erfaringer med Gud.

Informant 1 forteller videre at han har erfaringer med å ta med bibelskoleelever fra pinsebevegelsen til retreat som en del av studiet. Han presiserer hvor sentralt det er å gå runder med informasjon og samtaler på forhånd for å skape gode rammer og opplevelser for elevene. Vi forstår informasjonen slik at samtalene dreide seg om å forklare retreatelementene

¹⁶⁵ Se kap 2.1.3

inn i elevenes egne forståelsesrammer, og koble det til deres honnørverdier. Et eksempel han ga var det å be med bibelord, som ikke var fremmed for elevene, og som praktiseres på retreat. Han forteller at han har opplevd hvordan noen studenter, uten å få tilstrekkelig informasjon, erfarer retreatoppholdet som et fangenskap med strenge regler for stillhet og liturgi. Slik vi ser det vektlegger informanten at god informasjon og tilrettelegging gir mulighet for å fremme den type motivasjon han mener er nødvendig for å kunne dra på retreat. Samtidig sier han at retreat ikke nødvendigvis er for alle mennesker. Han har likevel utfordret hele klasser med studenter til å reise på retreat.

Slik vi ser det kan informant B ha et annet erfaringsgrunnlag for å svare på om retreat er for alle. Dette mener vi fordi hun som lærer har erfaringer med å ta diakonistudenter med på retreat, som del av deres studieløp. Informanten mener at studenter som lærer å forstå stillheten og gjøre erfaringer med retreat tidlig i livet, er heldige. Vi forstår dette som at hun er opptatt av å la studenter få erfare retreat selv. Hun sier at dette kan gjennomføres ved å inkludere det i studieløp, samt ramme det inn med samtale og refleksjon. Slik vi ser det, er informant B, som informant 1, opptatt av å tilrettelegge for at studenter skal få erfare retreat gjennom studiet.

Informant 3 mener at det er urealistisk å forvente at alle mennesker skal dra på retreat. Begrunnelsen hennes er at mennesker er ulike i personlighet, og hun påpeker at ”da må vi ikke tenke at det er den eneste veien som Gud har til menneskers hjerter.” Samtidig beskriver informanten et ønske om å lekke litt av hva som er kilder i hennes eget trosliv. Vi forstår det som at hun ønsker å dele sine retreat erfaringer på en naturlig måte når hun møter andre mennesker. Slik vi oppfatter informanten er hun opptatt av balansegangen mellom å møte medmennesker med forståelse og respekt, og å utfordre de til å prøve retreat. Dette har hun konkrete erfaringer fra gjennom å legge til rette for halve dager i stillhet i menigheten hun arbeider.

To av informantene uttrykker å være usikre på spørsmålet om retreat er for alle. Vi ser at de ikke argumenterer verken for eller imot. Informant 2 er opptatt av å ta hensyn til menneskers livssituasjon. Han fremholder likevel at roen i en retreat er noe mange mennesker vil kunne like. Han har selv tatt med familie og barn på retreat. Dette forteller han var en god opplevelse for både voksne og barn. Informanten har videre erfaring med å reise på retreat med menigheten. Om dette oppholdet sier han at de som fellesskap opplevde at ”det var veldig fint.

Følte det var nyttig (...).” Informanten sier at det var relativt mange fra menigheten som deltok på denne retreaten. Vi forstår ut fra informantens erfaringer at han har positive opplevelser fra å reise på retreat med ulike typer mennesker i forskjellig aldersgrupper.

Informant A sier at hun med sin lange erfaring som retreatleder, ofte har reflektert over spørsmålet om retreat er for alle mennesker. Hun forteller om møter med mennesker som uttrykker at retreat ikke er for de. ”Om det er fordi en har et feil bilde av hva retreat er, eller at en faktisk vet hva retreat er og ikke vil, eller har dårlige erfaringer med retreat, det vet jeg ikke. Jeg tenker det har med hvordan ting blir formidlet.” I kapittel to har vi skrevet at det tilbys ulike typer retreat.¹⁶⁶ Vi forstår informanten som at formidling av hva retreat er og tilbyr, kan føre til at flere mennesker tør å prøve retreat og danne meninger bygd på egne erfaringer.

Retreat gir rom for møter med Gud hvor mennesker kan utvikle sin relasjon med han.¹⁶⁷ Informant A vektlegger hvor sentralt det er at mennesker som jobber med å tjene andre og lede de til Gud, selv utvikler sin gudsrelasjon. Slik vi forstår henne mener hun at mennesker kan utdype sin relasjon til Gud på retreat, og at dette er sentralt i diakoners spiritualitet. Vi mener at informant 1 vektlegger det samme, når han sier at retreat er diakoni for diakoner. Vi forstår dette som at han mener at det er viktig for diakoner at de selv er mottagere, gjennom å være gjest på retreat.

Oppsummert finner vi ulike synspunkter og erfaringer knyttet til spørsmålet vi har stilt informantene. Samtlige informanter mener at elementer fra retreat er noe som alle mennesker trenger. Samtidig uttrykker alle en respekt for at mennesker er ulike, og at retreat ikke passer i alle former eller i alle livsfaser. Noen informanter vektlegger retreat som arena for diakoners egen spiritualitet. Her kan diakoner selv få være mottagere og rette fokus på egen gudsrelasjon. Slik vi ser det er flere informanter opptatt av å utfordre diakonistudentene og diakoner til å utvikle deres trosliv gjennom å reise på retreat. Dersom dette skjer som del av studiet, vektlegger informantene hvor viktig det er med god informasjon. Det gjelder blant annet samtaler om, forventninger til og erfaringer fra retreat.

¹⁶⁶ Se kap 2.1.2

¹⁶⁷ Se kap 2.1.3

3.3.5 Informantenes beskrivelse av retreat

Under dette punktet spør vi blant annet informantene hvordan de vil beskrive retreat for andre. Hvilke ord informantene beskriver retreat med, mener vi kan gjenspeile de tankene og forventningene de selv har i møte med retreat. Dette kan kanskje påvirke erfaringene de gjør seg, samt svare på spørsmål om hvorfor de selv oppsøker retreat. Informantene har samtidig belyst at hvordan en formidler retreat, enten kan føre mennesker til retreat, eller være med å hindre dem i å prøve.¹⁶⁸ Vi vil ta utgangspunkt i følgende ord som går igjen i informantenes beskrivelse av retreat. Det er stillhet og gudsrelasjon, dagsrytme, gjestfrihet samt retreat som sted for å øve seg i disiplin.

Det som kjennetegner retreat er stillhet. Retreatens hensikt er å søke en dypere forening med den treenige Gud.¹⁶⁹ Informant 1 beskriver retreat som et sted med god tid til å tenke og kjenne etter "(...) hva det er som bor i hjertet mitt (...) være hos Gud med mitt liv (...)." Han beskriver retreat som en plass for å finne hvile, og ha en bevisst oppmerksomhet på Gud, i fravær av aviser og tv. Jesus inviterte disiplene til å være sammen med han og bli med til steder for å finne hvile.¹⁷⁰ Vi mener at når informanten videre omtaler retreat som retrett, kan det peke på at Jesus i dag inviterer mennesker til seg for å finne hvile. Informanten bruker bildet om en klok hærfører som vet når mannskapene må trekke seg tilbake, kanskje for å lege noen sår, men også for å "(...) hente ny energi (...) og kunne stå bedre i kampen når du kommer tilbake." Vi forstår informantens sammenligning som at retreat kan være nettopp denne nødvendige tilbaketrekningen for å finne hvile, kunne ta imot fra Gud og la han veilede i hverdagen.

Vi mener at informant 4 underbygger et som informant 1 sier, når hun beskriver retreat som å ta imot Jesu invitasjon til og gå avsides, og bruke tid med han. Hun er opptatt av å følge Jesu eksempel, og vi forstår det som at hun mener at retreat er en del av hennes disippelliv. Hun mener at retreat er et egnet sted for å øve seg i å "(...) møte stillheten, lære deg å be." Vi forstår det som at informanten er opptatt av å gjøre egne erfaringer og utvikle sin gudsrelasjon gjennom stillhet og bønn. Informanten beskriver retreat som, "(...) en skapende pause, det å få tid til å ha fokus på egen relasjon til Gud og seg sjøl." Slik vi ser det er både informant 4 og A, opptatt av balansen i et disippelliv. Informant A vektlegger at retreat har verdi i seg selv,

¹⁶⁸ Se kap 3.3.4

¹⁶⁹ Se kap 2.1.2

¹⁷⁰ Se kap 2.1.2

gjennom det å motta fra Jesus. Samtidig mener vi at hun uttrykker dobbeltheten i spiritualiteten gjennom å si at: ”Hvis ikke kjærligheten får konsekvenser i praksis, så er det noe som skurrer. Jeg tenker at det er en naturlig veksling.” Vi forstår det slik at hun mener at retreat er et sted der mennesker kan utvikle sin relasjon til Jesus, og at denne kjærligheten vil komme til uttrykk i menneskers daglige liv.

Vi ser videre at flere informanter vektlegger og omtaler stillheten på retreat. Informant 3 beskriver retreaten som et sted fylt av god stillhet, ”(...) en avtalt stillhet” med Gud, som det er hvile i. Informanten forteller at det er tid alene med Gud som er i fokus på retreat, og at hun har en forventning om at han vil møte henne. Vi oppfatter at informant 5 betoner det samme når hun sier at retreat er en møteplass mellom Gud og mennesker, der stillheten og tidebønnen er to sentrale byggesteiner. Hun formidler at retreat handler om ”å lytte etter sin lengsel.” Vi forstår henne som at det på retreat skapes rom for å lytte til seg selv og Gud, samt få overblikk over eget liv.

Det bærende i dagsrytmen på retreat er tidebønnen.¹⁷¹ Informant 5 underbygger dette ved å beskrive et bilde av tidebønnen som et stakittgjerde. Her symboliserer hver stolpe tidebønnen, hvor en igjen kan løfte blikket og samle seg om Gud. Informant 2 mener at dagsrytmen kan være med å ivareta menneskets trosliv. Slik vi forstår ham, opplever han det ivaretagende for eget trosliv, å bli invitert inn i en dagsrytme med faste tidebønner.

Informant 2 vektlegger gjestfriheten på retreat. Han trekker frem at retreat er et estetisk vakkert sted, med blant annet blomster på rommet. Vi forstår han som at dette skaper en opplevelse av å komme til et godt forberedt sted. Informant 3 og 5 betoner det samme, når de forteller at retreatsteder er lagt til vakre omgivelser. Informant 3 forteller at en på retreat kommer til ferdig oppredd seng, dekket bord og hjelp til en god rytme på dagen. Vi ser at informantene legger merke til, samt betoner ulike sider ved gjestfriheten. For informant 3 innebærer retreat det å slippe ansvaret for andre deltagere der. Hun sier at husfolket ivaretar hver enkelt gjest. Vi kan forstå dette som at informanten opplever det som befriende og godt å få lov til å være gjest på retreat, og ikke ha ansvar for andre enn seg selv.

¹⁷¹ Se kap 2.1.2

Retreat er inspirert av økumeniske impulser som innebærer ulike uttrykk for bønn. Dette inkluderer personlig bønn, Jesusmeditasjon, stille andakt og tilbaketrekning i eget lønnkammer.¹⁷² Informant 1 beskriver hvordan katolske bønnetider og ortodokse og gregorianske sanger og tradisjoner, er med på å forene ulike kristne tradisjoner på retreat. Han vektlegger hvordan ”(...) ulike kristne tradisjoner har sine skatter, og kan berike hverandre med disse skattene, mer enn å se hverandre som konkurrenter eller motstander (...).” Vi forstår det som at han ser denne foreningen av tradisjoner som verdifull. Vi ser videre at informantene vektlegger hvordan kristne kan lære av hverandres trospraksiser, samtidig som de kan forenes i fellesskapet om Jesus, det sentrale i troen. Informant 4 uttrykker en respekt for menneskers ulike personlighet og måter å være sammen med Gud på. Samtidig sier hun at hun ser verdien i at mennesker kan bli utfordret til nye måter å be på, og at de skal få være underveis i dette. Slik vi forstår informantene har retreat rammer som legger til rette for å utforske egen trospraksis i møte med økumeniske tradisjoner (i.1 og i.4).

Oppsummert ser vi at informantene trekker frem ulike kjennetegn på hva retreat inneholder. Flere informanter sier at stillheten og tidebønnen er beskrivende for retreat. Retreat gir muligheter for å bli kjent med ulike bønnetradisjoner, samt er et egnet sted for å ha fokus på og utvikle egen gudsrelasjon. Flere informanter kommenterer at de legger merke til det estetisk vakre ved retreatstedene, samt forberedelsene som husfolket legger ned for gjestene. Informantene beskriver retreat som et møtested mellom Gud og mennesker, og sier at retreat gir rom for overblikk over eget liv.

3.4 Kontemplativ bønn

3.4.1 Informantenes forståelse av kontemplativ bønn

Vi er interessert i hvordan informantene forstår og tenker om begrepet kontemplativ, eller stille bønn. Kontemplativ bønn er et vidt begrep som favner mange tradisjoner. I møte med informantene lar vi deres forståelse av kontemplativ bønn belyse svarene de gir videre. Punktet inndeles gjennom at stille bønn omhandler å være og å hvile i bønn uten de mange ordene, stille bønn som gave, samt som øvelse. Til slutt stille bønn i sammenheng med ulike trospraksiser.

¹⁷² Se kap 2.1.1

Kontemplativ bønn handler om at mennesker kan få være sammen med Gud og hvile hos han.¹⁷³ Som vi ser i det følgende, vektlegger flere av informantene denne hvilen i bønn og sier at stille bønn både kan være med og uten ord. Informant 3 beskriver bønn som tosidig. Den ene siden omhandler bønn som arbeid, der forbønn har en sentral plass. Videre beskriver hun en annen side ved bønn som handler om den kontemplative siden. Hun sier at ”(...) det er også en hvileside ved bønn, hvor det handler om å være i Herrens nærvær og søke han, være stille og lytte, og la alt som surrer i en, dale ned.” Informanten illustrerer stillheten med et bilde av et glass med skittent vann. Når et glass får være i ro, vil skitten synke ned, og en kan se klarere.

Informant 1 sier at for han handler stille bønn om ”(...) bevisst å stille meg hos Gud, mentalt sett, mer enn nødvendigvis å bruke veldig mange ord.” Ut fra dette sitatet forstår vi det som at informanten mener at stille bønn omhandler en bevissthet i det å være sammen med Gud, og at det kan skje både med og uten ord. Informant 5 sier at hun forstår stille bønn som bønn uten ord, hvor det er hvile. Informant 4 er opptatt av menneskets tilstedeværelse og Guds nærvær i bønnen. Hun skisserer flere ulike retninger innen kontemplativ bønn, men vi oppfatter det slik at hennes forståelse av stille bønn handler om det å være. Gjennom følgende sitat og eksempler sier hun at ”(...) det handler om den ordløse bønnen, nærværet, det hellige nærværet i meg og rundt meg.” Informanten gir to eksempler på hvordan stille bønn konkret kan erfares. Som en del av Jesusmeditasjonen, tror hun at Den hellige ånd kan lede et menneske over i tilstand der en bare er sammen med Gud, ”(...) til den kjærlighetsfulle oppmerksomheten som er uten ord.” Hun sier også at stille, ordløs bønn kan erfares gjennom en opplevelse av at kroppen ber, hvis en for eksempel er oppløst i tårer, og ikke eier ord. Dette understrekes i kapittel to, hvor det står at mennesker kan erfare Gud gjennom kroppen.¹⁷⁴

Når informant 5 snakker om kontemplativ bønn, beskriver hun et bilde av en fugl som slutter å bevege vingene. I stedet svever den gjennom luften og hviler på vingene. ”Og det vakre er at vi ikke kan styre over det. Kommer det så kommer det.” Vi forstår det som at informanten gjennom dette oppfatter kontemplativ bønn som noe Gud gir i gave, og at det ikke handler om menneskelig prestasjon. Dette beskrives ved at bønn er en gave fra Gud og ikke noe som mennesker skal skape og utføre selv.¹⁷⁵ Informant B bruker et annet ord for stille bønne enn

¹⁷³ Se kap 2.2.1

¹⁷⁴ Se kap 2.2.2

¹⁷⁵ Se kap 2.2.1

de øvrige informantene. Hun snakker om overgivelse gjennom det å bli som barn, og motta fra Gud. Dette mener vi gjenspeiler seg i hvordan Jesus løfter frem barn som forbilder for å ta imot fra han.¹⁷⁶

Videre er informant B opptatt av indre stillhet, som noe mer enn ytre stillhet. Hun beskriver at mennesker gjennom indre stillhet kan være ærlige overfor Gud, og snakke sant ut i fra følelser om livet slik det oppleves nå. Informanten snakker om indre stillhet ut fra erfaringer, blant annet fra en kontemplativ gruppe hun deltar jevnlig i. Hun sier at stille bønn handler om at ”(...) stillheten er Guds første språk. I begynnelsen var alt stille, og i den stillheten er det et levende nærvær, da du på en ny måte kan merke tiltalen fra Gud, på en dypere måte.” Vi forstår med sitatet at informanten mener at stillheten i bønnen er noe Gud har skapt. Han ønsker å gi av seg selv til mennesker, blant annet gjennom stillhet.

Samtidig som bønn er en gave fra Gud, kan øvelse og disiplin være en hjelp til at mennesker får ta imot og erfare stille bønn.¹⁷⁷ Informant 5 sier at kontemplativ bønn er noe det er mulig å øve seg i, samt gjøre seg disponibel for. Dette kan gjøres gjennom å bruke tid i stillhet og lytte til Gud. Hun fremhever at nøkkelen er å begynne enkelt. Hun sier at lengsel og frihet er viktig for å ønske å utforske stille bønn. Med dette forstår vi at informanten er opptatt av at stille bønn ikke skal være et eget prosjekt. Hun forteller at det å oppsøke retreat og åndelig veiledning kan være en hjelp i menneskers bønneliv.

Å lese bibelen og andre åndelige bøker, kan være en forberedelse til stille bønn.¹⁷⁸ Slik vi forstår Informant 1 og 2, gir de en beskrivelse av at stille bønn har en naturlig sammenheng med å lese i bibelen. Informant 2 sier at han erfarer det godt å kombinere stille bønn med bibellesing. Informant 1 er opptatt av at stille bønn henger sammen med en større helhet, som han erfarer at en retreatdag er. Helheten han beskriver består av retreatelementer som tidebønn, Jesusmeditasjon og tur i skogen. Informanten mener at stillheten er mer skapende når en kan ta med seg alle disse inntrykkene fra dagen. ”Jeg vet ikke om det ville være det samme hvis jeg gikk rett inn i stillheten uten den ballasten (...)”

¹⁷⁶ Se kap 2.2.1

¹⁷⁷ Se kap 2.2.1

¹⁷⁸ Se kap 2.2.1

Oppsummert mener vi at informantenes forståelse er relevant for hvordan de forholder seg til stille bønn som trospraksis. Vi ser at flertallet av informantene forstår kontemplativ bønn som bønn uten så mange ord, og at det handler om å hvile og være sammen med Gud gjennom bønn. Flere informanter ser på stille bønn som en gave der mennesker ikke skal prestere. Det nevnes at kontemplativ bønn er en trospraksis som man kan øve seg i, for eksempel på retreat. Slik vi forstår det ser flere av informantene på stille bønn som en trospraksis som en del av hele menneskets spiritualitet og relasjon til Gud. To informanter peker på en sammenheng mellom Jesusmeditasjon og kontemplativ bønn.

3.4.2. Hvordan erfarer informantene stille bønn?

For å få et innblikk i informantenes opplevelser i stille bønn er vi ute etter deres konkrete beskrivelser av hva som skjer når de er i stille bønn. Videre spør vi om de opplever at det å være i kontemplativ bønn får konsekvenser for livet deres. Informantenes erfaringer kan gi et grunnlag for å forstå hvilken betydning kontemplativ bønn eventuelt har, og om de mener at bønningen er verdifull som trospraksis for dem. Det som går igjen i informantenes svar, handler om hvilke frukter Gud skaper i deres liv gjennom stille bønn. Videre hvordan bønningen kan være en del av diakonenes livsstil i hverdagen.

Flere av informantene beskriver ulike frukter i livet deres som de tror skapes gjennom at de bruker tid i stille bønn. Samtidig er de ydmyke og vektlegger at det er Gud som skaper disse fruktene. Flere forteller at de gjennom stille bønn erfarer hvile, samt en opplevelse av bare å være tilstede. Slik vi ser det sammenfaller dette med det Stinissen sier når han beskriver kontemplativ bønn som hvile, og at det handler om å være tilstede hos Gud uten å prestere.¹⁷⁹ Som informant 3 tidligere har beskrevet, er bønn gjennom årene for henne blitt mer enn arbeid og forbønn.¹⁸⁰ Hun forteller at hun ved å bruke tid i stillhet, har funnet hvile i bønningen. Informant 5 peker også på hvilesiden i bønn når hun sier at ”den kontemplative bønningen uttrykker hvilen hos Gud. Og det er å prøve å slippe all kontroll selv, og la han få styringen.” Vi forstår dette som at informanten erfarer stille bønn som en tillitsfull relasjon med Gud der hun bare er til stede og lar Gud være Herre i livet hennes. Hun beskriver erfaringen med

¹⁷⁹ Se kap 2.2.1

¹⁸⁰ Se kap 3.4.1

kontemplativ bønn som en ordløs bønn der hun er sammen med Gud og ”(...) jeg ser på han, og han ser på meg.”

Stairs mener at et liv i kontemplativ bønn blant annet kan gi økt selvbevissthet, mer kreativitet, nye perspektiver på livet og en økt bevissthet om Guds nærvær. Bønnen kan også være med å gi en større kapasitet til å møte hverdagens realiteter.¹⁸¹ Disse fruktene ser vi gjenspeiler seg i informantenes beskrivelser av erfaringer fra stille bønn. Informant 1 sier at for han har stille bønn, gitt ”(...) viktige erfaringer av det skapende som skjer gjennom det å være sammen med Kristus.” Informanten forteller om erfaringer av stille bønn som oppbyggelig, og at det er et frihetens sted der han kan få komme med sine inntrykk, lengsler eller trøtthet, alt ettersom hva det er som preger han. Informanten sier at han i stille bønn kan komme med sitt liv som det er, og legge vekk tanker om alt han skal gjøre. ”Jeg skal ikke engasjere meg mer, nå er jeg.” Vi forstår det som at informanten i stille bønn opplever å møte Gud i et nærvær uten krav, der han kan være seg selv. Informant B forteller om erfaringer av kontemplativ bønn som ”(...) tillit til stillheten, for jeg har skjönt at stillheten er et fruktbart sted hvor Gud gjør noe med oss selv om vi ikke merker det.” Slik vi ser det tror informanten at det får konsekvenser i livet hennes selv om hun ikke alltid ser det like tydelig selv. ”(...) Gud kan så noe som vil bære frukter (...).” Informant 2 forteller om opplevelser der tid i stille bønn kan gi ham hjelp til en god start på arbeidsdagen. Han sier at det gir konsentrasjon og ro før krevende arbeidssituasjoner, som for eksempel et minnesamvær kan være. Han sier videre at tid i stille bønn kan gi inspirasjon til en andakt han skal holde.

I følge Stairs er kontemplasjon både en måte og be på, samt en livsstil.¹⁸² Slik vi forstår flere av informantene er stille bønn for dem en del av livet og hverdagen. Vi mener at informant 2 beskriver dette gjennom erfaringer av å være i stille bønn når han samtidig gjør andre aktiviteter, som for eksempel å kjøre bil eller gå tur med hunden. Han bruker ordet bønnemodus om tiden han er i stille bønn, og sier at ”jeg tror vi ofte bruker litt for mange ord, når vi ber, og bare kunne hatt en sånn ordløs kontakt.” Ut fra dette ser det ut som informanten har et ønske om å bruke mindre ord i bønn. Samtidig er stille bønn, slik vi ser det, en naturlig del av informant 2 sin arbeidshverdag. Dette mener vi viser seg gjennom at informanten er bevisst på Guds nærvær når han går tur med hunden, kjører bil på vei til jobb, eller setter seg ned i stillhet som en fast start på dagen.

¹⁸¹ Se kap 2.2.3

¹⁸² Se kap 2.2.1

Det som informant A tilføyer i forhold til de øvrige informantene, er utfordringen med å prioritere å bruke tid i stille bønn. Hun sier at det å sette seg ned for henne er et bevisst valg hun må ta. Hun forteller at dette er utfordrende fordi hun som person foretrekker arbeid og aktivitet. Informanten erfarer samtidig, som flere av de andre informantene, at hun ber mens hun gjør ulike aktiviteter. Vi forstår det som at informant A mener det er viktig både å sette av tid til stille bønn, samt å be når hun er i aktivitet.

Informant 5 sier at den kontemplative bønnen ”(...) handler ikke bare om bønnen, men en måte å leve på også.” Hun beskriver videre at bønn er mer enn de konsentrerte møtene med Gud. ”Det jeg ønsker er at møtet i stillhet med han skal være med meg resten av dagen, i alle ting.” Slik vi forstår det har informanten et ønske om at erfaringer fra stille bønn skal være en naturlig del av hele livet hennes, og at det skal prege henne i alle ting hun gjør. Informant 3 sier at hun tenker at det å søke Gud i stillhet skaper frukter, men hun er ydmyk i forhold til hvordan det konkret skjer i hennes eget liv. Informanten sier hun opplever at Gud kan lede henne og snakke til henne i det stille. Dette eksemplifiserer hun med innskytelser som hun kan erfare i hverdagen. Hun sier videre at ”(..) dagen blir en naturlig bønn.” Ut fra det informanten sier i sin helhet, forstår vi det som at hun ber både med og uten ord gjennom dagen, og at hun er opptatt av å lytte til Gud. Slik vi ser det peker begge informantene på at det er mulig å ha en kontemplativ livsstil.¹⁸³

Informant 4 forteller at kontemplativ bønn for henne er som ”å plante seg selv i Guds nærvær,” og at dette er en del av hverdagen hennes. Informanten forklarer at hun i utgangspunktet ikke tar med seg bevisste tanker inn i kontemplativ bønn, men at det i stillheten hender at nye tanker oppstår og blir viktige. Hun sier at kontemplativ bønn ofte kommer av seg selv, uavhengig hvor lang tid hun bruker i bønn. Samtidig beskriver hun hvordan enkle øvelser kan være en hjelp for å komme inn i stille bønn.

I følge Lillebø finnes ulike praktiske øvelser som kan hjelpe mennesker til å samle seg og oppleve stillhet.¹⁸⁴ Vi mener at informant 4 konkretiserer dette, når hun forteller om erfaringer der det å ha en oppreist sittestilling med en åpen holdning, samt fokus på åndedrettet, kan hjelpe henne til ”(...) å lande og være tilstede (...).” Hun sier at ved å vende oppmerksomhet

¹⁸³ Se kap 2.2.1

¹⁸⁴ Se kap 2.2.2

til pusten sin, kan tanker som eventuelt kommer og forstyrrer, ta mindre plass. Informanten erfarer at åndedrettet etter en tid kan endre seg. Hun beskriver det som en terskel der hun "(...) har nådd dypere inn på en måte." Informant 5 er også opptatt av at stille bønn er en åndelig øvelse som det behøver lang øvelse i. Vi forstår det som at hun mener øvelsen handler om "å lære å kjenne seg selv i stillheten (...)." Samtidig som informanten snakker om øvelse, sier hun at bønnen er en Guds gave. Vi mener at informanten peker på to sider av stille bønn, både som trospraksis en kan øve seg i, samt at bønnen er en gave fra Gud. Dette er et poeng som også understrekes av Lillebø og Stinissen.¹⁸⁵

Informant B sier at hun opplever at det er lettere å være i stille bønn i en gruppe. Hun forteller om egne erfaringer av å øve seg, både alene og i gruppe. Informanten sier at det er en stor støtte for henne å øve seg sammen med en gruppe. I likhet med informant 4, beskriver informant B en måte å vende oppmerksomheten tilbake til Gud når hun mister konsentrasjonen. For henne er ordet Jesus Kristus et selvvalgt ord, som hun stadig bruker for å velge å overgi seg til Gud.

Vi ser at tre av informantene har til felles at de er opptatt av bønn som en åndelig disiplin. Samtidig vektlegger de ulike forhold omkring øvelser i stille bønn (i.4, i.5 og i.B). Slik vi tolker dette er bønn en trospraksis som det er mulig å utvikle seg i.

Oppsummert ser vi at kontemplativ bønn er viktig for informantene, gjennom det som framkommer av deres erfaringer. Mange av informantene uttrykker en opplevelse av at de i stille bønn kan hvile og være tilstede uten å prestere noe, og at bønnen er en gave fra Gud. Samtidig er informantene opptatt av at det er mulig å øve seg i stille bønn, og at det kan være nyttig med øvelse over tid. Informantene forteller at de erfarer hvordan Gud skaper ulike frukter i livet deres gjennom tid i stillhet og bønn. De beskriver hvordan stille bønn kan være skapende, oppbyggelig, gi ro og inspirasjon samt at Guds ledelse kan bli tydeligere gjennom bønnen. Noen informanter opplever at stille bønn er en del av hverdagen deres, samt at de kan være i bønn også mens de gjør hverdagsaktiviteter. Ved at kontemplativ bønn foregår gjennom hele dagen, ikke bare i de konsentrerte møtene med Gud, blir bønnen en mer naturlig del av både informantenes liv og gudsrelasjon. Inntrykket vårt at informantene mener at kontemplasjon er viktig, både som en konkret måte å be på, samt som en livsstil.

¹⁸⁵ Se kap 2.2.1 og 2.2.2

3.4.3 Hvordan påvirkes forholdet til Gud og deg selv gjennom stille bønn?

Relasjonen til Gud er utgangspunktet for diakoners spiritualitet. Vi spør hvilken rolle stille bønn har for informantenes forhold til Gud, og hvordan bønnen kan være med å forme de som diakoner. Vi deler punktet inn i to, informantenes gudsrelasjon samt relasjon til seg selv.

Kontemplativ bønn kan ifølge Stairs skape en økt bevissthet om at Gud er nær mennesker.¹⁸⁶

Informant 1 forteller at stille bønn har betydning for gudsforholdet hans. Vi forstår gjennom det han forteller om sin bakgrunn i pinsebevegelsen, at han har hatt et nærere forhold til, og større fokus på Jesus og den hellige ånd, enn på Gud. ”Der har kanskje jobben for meg vært å få Skaperen mer på plass, på en mer personlig måte.” Informanten forteller videre at det å være alene ute i naturen har gitt han opplevelser av at Gud er nærværende. Vi forstår informanten som at det å omgås det skapte i naturen, har vært med å gi han en bevissthet om at Gud som Skaper er levende og nær, slik Stairs også omtaler.¹⁸⁷

Informant 5 forteller at hun gjennom kontemplativ bønn innser at hun er avhengig av Gud. Hun sier at ”(...) det er å få en erkjennelse på dypet av at det er Gud som må bære.” Vi forstår dette som at informanten velger å overgi seg til han, fremfor å klare livet alene. Slik vi ser det utdypes informant B dette, når hun snakker om tilliten til, og avhengigheten av Gud gjennom den kontemplative bønnen. ”(...) jeg overgir meg til Gud med ting jeg bærer som jeg kanskje skulle slippe å bære.” Hun forteller videre at hun tror Gud har kalt henne inn i kontemplativ bønn, og sier ”(...) derfor tenker jeg at han må lære meg det.” Informanten sier at hun ikke opplever indre stillhet som en naturlig del av henne som person, men at hun øver seg. Vi forstår det som at informanten øver seg i å oppnå indre stillhet, og at hun ser dette i sammenheng med kontemplativ bønn. Slik vi ser det preger kallet til et liv i kontemplativ bønn preger hennes gudsforhold. Dette ser ut til å skje ved at tilliten til, samt avhengigheten av Gud, øker.

Vi forstår det slik at informant 3 erfarer at Gud ser og anerkjenner henne når hun er i stillhet og lytter til Gud. ”(...) i stillheten er den dypeste bekræftelsen av at du er elsket.” Informanten

¹⁸⁶ Se kap 2.2.3

¹⁸⁷ Se kap 2.2.3

forteller at hun gjennom livshistorien har erfart en utvikling fra en gjøre-identitet til en være-identitet, der ”(...) det er godt nok å være den jeg er.” Slik vi forstår henne har stille bønn, sammen med flere komponenter, bidratt til denne prosessen. Informant A uttrykker, i likhet med informant 3, at stille bønn gir henne en opplevelse av å være elsket, og ”(...) fri til å være den jeg er.” Informant 4 forteller også om en erfaring av bekreftelse fra Gud, når hun sier at hun kan, ”sitte på benk ute i en park og se på vårsola og hvile i Guds kjærlige blikk.” Informant 1 sier om stille bønn, at ”det hjelper meg nok i første omgang til å gå litt innover, men forhåpentligvis når en går utover kan en gå litt helere ut igjen.” Vi forstår det som at informant 1 opplever at stille bønn hjelper han å ta imot seg selv som et helere menneske, og akseptere seg selv slik han er. Slik vi ser det erfarer disse fire informantene det Stinissen skriver, at mennesker kan erfare og bli mer seg selv når de bærer med seg erfaringer fra stille bønn gjennom hele dagen.¹⁸⁸

Stinissen sier videre at det er mulig å øve seg i, og bevare kontemplasjon, gjennom å være bevisst tilstede i de hverdagslige aktivitetene en utfører.¹⁸⁹ Vi mener at informant 4 bekrefter dette, når hun forteller at stille bønn hjelper henne til å samle seg og være tilstede i de aktivitetene hun holder på med. Videre sier informanten at det er lettere for henne å konsentrere seg etter å ha brukt tid i stille bønn, samt at bønnen bidrar til å gi henne retning i arbeidet hun utfører. Slik vi forstår informanten erfarer hun at kontemplativ bønn gir henne nye tanker, som igjen hjelper henne til å gjøre gode prioriteringer og valg. Kontemplasjon kan føre til at mennesker ser verden med et klarere blikk og kan handle med større realisme og innsikt.¹⁹⁰ Slik vi forstår informant 5 understreker hun det samme ved å si at hun ønsker at kontemplativ bønn skal hjelpe henne til å se virkeligheten med et klarere blikk, ”(...) med enda større kjærlighet (...).

Oppsummert ser vi at informantene erfarer ulikt hvilken betydning stille bønn har for dem. Flere informanter forteller at de erfarer å ha fått en større tillit til og avhengighet av Gud. Flertallet uttrykker at kontemplativ bønn er med på å utvikle, eller utdype deres gudsrelasjon, samt gi en opplevelse av at de er elsket av Gud som de er. Det kan bidra til at det er lettere å akseptere seg selv. For noen informanter er stille bønn en hjelp til tilstedeværelse, og til å finne en god retning i hverdag og arbeid.

¹⁸⁸ Se kap 2.2.3

¹⁸⁹ Se kap 2.2.1

¹⁹⁰ Se kap 2.2.3

3.4.4 Er stille bønn for alle?

I dette punktet spør vi informantene om deres tanker og erfaringer er at stille bønn er en bønneform som alle mennesker kan utvikle og erfare i egen spiritualitet. I punktet kommer det frem at informantenes synspunkter inneholder argumenter både for og imot i dette spørsmålet.

Informant 4 er opptatt av hva som er hensikten med bønn. ”Vil jeg ha en relasjon til Gud, så relaterer jeg jo på en eller annen måte, og det kaller jeg bønn.” Vi oppfatter det som at hun mener at bønn er en naturlig del av menneskers relasjon og respons til Gud. Videre forstår vi det som at informanten tenker at relasjonen til Gud er avhengig av en dialog med han, som kan foregå både med og uten ord. Det omhandler hva mennesker ønsker i forhold til Gud, når hun sier at ”(...) da er jo spørsmålet, vil jeg ha en relasjon til Gud, eller vil jeg ikke ha en relasjon til Gud.” Informant A utdyper elementer av det som informant 4 beskriver, når det gjelder sammenhengen mellom gudsrelasjon og stille bønn. Informant A sier at hun gjennom arbeidserfaring fra retreat, erfarer at ikke alle ønsker den tette og nære relasjonen til Gud som hun mener at kontemplativ bønn innebærer. ”Det er veldig skummelt hvis en ikke er trygg på hvem Gud er.” Vi forstår henne som at motvilje mot en intim relasjon med Gud kan handle om hva slags gudsbilde mennesker har. Vi mener at det er naturlig at det kan oppleves skremmende å ha kontakt med, og ha en nær relasjon til Gud, dersom en er uttrygg på hvem han er. Stinissen hevder at stille bønn er en vekst i forpliktende kjærlighet.¹⁹¹ Slik vi forstår informant A, kan motviljen mot den nære gudsrelasjonen som hun omtaler, ha sammenheng med det Stinissen skriver. Han mener at ikke alle mennesker ønsker den forpliktende relasjonen til Gud.

Informant 1 sier at han er usikker på om alle mennesker er konstruert slik at de kan erfare Gud gjennom stille bønn. ”Men jeg håper det kan være for alle.” Informant 3 vektlegger at ethvert menneske er unikt og ulikt et annet. Hun snakker ut fra fellesskapet de har i staben i menigheten, og er opptatt av respekt for kollegaenes forskjellighet. Hun uttrykker samtidig et ønske om et stille bønnefellesskap i staben. Slik vi forstår informant 1 og 3, ønsker de at mennesker skal få erfaringer med Gud gjennom stille bønn. Dette mener vi har bakgrunn i informantenes egne positive erfaringer med denne formen for bønn. Samtidig uttrykker de en

¹⁹¹ Se kap 2.2.3

respekt for menneskers ulike personlighet. Vi forstår med dette at informantene er usikre på om stille bønn passer like godt for alle.

Slik vi ser det poengterer informant 5, i likhet med informant 1 og 3, at stille bønn kan være lettere for noen personlighetstyper enn andre. Hun trekker i tillegg frem at det kan handle om hvilke gaver mennesker får av Gud. Informanten bruker det å bli som barn, som et eksempel. Hun sier at små barn på en naturlig måte er tilstede med blick og kropp. Vi forstår det som at hun mener vi har noe å lære av barn. Dette mener vi at Cavaletti omtaler, når hun skriver at barn ofte har en naturlig og enkel måte å be på. Barnets bønn har et kroppslig uttrykk i tillegg til det verbale.¹⁹² Informant 5 sier videre at kontemplativ bønn er en form for bønn som en kan trene på. Hun sammenligner det med å lære seg et språk. Informanten sier at ”det handler jo om å lære å kjennes sitt hjerte, så man faktisk vet hva man egentlig vil si.” Vi oppfatter dette som at hun ser på stille bønn som et eget bønnespråk, der mennesker kan kommunisere med Gud uten ord.

Oppsummert ser vi at flesteparten av informantene tror at kontemplativ bønn ikke passer like godt for alle mennesker. Et flertall av informantene peker på at menneskers ulikhet kan ha betydning for hvordan de relaterer til Gud, og forholder seg til bønn. De mener at personlighetstype kan være avgjørende for om mennesker ber kontemplativt. Vi forstår det som at informantene her mener at det faller mer naturlig for noen typer mennesker, enn for andre. Informantene uttrykker et ønske om å respektere menneskers ulikhet og bønnespråk. Samtidig sier flere at stille bønn er noe de selv erfarer som verdifullt. De er opptatt av at bønn er en sentral del av menneskers relasjon til Gud. Vi forstår flertallet av informantene som at de derfor ønsker at flere mennesker kan få oppdage stille bønn. Flere av informantene tror at det er mulig å vokse inn i kontemplativ bønn gjennom å praktisere og øve seg.

3.5 Diakoners spiritualitet i hverdagen

3.5.1 Hvordan retreat preger informantenes hverdag

Vi er interessert i hva informantene sitter igjen med etter retreat, og hvordan retreat eventuelt inspirerer og preger dem i hverdagen. Vi vil undersøke om retreat erfaringene har verdi, og får konsekvenser utover selve retreatoppholdet. Ut fra informantenes svar, fokuserer vi først på

¹⁹² Se kap 2.2.1

deres relasjon til Gud, deretter forhold til seg selv og til slutt relasjon til andre mennesker. Informantene beskriver en sammenheng mellom disse relasjonene. I tillegg forteller informantene om andre erfaringer som vi anser som relevante, og avslutter punktet med.

Sentralt i retreat er at mennesker kan fordype sin relasjon til Jesus og få hjelp til å være en Jesu disippel.¹⁹³ Informant 1 forteller at han etter retreat bærer med seg en opplevelse av at Gud er nær på en ny måte. ”Sånn følelse av at jeg ikke er alene og Gud går med meg. Vi går på en måte litt i lag, mer bevisst, og litt mer naturlig enn ofte ellers.” Slik vi ser det er retreat med på å bevisstgjøre informanten om Guds nærvær i hverdagen. Det ser ut som at han mer naturlig erfarer Gud som medvandrer i hans liv. Informant 4 sier hun erfarer at relasjonen til Gud utdypes gjennom retreat. Hun beskriver dette med at retreat erfaringer bidrar til å øke tilliten til Gud. Informanten forteller videre at troen hennes styrkes når hun har anledning til å fokusere på Gud. Vi ser med dette at informantens gudsrelasjon blir nærere gjennom retreatopphold, som også understrekes i kapittel to.¹⁹⁴ Slik vi ser det er det lettere for informanten å stole på Gud når hun lærer han bedre å kjenne.

Informant 3 forteller at tilbaketrekning på retreat, om det bare er en dagsretreat, gir henne en lengsel etter å bruke tid i bønn og fellesskap med Jesus. Hun opplever at det er Gud som kaller henne til seg gjennom å ”vekke” denne lengselen. Hun sier at retreatene gjør mye med hennes holdning til de diakonale oppgavene hun har. Informanten beskriver en type fred i at hun ikke skal gjøre alt arbeidet alene. Samtidig forteller hun at det er en stor utfordring å prioritere tid til bønn i en travel hverdag. ”Og så tenker jeg hvor utrolig tålmodig han er med meg, gjennom et langt liv.” Vi forstår dette som at informanten ser på Gud som nådig, og erfarer at det er han som vekker lengselen etter å være sammen med henne. Dette skjer til tross for utfordringen hun beskriver i å prioritere tid i bønn.

Informant 5 sier at det kan være lett å bære litt for store byrder i hverdagen, at vi som mennesker på en måte prøver å være Gud. Informanten sier at hun etter retreat blir minnet på å ”(...) la Gud være Gud, og la meg selv være menneske.” Vi forstår det som at retreat hjelper henne til å overlate det som kan være tungt å bære til Gud. Vi mener dette kan bidra til at informanten stiller mer realistiske krav til seg selv. Informant 2 sier han er usikker på hvorvidt retreat har vært med på å endre forholdet hans til Gud. Han tror imidlertid at retreat erfaringer

¹⁹³ Se kap 2.1.1

¹⁹⁴ Se kap 2.1.1

kan ha hatt påvirkning for hans relasjon til seg selv og medmennesker. ”Jeg tror det er med å få fokuset bort fra en selv, og over på den oppgaven en skal gjøre, eller de menneskene du skal møte.” Vi ser at informant 2 ikke betoner at retreat fordyper hans gudsrelasjon i samme grad som de øvrige informantene gjør.

Informant A forteller at hun selv blir møtt av Gud på retreat og opplever at han elsker, aksepterer og tar imot henne som hun er. Dette gjør at hun erfarer å kunne være den hun er skapt til å være. Informanten sier at hun tror de erfaringene hun gjør på retreat påvirker hennes møter med andre mennesker. Hun sier at det er lettere å møte andre med større frihet og raushet, når hun selv har vært på retreat. Dette mener vi understrekes i kapittel to hvor det står at det er møter med den nådige Gud som skaper nytt liv.¹⁹⁵ Vi forstår at dette kan omhandle det flere informanter sier, at det er Gud som gir liv, gjennom både endret syn på seg selv og sitt liv, samt andre menneskers liv.

Videre forteller informant A at hun ofte opplever å få både energi, kreativitet og opplevelse av frihet etter retreat. Når hun snakker om frihet, forstår vi henne som at det handler om frihet til å sette tydelige grenser ved å si både ja og nei. Hun forteller at hun noen ganger erfarer at retreat ”(...) er så gjennomgripende at det skaper forandringer.” Videre formidler informanten at det andre ganger oppleves vanskelig å holde fast på det hun har opplevd på retreat, blant annet fordi jobben krever mye. Dette kan vi forstå som at det i hverdagen kan være utfordrende å integrere erfaringer gjort på retreat, selv om de kan være betydningsfulle der og da.

Informant 5 sier at hun på retreat erfarer å finne seg selv litt mer, som et menneske med grenser. Hun forteller at dette gjenspeiler seg når hun møter andre mennesker etter retreat. Det gir henne et klarere blikk i møte med andre. Hun sier: ”Du ser mennesker tydeligere synes jeg. Hver person blir så viktig (...).” Informant 4 formidler at det for henne er viktig å få stelle med eget liv, for nettopp å kunne være tilstede for andre mennesker i sjelesorg eller åndelig veiledning. Vi kan ut fra dette se at begge informantene er opptatt av dualiteten i diakonien, både å motta og å gi videre til andre. Diakonal spiritualitet uttrykker seg gjennom en ny måte å se Gud, tjenesten og medmennesker på. Dette perspektivet viser hvilke muligheter og hvilken kraft den kristne tro og kjærlighet gir.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Se kap 2.3.2

¹⁹⁶ Se kap 2.3.2

Når det gjelder møtet med medmennesker forteller informant 1 at han tror det er en sammenheng mellom egne retreatopplevelser og måten han selv relaterer til andre mennesker på etter retreat. Informanten sier at han selv opplever å bli møtt med åpenhet og raushet av husfolket, og at dette kan ha en smitteeffekt. Ut fra det han forteller, er retreat et kravløst sted der han ikke trenger å ha ansvar for andre gjester. Vi forstår disse konkrete erfaringene som verdifulle for hvordan informanten selv møter mennesker i hverdagen. ”Jeg tror det er lettere for meg å møte folk med raushet og tillit, kanskje mer åpent.” Slik vi ser det får informanten kraft fra Gud til å møte andre mennesker slik han ønsker. Informant 3 sier at retreat er med på å utdype hennes forhold til Gud, samt gi henne bekreftelse på hvem hun er. Hun beskriver det som å bli friere i møte med andre mennesker, ved ikke å være så opptatt av anerkjennelse fra andre enn Gud. Informanten sier at det er sentralt for henne å søke til kilden og motta fra Gud. ”(...) og når jeg tar det til meg på dypet, så bare tyter det ut til andre.” Informanten formidler en tillit til Gud og en erfaring av at Gud går sammen med henne. ”Det skal være vel prøvet at man selv har tatt skritt og stolt på Gud selv, om livet kanskje gynger. Og så vet jeg at det holder, også for andre.” Ut i fra dette forstår vi at informant 3 har et ønske om å formidle til medmennesker at Gud er til å stole på, og bryr seg, i alt som livet rommer.

Vi mener at informant 4 gir et bredt bilde av hva mennesker kan reise hjem med etter retreat, og at de ulike erfaringene kan fortelle at retreatopphold er ulike fra gang til gang. Informant 4 trekker i frem at tanker om fremtiden kan virke klarere etter retreat. Hun forteller videre at det varierer hvordan retreat preger hverdagen hennes i etterkant. Informanten sier at hun ofte kan få tanker om at det hun erfarte på retreat ikke var viktig. Informanten sier at når livet i utgangspunktet er strevsomt og dette har vært i fokus på retreat, oppleves det å komme hjem annerledes enn når hun kommer hjem uthvilt fra et retreatopphold. Vi forstår informanten som at hun har varierte erfaringer fra retreatopphold, og at dagene i etterkant kan inneholde både motstand og trøtthet. Samtidig forteller hun om positive opplever av å være mer på plass i seg selv etter retreat. Informant 1 sier at han i løpet av et retreatopphold får anledning til å ”(...) komme i bevisst kontakt med noe inni meg som jeg ikke har gitt så mye oppmerksomhet (...)” Han sier, i likhet med informant 4, at tanker om fremtiden kan bli klarere etter retreat. Vi forstår det som at dette har en sammenheng med tilbaketrekningen, og god tid som et retreatopphold legger til rette for.

Informant 2 forteller at retreat har gitt ham redskaper og teknikker som han har tatt med seg hjem, og inn i arbeidssituasjoner. Ut fra hans beskrivelser ser vi at han praktiserer dette i sin rolle som diakon. Informanten sier at han etter retreat har begynt å fortelle bibelhistorier med et noe annet fokus. Nå lar han historiene stå mer for seg selv, uten å ha så mange forklarende tekster rundt. Dette praktiserer han i arbeidet med barneklubb og lavterskel frokosttilbud for kirkefremmede. Slik vi ser det har måten han ble utfordret til å bruke bibelen på under retreat, endret hvordan han selv leser bibeltekster, samt formidler de for andre. Vi forstår det som at informanten mener at bruk av færre ord i bibelformidlingen, gjør det lettere for gjestene å delta på frokosttilbudet. Dette er samtidig med på å ufarliggjøre forkynnelsen. Informanten formidler at gjestene forventer og etterspør et bibelord, fordi det er et fast element som de vet, og ønsker skal komme.

Informant B er opptatt av hvordan en kan knytte sammen retreat og hverdag. Hun sier at det handler om å ha en åndelig praksis når en kommer hjem til hverdagen, og at det krever disiplin. Disippelkretsen, som startet retreat i Norge, var opptatt av at disiplin kan bidra til vekst og modning i menneskers trosliv. De så ikke på disiplin som et krav fra Gud, men noe som likevel krever en viljeshandling.¹⁹⁷ Informant B beskriver disiplin som ”(...) et frivillig valg, men det er helt nødvendig. Man må på en måte prøve å finne noen andre spor enn de ”burde” sporene (...)” Informanten sier at en kan lage avtaler med seg selv. Slik vi ser det uttrykker flere informanter at hverdagen hjemme utfordrer det å leve i en rytme preget av bønn (i.3, i.4 og i.A). Samtidig kan disiplin i troslivet, slik informant B beskriver, bidra til at diakoner erfarer å vokse i eget trosliv, noe de uttrykker å erfare under retreat. Å videreføre dette til hverdagen krever imidlertid bevisstgjøring av hva disiplin kan fremme, samt vilje til å handle i overensstemmelse med dette.

Oppsummert ser vi at informantene tar med seg mange erfaringer fra retreat og hjem til hverdagen. Samtidig formidler de at det varierer hvordan retreat påvirker dagene hjemme. Det kan ha sammenheng med hva som var informantenes utgangspunkt før retreaten, og hvordan de opplevde retreatoppholdet. Dessuten henger det sammen med hvordan hverdagen og jobbsituasjonen ser ut hjemme. Utfordringer både under retreatoppholdet og i livet hjemme kan ha betydning for hvordan de erfarer tiden etter retreat.

¹⁹⁷ Se kap 2.1.4

Flere informanter formidler at deres gudsrelasjon utdypes gjennom retreatopphold, og at det kan påvirke både synet de har på seg selv, og på andre mennesker. Det kan også skape nye tanker som gir et klarere blikk på framtiden. Vi ser at det er gjennomgående for informantene at de opplever en sammenheng mellom hvordan det å motta fra Gud på retreat, påvirker måten de møter andre mennesker på. Flere sier at når de selv blir møtt på en god måte av husfolket, og erfarer at Gud møter dem med kjærlighet, kan dette føre til at de lettere møter andre på samme måte.

3.5.2 Betydningen som stille bønn har for informantenes diakonale arbeid og møter med mennesker

Ifølge Merton er et aktivt liv ikke en motsetning til kontemplasjon, men en konsekvens av å være forenet med Gud.¹⁹⁸ Når vi spør informantene hvilken betydning stille bønn har for deres diakonale arbeid og møter med mennesker i arbeidet deres, er det to stikkord som gjentar seg. Det er påfyll og frukter, som vi i det følgende tar utgangspunkt i. Informantene snakker om hvordan de på ulike måter får påfyll gjennom den stille bønnen. Fruktene informantene sier de erfarer, er noe de gjenkjenner i deres konkrete arbeidshverdager.

Samtlige informanter vektlegger på ulikt vis at det er sentralt for dem å få påfyll når de har et diakonalt arbeid. Informant 1 sier at hans erfaring er at det å få stoppe og bruke tid i bønn, er viktig for arbeidet han gjør. Han tror at han blir en bedre hjelper når han også får ta imot fra Gud selv, blant annet gjennom tid i stillhet og bønn. Han forteller at vekslingen mellom å gi og motta er "(...) kjempeviktig, både for jobben en gjør og sånn indre sett." Slik vi ser det sammenfaller dette med kjennetegnet på diakoni, som består av både bønn og arbeid. Diakoni må ha sin forbindelse til, samt hente sin kraft, hos Jesus. På den måten kan diakoners egen spiritualitet utruste til diakonalt engasjement.¹⁹⁹ Informant 2 forteller at det i en travel hverdag som diakon i menighet, er sentralt for han å få påfyll gjennom bønn og bibellesning. "Det gjør at en holder seg flytende for å si det sånn." Vi forstår informanten som at tiden han prioriterer i bønn er viktig for måten han forbereder seg samt utfører arbeidet sitt. Flere ganger poengterer informanten at forberedelsen med bønn gjør at han opplever seg bedre rustet til dagen, og han sier at dette "(...) er godt anvendt tid, selv om du har mer enn nok du skulle

¹⁹⁸ Se kap 2.2.3

¹⁹⁹ Se kap 2.3.2

gjøre.” Slik vi ser det understreker informant 2 dualiteten i diakonien, gjennom hvordan han praktiserer bønn og arbeid.

”Jeg har som lønnet arbeid å være medmenneske. Og det kan bli strevsomt (...) Hvis det ikke var for at Herren fylte på og ga meg noe utenfra meg selv, så hadde det ikke gått.” Vi forstår informant 3 som at påfyll for henne er å være rotfestet i Kristus og ta imot fra han. For å kunne gi videre i diakonalt arbeid, forstår vi det som at det for henne er sentralt at tjenesten springer ut i fra kilden som er Jesus.

Informant 5 er opptatt av å ta vare på perspektivet om at Jesus er tilstede overalt, både i stillheten og det travle. Vi forstår det som at informanten mener at Jesus er nær både når hun er i stillhet og bønn, men også i arbeid og hverdag. Hun sier at dette til tider er et utfordrende perspektiv å bevare, samt at det krever øvelse. Slik vi ser det erfarer informant 5 større varhet for at Gud er nær henne. Dette omtaler Stairs gjennom å hevde at tid i kontemplativ bønn kan føre til økt gudsbevissthet.²⁰⁰ Informant 5 sier videre at hun ”(...) er sikker på at bønner gjør at man møter andre på en annen måte (...).” Informanten eksemplifiserer dette med å be for et menneske, og hvordan dette kan endre hennes syn på denne personen. ”Og kanskje Gud har vist deg noe, en innskytelse om det mennesket.” Vi forstår henne som at dette sammenfaller med det informant 3 forteller, om hennes erfaringer av Guds ledelse gjennom bønn og stillhet i hverdagen. Hun sier at hun blir oppmerksom på Guds stille stemme og kan erfare å få ideer og innskytelser fra han (i.3). Vi ser at begge informantene med dette beskriver hvordan de får påfyll til sitt diakonale arbeid gjennom bønn og stillhet, og at dette kan få konkrete følger for hvordan de møter andre mennesker.

Spiritualitet omhandler å la mennesker få være underveis, og samtidig ha en retning på livet.²⁰¹ Dette sier informant A at hun erfarer gjennom måten Gud møter henne. ”(...) Gud gir meg frihet og stort rom. Da kan andre også få frihet og stort rom, de trenger ikke å være kommet frem.” Informanten forteller at hun opplever å være mer raus med de menneskene hun møter når hun bruker tid i stille bønn. Vi forstår dette som at informanten på lik linje med de andre informantene erfarer å gi videre det hun får, gjennom tid i stillhet og bønn. Vi mener at informant B oppsummerer det de fleste informantene har sagt om erfaringer av påfyll fra Gud med å si at: ”Stillheten og det å motta fra Gud bærer frukter. Det er jeg sikker på.” Slik vi

²⁰⁰ Se kap 2.2.3

²⁰¹ Se kap 2.2.3

ser det erfarer samtlige informanter konsekvensene av kontemplativ bønn, slik Merton poengterer.²⁰²

Et kontemplativt liv kan vise seg i økt kapasitet til å møte hverdagens realiteter. Et liv i stille bønn skal få et aktivt uttrykk i relasjon med omverdenen.²⁰³ Slik vi ser det beskriver Informant 2 dette når han forteller at han gjennom tid i bønn erfarer å få en større ro i møte med utfordringer i sitt diakonale yrke. Han sier at han bruker tiden han har til rådighet til forberedelse i bønn, for eksempel når han kjører bil på vei til en begravelse eller et møte. ”Dette er en viktig del av jobben min, for å kunne gjøre en god jobb.” Vi forstår det som at han gjennom denne forberedelsen i bønn, overgir både seg selv og møter med menneskers sorg og liv, til Gud.

Informant 4 uttrykker at stille bønn gir mulighet for å lytte både til Gud og seg selv. Hun sier at det gjør henne mer tilstedeværende, og at det skjerper sansene hennes, så hun kan skjelne tydeligere mellom hva som er viktig og hva som er uvesentlig. Det kan gjøre henne mer var for hvilken retning hun skal gå i livet. Hun sier videre at tid i stille bønn også påvirker hennes syn på andre mennesker. Slik vi ser det har stille bønn betydning både for informantens eget liv, og for hvordan hun møter andre mennesker. Informanten forteller at hun gjennom arbeidet sitt deltar i grupper som planlegger ulike arrangementer. Før planleggingen bruker gruppa tid i stille bønn sammen, med fokus på å lytte til Gud, seg selv og til hverandre. Hun sier at de gjennom stillheten blir mer samkjørte, og finner veien sammen. Samtidig er informanten tydelig på at det varierer hvor mye de får ut av tiden i stillhet. Hun formidler at det å ta et aktivt valg ved å sette seg ned i bønn er viktig. Informant 1 uttrykker det samme når han sier at stille bønn er en hjelp til å holde retningen, fordi han da får anledning til ”(...) å stoppe opp og se litt innover, oppover og utover.” Slik vi forstår informant 1 og 4, kan tid i stille bønn bidra til at de får nye tanker og perspektiver, som hjelper de til å holde en god retning i hverdagen. Dette bekreftes av at spiritualitet kan være en hjelp til retning på livet.²⁰⁴

Når vi oppsummerer betydningen stille bønn har for informantene, ser vi at det som går igjen er viktige og gode erfaringer av selv å få ta imot fra Jesus, for deretter å kunne gi videre i diakonal tjeneste. Flere av informantene erfarer å få påfyll gjennom tid i stille bønn, og

²⁰² Se kap 2.2.3

²⁰³ Se kap 2.2.3

²⁰⁴ Se kap 2.2.3

opplever at dette kan påvirke hvordan de ser på og forholder seg til andre mennesker. Tid i bønn gir i følge noen av informantene frukter som erfaringer av større ro, hjelp til prioriteringer samt holde en god retning gjennom blant annet å bli ledet av Gud.

3.5.3 Informantenes mulighet for stillhet og bønn i arbeidet

Vi spør informantene om de har tid til stillhet og bønn i løpet av arbeidsdagen sin, samt om de synes dette er viktig. Vi er interessert i dette spørsmålet fordi vi mener at diakoners spiritualitet ikke utelukkende er en del av deres privatliv, men også nært knyttet til det diakonale arbeidet de har.

Både bønn og arbeid er kjennetegn på diakoni.²⁰⁵ Hvordan disse to delene sammenholdes er noe informantene sier at de erfarer ulikt i løpet av sin arbeidshverdag. Informant 1 sier at han har et ønske om å bruke tid til stillhet og bønn i løpet av arbeidsdagen, og når han gjør det opplever han det godt. På retreatstedet han arbeidet ved, hadde de bønnetider i en fast daglig rytme. ”Det er jo på mange måter enklere at det bare er sånn. Da slipper en daglig å velge aktivt.” Samtidig forteller informanten at når han arbeidet som husfolk og ledet retreat, var det travelt fra morgen til kveld. Han måtte være bevisst på å være sammen med Gud for sin egen del i de pausene han kunne få. Informanten sier at det ikke har vært så lett å få på plass en god rytme etter at han sluttet å arbeide på retreatstedet. I dag varierer hvordan informanten bruker tid i stillhet og bønn i hverdagen. Han sier at dette kan handle om at jobbsituasjonen hans ikke er avklart enda. Slik vi forstår informanten opplever han det viktig å ha tid til stillhet og bønn i løpet av arbeidsdagen. Samtidig kan det være vanskelig å prioritere eller velge dette når han ikke har en fast rytme gjennom arbeidet sitt.

Informant 4 bekrefter det som informant 1 sier en fast bønnerytme, når hun forteller at hun opplever det som hjelp å ha tidebønnsrytme som del av arbeidshverdagen. Hun er med i en kommunitet som har forpliktet seg på et tidebønnsliv. Informanten sier at det for henne er en styrke å ha et fast bønnefellesskap, og få ”drahjelp i hverandre (...). For det blir fort en sånn salderingspost i en aktiv hverdag.” Informanten snakker om en livsholdning, eller en forpliktelse for diakoner som er vigslet, og har gitt et løfte om åndelig fordykning. Hun sier at diakoner forplikter seg til bønn. ”Og da blir det på en måte en del av den tjenesten du har.

²⁰⁵ Se kap 2.3.2

Bønn hører naturlig hjemme i en arbeidsdag.” Som informanten omtaler, inneholder vigslingsritualet i Den norske kirke en formaning om at diakonen må ta seg tid til eget trosliv. Det betyr blant annet at diakoner bruker tid i bønn.²⁰⁶

Arbeidsgiver kan, ifølge informant 4, påvirke om diakoner får bruke tid i bønn i løpet av arbeidsdagen. Vi mener informant A bekrefter dette når hun sier at mulighet for å ha en bønnerytme på jobb er avhengig av hva slags setting en jobber innenfor. Informanten sier at hun forventer å kunne be i jobben dersom hun arbeider innen en kristen setting, og da gjerne i fellesskap med kollegaer. Vi forstår det som at informant 2 har arbeidet for dette, når han forteller at han gjennom samtale med sin arbeidsgiver, kirkevergen, har fått støtte for å prioritere bønn i arbeidstiden. Han sier at han som diakon i menighet erfarer å ha ryggdekning for å bruke tid på å lese og be i arbeidstiden.

Informant 2 sier at han gjennom en travel arbeidshverdag har behov påfyll enten det er gjennom bønn, eller å lese bibelen og annen relevant litteratur. Vi forstår at det for han har betydning å kunne ”(...) ha disse små dryppene hver dag (...)” Informanten forteller at staben en gang i uken samles om bibellesning og bønn før stabsmøtet. Han sier at dette er noe han opplever som godt. Når de ikke har denne morgensamlingen starter han dagen for seg selv med en stille stund. ”(...) selv om du vet at du har mange ting du bør forberede, å likevel ta seg den tida og sette seg ned og forberede ting på den måten, da tror jeg at en gjør en bedre jobb.” Han eksemplifiserer det med å si at han tror det gjør en stor forskjell når han ber for mennesker før han møter dem.

Informant 3 sier at hun tenker det inngår i hennes arbeidsoppgaver å be i løpet av dagen. ”Jeg tenker jo at det å søke Gud i bønn og bibel er en veldig viktig del av jobben.” Samtidig uttrykker hun at det er en utfordring å ta seg tid til å være sammen med Gud på jobb. Arbeidsdagen hennes er fleksibel, og hun sier at det går litt i bølger om hun klarer å prioritere bønn om morgenen. Informant 3 har i likhet med informant 2 et ukentlig bønnefellesskap på stabsmøte. I tillegg forteller hun om en forbønnstjeneste og bønnegruppe hvor hun deltar sammen med frivillige. Slik vi ser det uttrykker både informant 2 og 3 at bønn er en naturlig og viktig del av arbeidsdagen som diakon i menighet. Det ser ut som bønn og bibellesing både alene og i stabsfellesskapet erfares godt for å få påfyll til tjenesten de er i.

²⁰⁶ Se kap 2.3.2

Oppsummert ser vi at alle informantene mener at stillhet og bønn er en viktig og naturlig del av deres diakonale arbeidshverdag. Om de praktiserer dette avhenger av flere faktorer. Det har betydning om arbeidsgiver tilrettelegger for det, fordi hverdagen beskrives av informantene som travel. Flere trekker frem at det å ha en fast bønnerytme med tidebønn, er en hjelp for å prioritere tid til stillhet og bønn. Et fellesskap av kollegaer som ber sammen, nevnes også som godt, og slik vi ser det er dette en motivasjon for å be. En informant vektlegger at diakoner er forpliktet til å be, gjennom vigselsløftet om åndelig fordypning. Når dette er en del av vigselseritualen, peker det på at bønn bør være en naturlig del av diakoners hverdag.

3.5.4 Hva har betydning for informantenes diakonale identitet og tjeneste

Vi spør informantene hva de mener har vært med å forme deres identitet som diakon, og hvor de får inspirasjon for å være i tjeneste. Ut fra informantenes svar inndeler vi dette punktet i utdanning og arbeid, identitet gjennom Jesus, menighetsfellesskap, samt bibel og bønn.

Det er ulike faktorer som kan ha betydning for utviklingen av diakoners identitet, men blant disse er utdanning.²⁰⁷ Utdanningsinstitusjoner som Det teologiske Menighetsfakultet legger vekt på studentenes egen spiritualitet gjennom studier i diakoni.²⁰⁸ To av informantene har et spesielt fokus på hvordan diakoniutdanningen kan ha en sentral rolle for diakonistudenters utvikling av spiritualitet. "(...) om tjenesten for andre og kunnskapen om menneskers liv og lidelse ikke blir koblet til bønner, så vet jeg ikke, da blir det mer sosialhjelp" (i.5). Vi forstår informant 5 som at hun gjennom dette er opptatt av diakoniens egenart hvor bønner har en sentral rolle. Hun forteller videre at det er spennende å integrere bønn i arbeidet, og uttrykker et ønske om at studenter blir oppmuntret til å finne sin vei i dette. Informanten sier hun er opptatt av "å koble utdannelsen til bønn." Hun har klare ideer for hvordan dette kan bli lagt til rette for, gjennom å oppfordre studenter til å reise på retreat, ha en bønnerytme på skolen eller la studentene få bønneveiledning. Vi forstår med dette at informanten ønsker at det tilrettelegges for at studenter får hjelp til å ivareta egen spiritualitet gjennom diakoniutdanningen. Informantens syn sammenfaller med både utdanningsinstitusjonens målsetting, samt faktoren om at diakonal identitet kan utvikles gjennom utdanning.²⁰⁹

²⁰⁷ Se kap 2.3.1

²⁰⁸ Se kap 2.3.2

²⁰⁹ Se kap 2.3.1 og 2.3.2

Diakoniens egenart og identitet er utgangspunkt for diakonal tjeneste.²¹⁰ Vi forstår det som at informant B peker på denne sammenhengen, når hun stiller spørsmålet ”hvordan ivaretar man dannelsesprosesser i utdanning for diakoner når man er på masternivå?” Slik vi ser det er hun opptatt av hvordan diakoner gjennom utdanning forholder seg til spenningen mellom utdanning og dannelse. Om dannelsesdimensjonen, sier informanten at hun er opptatt av hvordan vi som personer kan bli mer sanne mennesker, og samtidig fastholde hvor ens identitet ligger. Vi forstår informanten som at hun er opptatt av hva og hvem diakoner lar seg forme av. Vi mener at dannelse i denne sammenhengen handler om å utvikle en diakonal identitet gjennom ulike prosesser i utdanningsløpet. Dette kan være praksis, sjelesorg, trosfag og refleksjonsgrupper.

Diakoners identitet består av dualiteten i både en profesjonell faglighet, men også diakonens personlige spiritualitet.²¹¹ Når diakonens spiritualitet er en sentral del av diakoniutdanningen, kan vi forstå praksis som utdanningsstedets ønske om å tilrettelegge for at studentene skal få utvikle både faglighet og spiritualitet gjennom egne erfaringer. To av informantene forteller at de gjennom praksis i diakoniutdanningen kom i kontakt med retreatbevegelsen (i.1 og i.3). Informant 1 forteller at han gjennom praksis på retreat fikk egne erfaringer blant annet med å gå gjennom egne indre prosesser. Han sier at dette utrustet han til senere å møte mennesker i deres prosesser. Vi forstår det som at informantens egne erfaringer gjennom praksis var med på å utvikle hans diakonale identitet. Dette mener vi uttrykker seg gjennom måten han selv forteller at han møter mennesker i diakonal tjeneste, som for eksempel sjelesorgsamtale.

Informant 1 sier videre at retreat og bønn har ”(...) preget mye av min identitet, også når det gjelder diakoni.” I sammenheng med at informanten har bodd og arbeidet ved et retreatsted i flere år, sier han at ”(...) retreat er for meg veldig diakoni.” Vi forstår dette som at informanten ser på de praktiske oppgavene ved retreat som diakonale handlinger, og som en måte å tjene mennesker på. Det kan være ved å organisere dagen, dekke bord, ha sjelesorgsamtale eller være tekstleser.

Informant 3 forteller at hun også hadde diakonipraksis ved et retreatsted. Vi forstår henne som at praksisen førte til at hun gjenkjente diakoni i retreat. ”Jeg kom veldig fort på sporet i studiet

²¹⁰ Se kap 2.3.1

²¹¹ Se kap 2.3.1

av det som jeg tenker er veldig viktig. Det å hjelpe folk å trekke seg tilbake er en viktig diakonal handling.” Vi forstår dette som at praksisen var med å forme hennes diakonale identitet, og hva hun anser som vesentlig i diakonal tjeneste. Dette mener vi viser seg gjennom hennes engasjement for retreat, samt tilrettelegging for at mennesker i menigheten hun arbeider får en smak av retreat.²¹²

På spørsmål om hva som former hennes diakonale identitet, svarer informant 5 at det er viktig å ha sin identitet i Kristus. ”(...) alltid feste blikket på han, for det er han vi tjener.” Informanten sier at hun opplever at retreat kan være en hjelp til å bygge sin identitet i Jesus. Vi ser at informanten er opptatt av at Jesus er utgangspunktet for et diakonalt arbeid, og at det er Jesus hun tjener. ”At jeg prøver å se han i dem jeg møter.” Dette mener vi understreker at det er Jesu kjærlighetsgjerninger mennesker er utfordret til å etterfølge.²¹³

Vi forstår det som at informant 3, i likhet med informant 5, sier at når hun har fellesskap med Jesus, styrker han hennes være-identitet som ”(...) et elsket Guds barn, enten jeg lykkes eller mislykkes (...)”. Informant B er også opptatt av hvor diakoner har sin identitet. Hun sier at ”(...) det var så tydelig at Jesu identitet lå i å være barn av en himmelsk far.” Slik vi ser det er informantene samstemte i at deres verdi er gitt av Gud (i.3, i.5 og i.B).

Diakoni har sin egenart gjennom at den er en del av kirkens vesen.²¹⁴ Vi mener at informant 3 underbygger dette når hun sier at diakonien må ha sitt utgangspunkt i gudstjenesten. Informanten beskriver velsignelsen, nattverden, bibelen og salvekrukken som unike skatter kirken og diakonien har. Dette mener hun skiller diakonien fra det offentlige omsorgsarbeid. ”Jeg kan være en lyttende samtalepartner, men det kan også andre gjøre. Dette med å bringe videre kirkens skatter, gaver, det er veldig nydelig.” Vi mener at informanten med dette beskriver en del av diakoniens egenart. Vi forstår det som at hun anser gudstjenesten og den diakonale tjenesten som nært knyttet sammen. Dette bekrefter hun ved å fortelle at det for henne er vesentlig å være en del av et menighetsfellesskap. Her opplever hun å få påfyll til å tjene mennesker. Informanten sier i tillegg at bibelen er en kilde til inspirasjon og påfyll til hennes diakonale tjeneste og engasjement.

²¹² Se kap 3.3.4

²¹³ Se kap 2.3.2

²¹⁴ Se kap 2.3.1

Flere informanter vektlegger hvilken betydning bibel og bønn har for deres tjeneste (i.2, i.4 og i.5). Informant 2 sier at han erfarer bibel og bønn som gode redskaper han trenger i møte med mennesker, i sin diakonale jobb. ”(...) tror jeg hadde følt meg veldig fattig uten redskap.” Vi mener at informanten beskriver bønn som et redskap han trenger i sin arbeidshverdag som diakon. Vi forstår informanten som at han er avhengig av daglig bibellesing og bønn, og at dette påvirker måten han utfører tjenesten sin på.²¹⁵

Vi forstår det som at informant 5 vektlegger bønnens betydning for diakonal tjeneste når hun sier at ”det vi gjør har sin rot i at vi ber.” Videre sier hun at ”jeg eier ikke kraften og jeg eier ikke visdommen selv, uten at jeg holder meg til Gud (...)” Vi forstår dette i likhet med informant 2, som at de begge uttrykker både å ha tillit til, og samtidig være avhengig av Gud i sitt arbeid.

Informant 4 mener også at den diakonale tjenesten er avhengig av stillhet og bønn. Informanten forteller videre at hun er opptatt av at diakonien må forholde seg til troens kilde, samtidig som at dette skal få konsekvenser ut i handling og liv. Vi mener at dette beskriver dobbeltheten i diakoners spiritualitet, der bønn og arbeid er gjensidig avhengige av hverandre. Dette beskrives i bibelfortellingen om Marta og Maria, som også blir sett på som et forbilde på diakoners spiritualitet. Kjærlighet består av både en kontemplativ og en aktiv periode.²¹⁶

Vi kan oppsummere dette punktet ved å peke på at ulike faktorer former og påvirker informantenes diakonale identitet og tjeneste. Utdanning ser ut til å ha stor betydning ved at utdanningsstedet kan tilrettelegge for at studenter gjennom egne erfaringer får muligheter til å utvikle sin spiritualitet og identitet. Dette kan foregå i samtalegrupper og undervisning ved utdanningsstedet, i praksis samt på retreat. Gjennom menighetsfellesskap, retreat eller bibellesing og bønn, erfarer flertallet av informantene at Gud bekrefter samt former deres verdi og identitet. Dette punktet kan vi sammenfatte med at diakoners identitet i stor grad formes gjennom ulike faktorer som den personlige spiritualiteten får utvikle seg ut fra. Informantene sier at dette påvirker deres diakonale tjeneste, gjennom måten de møter andre mennesker.

²¹⁵ Se kap 3.5.2

²¹⁶ Se kap 2.3.2

4.0 Drøfting

Nå vil vi drøfte analyseresultatene med henblikk på kapittel to. På bakgrunn av materiale fra syv informanter, har vi analysert de tre temaene som er gjennomgående for avhandlingen: retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet i hverdagen. I kapittel fire, drøfter vi nå problemstillingen:

Hvordan kan retreat inspirere til kontemplativ bønn i hverdagen og være med å forme diakoner i møte med medmennesker?

Drøftingen foregår med utgangspunkt i våre tre delproblemstillinger. Dette mener vi er nødvendig for å konkludere på avhandlingens hovedproblemstilling. Det er mange funn fra analysen vi kan arbeide med og drøfte videre, men avhandlingens omfang krever at vi er selektive. Dette betyr ikke at enkelte funn har mindre verdi, men for denne avhandlingens formål vil vi inkludere og drøfte de funn som er relevante for problemstillingen. For å lette lesingen, vil hver delproblemstilling inneholde en kort innledning samt oppsummering. Veien til konklusjon på avhandlingen går gjennom å besvare hver delproblemstilling, hvor vi reflekterer rundt to til tre tema. Våre stemmer og erfaringer vil i tydeligere grad komme frem i dette kapitlet, enn tidligere i avhandlingen.

4.1 Hvilken betydning har retreat som ramme for kontemplativ bønn?

Når vi her belyser første delproblemstilling, trenger vi først å undersøke om, og hvordan informantene erfarer kontemplativ bønn på retreat. Dette krever at vi reflekterer rundt to tema: I første tema diskuterer vi relevansen og viktigheten av kontemplativ bønn som trospraksis. Hva erfarer informantene at kontemplativ bønn er, og hva forteller vårt teologiske bakteppe? Vi stiller videre spørsmål ved om stille bønn er en trospraksis som alle diakoner behøver å kjenne til. Dette kan være med å belyse hvorvidt retreat og stille bønn er med å forme diakoner og diakonistudentene. Det andre tema vi belyser, er hvilke konkrete rammer retreat legger for å praktisere kontemplativ bønn. Dette gjør vi for å vurdere retreatens betydning som arena for kontemplativ bønn.

Informant 3 sier at: ”(...) det er også en hvileside ved bønn, hvor det handler om å være i Herrens nærvær og søke han, være stille og lytte, og la alt som surrer i en, dale ned” (i.3). Kontemplativ bønn beskrives ulikt av informantene, men det som går igjen i våre funn er

nettopp denne forståelsen av bønn, at det er bønn preget av hvile uten så mange ord.²¹⁷ Stinissen poengterer at kontemplativ bønn handler om at mennesker skal få erfare og hvile hos Gud med sitt liv som det er. Tankene skal få hvile, stille bønn er en hjertebønn.²¹⁸

Mennesker både er kropp og har en kropp. Leech er opptatt av hvordan hele menneskekroppen, med kropp, sjel og ånd, kan erfare og bli møtt av Gud.²¹⁹ Når funn fra analysen peker på at stille bønn er erfaringer av hvile og kjærlig oppmerksomhet rettet mot Gud (i.4), er det mulig å se for seg at dette uttrykkes gjennom kroppslig avspenning og ro.²²⁰ Kan det tenkes at kontemplativ bønn er situasjoner der kroppen erfarer, mer enn at hodet tenker og formulerer setninger og bønner? Tynnemark beskriver åndedrettet som en kilde til å finne tilbake til sannheten om at Gud ønsker ditt liv.²²¹ Vi kan forstå dette som stille bønn gjennom bruk av kroppens åndedrett. Noen av vår funn som peker på hvordan stille bønn kan erfares gjennom at kroppen ber, eksemplifiseres videre når mennesker er oppløst i tårer og ikke eier ord, men samtidig uttrykker bønnen gjennom kroppen (i.4).²²² Lillebø og Stinissen er på sin side mer opptatt av hvordan kroppen først og fremst er et redskap for å gjøre mennesker mer mottakelig for å møte Gud. Praktiske, kroppslige øvelser som ulike sitte- eller åndedrettsstillinger mener de kan bidra til en mer avspent og fredfull kropp.²²³

Kontemplativ bønn defineres gjerne som noe ulik Jesusmeditasjon, hvor nettopp fantasien og tankene i større grad blir utfordret.²²⁴ Våre funn sier likevel at flere informanter ikke vil frigjøre stille bønn fra en større sammenheng. Både bibellesing, åndelig litteratur og Jesusmeditasjon beskrives som viktige elementer å ta med seg inn i kontemplativ bønn (i.1, i.2 og i.4).²²⁵ Stinissen omtaler regelmessig åndelig lesning som en foreberedelse til stille bønn. Han mener at mennesker gjennom dette kan erfare at lesingen inspirerer og beriker dets spiritualitet.²²⁶ Vi forstår informant 1 som kritisk til å fristille kontemplativ bønn fra en helhet: ”Jeg vet ikke om det ville være det samme hvis jeg gikk rett inn i stillheten uten den ballasten (...)” (i.1).²²⁷ Det samme er Laugerud opptatt av når han skriver at kontemplativ bønn må ha

²¹⁷ Se kap 3.4.1

²¹⁸ Se kap 2.2.1

²¹⁹ Se kap 2.2.2

²²⁰ Se kap 3.4.1

²²¹ Se kap 2.2.2

²²² Se kap 3.4.1

²²³ Se kap 2.2.2

²²⁴ Se kap 2.2.2

²²⁵ Se kap 3.4.1

²²⁶ Se kap 2.2.1

²²⁷ Se kap 3.4.1

en sammenheng med annen kristen trospraksis, for at det skal være noe annet enn nyreligiøs åndelighet.²²⁸ Vi mener at det er et sentralt perspektiv å vektlegge sammenhengen mellom kontemplativ bønn og menneskets spiritualitet i sin helhet. Vi ser at Laugerud vektlegger dette poenget når han sier videre at kontemplativ bønn trenger å sammenholdes med bibelen og retning mot Jesus. Vi mener at dette understrekes i funn gjennom informantenes beskrivelse av hvordan ulike trospraksiser bør kobles sammen, samt på en naturlig måte etterfølge hverandre (i.1, i.2, i.4 og i.A).²²⁹ Overordnet mener vi at spørsmålet i større grad er hvilken retning trospraksisen har, enn om hvilken type trospraksis som utføres. Slik vi ser det, kan spørsmål om retning for trospraksis beskrives gjennom målet for kontemplativ bønn, som ifølge Stinissen er en dypere kjærlighet til Gud.²³⁰

Om kontemplativ bønn er en trospraksis som erfares som en gave fra Gud, eller om det er en disiplin, kan diskuteres. Kanskje er det begge deler? Stinissen mener at stille bønn er en Guds gave som gis i nåde til mennesket. Han skriver videre at bønnen er uavhengig av menneskelige prestasjoner, noe Leech sier seg enig i når han hevder at stille bønn verken er menneskeskapt eller skal utføres i egen kraft.²³¹ Funnene våre fra analysen viser at flertallet av informantene mener det samme som forfatterne, når de sier at bønn er en gave.²³² Kontemplativ bønn omhandler et levende nærvær og en tiltale fra Gud, og skal ikke anses som et eget prosjekt (i.B og i.5).²³³

Samtidig som kontemplativ bønn ikke skal anses som et eget prosjekt, nyanserer både Leech og Stinissen erfaringen av bønn som gave, når de skriver om menneskelige måter å forberede seg til kontemplativ bønn. Menneskets vilje blir brakt på bane som en mulighet for å kunne ta imot Guds gave og bli ledet inn i stille bønn.²³⁴ Dette ser vi gjennom et funn fra informant 5. Hun omtaler stille bønn som en trospraksis der det er potensial for å øve seg i å være stille sammen med Gud, og lytte til han. Videre vektlegger hun hvordan åndelig veiledning eller retreat for henne er en hjelp til å øve seg i stille bønn (i.5).²³⁵ Vi kan se på menneskets vilje som utgangspunkt for det å lytte, slik informanten beskriver det. Flertallet av informantene beskriver imidlertid kontemplativ bønn som en nådefull hilsen fra Gud som skjer gjennom

²²⁸ Se kap 2.2.3

²²⁹ Se kap 3.4.1

²³⁰ Se kap 2.2.3

²³¹ Se kap 2.2.1

²³² Se kap 3.4.1

²³³ Se kap 3.4.1

²³⁴ Se kap 2.2.1

²³⁵ Se kap 3.4.1

stillheten. Her opphører forbønnen. Informant 4 sier: ”(...) det handler om den ordløse bønne, nærværet, det hellige nærværet i meg og rundt meg” (i.4).²³⁶

Vi drøfter videre om stille bønn er en trospraksis som alle diakoner behøver å kjenne til. Våre funn viser at informantene samstemmig beskriver erfaringer av stille bønn som verdifullt for deres eget liv.²³⁷ I kapittel to hevder Stairs at kontemplativ bønn kan bidra til å fremme balanse i livet.²³⁸ Ut fra egne erfaringer kan stille bønn skape balanse i en hverdag som inneholder mye aktivitet. Slik vi ser det beskriver informant 5 hennes opplevelse av balanse i kontemplativ bønn, gjennom bildet av en fugl som hviler i lufta på vingene sine.²³⁹

Funnene våre viser at flere informanter mener at stille bønn er en sentral del av menneskers relasjon til Gud.²⁴⁰ Betyr dette at informantene mener stille bønn er en trospraksis som alle diakoner bør kjenne til? Funn viser at både personlighetstype og menneskets eget ønske om relasjon til Gud er sentrale faktorer for å belyse dette spørsmålet. Slik vi ser det viser derimot ingen funn at kontemplativ bønn krever en viss type personlighet. Samtidig vil det å be kontemplativt falle mer naturlig for noen personlighetstyper, mener informantene.²⁴¹ De syv informantene fra materiale har ulike personligheter, men erfarer stille bønn som berikende i egen spiritualitet. Våre informanter er en liten gruppe diakoner, men samtidig mener vi at deres erfaringer kan være et argument for at alle diakoner kan be kontemplativt.

Informant 4 uttrykker det slik: ”Vil jeg ha en relasjon til Gud, så relaterer jeg jo på en eller annen måte, og det kaller jeg bønn”(i.4).²⁴² Vi mener at det er rimelig å anta at diakoner i større eller mindre grad ønsker en relasjon til Gud. Dette svarer derimot ikke på spørsmålet om alle diakoner bør kjenne kontemplativ bønn som trospraksis. Det er heller ikke vårt formål å gi dette svaret. Sitatet kan forstås som at relasjonen til Gud er avhengig av en dialog med han, men at denne kan foregå både med og uten ord.

Et av funnene vi gjorde i analysen peker på en mulig årsak for hvorfor enkelte ikke ønsker en nær relasjon med Gud. Informant A sier at: ”det er veldig skummelt hvis en ikke er trygg på

²³⁶ Se kap 3.4.1

²³⁷ Se kap 3.4.4

²³⁸ Se kap 2.2.3

²³⁹ Se kap 3.4.1

²⁴⁰ Se kap 3.4.4

²⁴¹ Se kap 3.4.4

²⁴² Se kap 3.4.4

hvem Gud er.” Gjennom informantens lange arbeidserfaring fra retreat, har hun sett at den tette relasjonen til Gud som hun mener at kontemplativ bønn innebærer, ikke nødvendigvis er en nærhet alle ønsker.²⁴³ Vi mener at det er naturlig at det kan oppleves skremmende å ha kontakt med, og en nær relasjon til Gud, dersom gudsbildet gjør en utrygg. Stinissen hevder at stille bønn er en vekst i forpliktende kjærlighet.²⁴⁴ Vi mener at det er vesentlig med respekt for at mennesker både er ulike i personlighet og samtidig underveis i eget liv. Dette betyr respekt for at forpliktelse gjennom stille bønn ikke til alle tider og livsfaser er godt.

Temaet vi nå belyser omhandler hvilke rammer retreat legger for kontemplativ bønn. Funn fra samtlige informanter peker på at retreat i seg selv tilbyr rammer for kontemplativ bønn. En informant forteller at stille bønn gjennomsyrrer hele dagen på retreat (i.5).²⁴⁵ I kapittel to beskrives stillhet og bønn som sentrale kjennetegn på alle typer retreat.²⁴⁶ Samtidig er det ignatiansk heltaus retreat og temaretreat om kontemplativ bønn som legger tydeligst rammer for stille bønn.²⁴⁷ Dette underbygges gjennom funn fra informantenes erfaringer fra retreat.²⁴⁸

Vi kan spørre om Gud er avhengig av retreatens rammer for at mennesker skal bli møtt av han i stillheten. Kanskje er det mennesket selv som behøver disse rammene for å bli stille og være tilstede i bønn? Funnene våre viser at det kan være lettere å konsentrere seg om bønn med retreatens rammer.²⁴⁹ Videre viser funn at flertallet av informantene oppsøker og foretrekker ignatiansk heltaus retreat.²⁵⁰ Ut fra dette forstår vi at informantene erfarer retreatens rammer som gode for å praktisere stille bønn. I kapittel to står det at retreatsteder tilrettelegger for at mennesker kan lytte, gjennom rammer bestående av stillhet og tid.²⁵¹ Vi ser at informanter peker på muligheten for å lytte gjennom uavbrutt stillhet på retreat. Informant 5 beskriver rammene som at de gir henne mulighet for ”(...) lange tanker og lange bønner. Du gir på en måte Gud sjansen til å tale, du får lytte til hva han sier”(i.5).²⁵²

²⁴³ Se kap 3.4.4

²⁴⁴ Se kap 2.2.3

²⁴⁵ Se kap 3.3.3

²⁴⁶ Se kap 2.1.2

²⁴⁷ Se kap 2.1.5

²⁴⁸ Se kap 3.3.3

²⁴⁹ Se kap 3.3.3

²⁵⁰ Se kap 3.3.1

²⁵¹ Se kap 2.1.5

²⁵² Se kap 3.3.2

Stillhet på retreat er en sterk kontrast til støy og inntrykk som omgir mennesker i hverdagslivet.²⁵³ Stillheten på retreat er imidlertid mer enn fravær av støy.²⁵⁴ For enkelte er det vanskelig å falle til ro når det blir stille.²⁵⁵ Flere informanter bekrefter dette. Stillheten erfares innimellom som utfordrende og ubehagelig (i.4 og i.5). Informant 4 beskriver en motstand og rastløshet som hun mener er normalt når mennesker går inn i stillheten. Hun ser dette som en utfordrende faktor til å velge stillheten på retreat.²⁵⁶ Samtidig som rammen av stillhet kan bidra til at uro kommer opp, mener vi at retreat gir muligheter for å ivareta mennesker der de er. Personlig veiledning, som tilbys på retreat, kan være en hjelp til å sortere tanker og følelser som kommer fram.²⁵⁷ Informant 4 understreker at ”ingen ting er fremmed for Gud, i forhold til hva livet rommer”(i.4).²⁵⁸ Slik vi ser det handler dette om at Gud er en medvandrer som tåler menneskers sammensatte liv, samt deres uvilje eller frykt.

Stille andakt er en ramme som legger tydelig til rette for stille bønn. Her er gjestene samlet i et stille fellesskap i kapellet.²⁵⁹ Det bekreftes i funn fra flere informanter at den stille andakten er spesielt tilrettelagt for tid i kontemplativ bønn.²⁶⁰ En informant sier at det i forkant av stille andakt blir formidlet at tiden kan brukes til å være hos Gud med sitt liv, uten å bruke så mange ord (i.1).²⁶¹ Det stille fellesskapet kan være en god hjelp til å lytte til Gud og seg selv.²⁶² Dette bekreftes ut fra vårt teologiske bakteppe som sier at fellesskapet av deltakere på retreat sammen er med på å leve ut rammene for stillheten. Mange erfarer at dette hjelper en til å bli stille i seg selv.²⁶³ Vi mener at funn bekrefter dette når informant 3 sier at hun erfarer fellesskapet på retreat som verdifullt (i.3). Informanten beskriver et bønnefellesskap som inneholder stillhet og ordløs bønn, som gir henne rom for å lytte til Gud.²⁶⁴

²⁵³ Se kap 1.2

²⁵⁴ Se kap 2.1.2

²⁵⁵ Se kap 2.1.4

²⁵⁶ Se kap 3.3.2

²⁵⁷ Se kap 2.1.3

²⁵⁸ Se kap 3.3.2

²⁵⁹ Se kap 2.1.5

²⁶⁰ Se kap 3.3.3

²⁶¹ Se kap 3.3.3

²⁶² Se kap 2.1.2

²⁶³ Se kap 2.1.5

²⁶⁴ Se kap 3.3.3

Dagsrytmen er en annen av retreatens rammer som hjelper mennesker til å finne ro.²⁶⁵ Et fast dagsprogram kan skape forutsigbarhet. Funn viser at dagsrytme kan være med og ivareta troslivet (i.2).²⁶⁶ Det varierer hva en dagsrytmen på retreat inneholder, men tidebønn er et fast element på de fleste retreatere og består av både tekstlesing, sang og bønn.²⁶⁷ Slik vi ser det gir elementer fra tidebønn en retning og fokus på Gud i stille bønn, som omtalt tidligere i dette punktet. Et funn peker på denne retningen når tidebønn beskrives som en hjelp til å løfte blikket og samle seg om Gud (i.4).²⁶⁸

Oppsummert ser vi at kontemplativ bønn beskrives noe ulikt gjennom informantenes beskrivelser. Det som imidlertid går igjen i både våre funn og teologisk bakteppe, omhandler det å være og hvile hos Gud, uten å bruke så mange ord. Videre nevnes kroppen som en måte å erfare Gud på i bønnen. Både kroppslige øvelser og åndelig lesning kan være forberedelser til stille bønn. Det pekes videre på viktigheten av at kontemplativ bønn har retning mot og fokus på Gud, og at bønnen sammenholdes med ulike trospraksiser. Kontemplativ bønn sees på som en gave fra Gud og samtidig en trospraksis det er mulig å øve seg i.

Når det gjelder spørsmålet om kontemplativ bønn er en trospraksis som alle diakoner bør kjenne til, peker våre funn fra analysen på at menneskers personlighet og ønsker er av betydning. Samtidig har vi sett at kontemplativ bønn ikke er avhengig av personlighet, og at informantene selv erfarer informantene stille bønn som viktig for deres trosliv. Vilje til relasjon med Gud sier informant 4 er vesentlig. Informantene er opptatt av at relasjonen til Gud er avhengig av en dialog med han, enten med eller uten ord.

Tilslutt drøfter vi hvilke rammer retreat legger for stille bønn. Ut fra kapittel to og våre funn fra analysen, har retreat gode og varierte rammer for å praktisere kontemplativ bønn. Stillhet på retreat gir rom for å lytte til Gud, og kan samtidig oppleves som utfordrende. Enkelte typer retreat og elementer på retreat legger særskilt til rette for stille bønn. Her nevner flere informanter stille andakt.

²⁶⁵ Se kap 2.1.2

²⁶⁶ Se kap 3.3.2

²⁶⁷ Vedlegg 4

²⁶⁸ Se kap 3.3.5

4.2 På hvilken måte påvirker erfaringer fra retreat diakoner i hverdagen?

I avhandlingens innledningskapittel stiller vi spørsmål om det er mulig å ta med seg erfaringer fra retreat og praktisere disse i en travel hverdag. Dette undersøker vi fordi overføringsverdien fra retreat har betydning for om, og hvordan erfaringer påvirker og former diakoner i hverdagen. Dette mener vi er relevant å belyse for å svare på hovedproblemstillingen, med tanke på om retreat erfaringer inspirerer eller former diakoner i etterkant av retreat. Vi drøfter først om, og på hvilken måte retreat erfaringer påvirker diakoner i hverdagen, med hovedvekt på kontemplativ bønn. Deretter drøfter vi hvordan et liv med stille bønn kan uttrykke seg som en livsstil. Dette handler om hvorvidt bønn integreres og vises gjennom diakoners liv i hverdagen.

Når vi omtaler retreat for mennesker som ikke kjenner til dette, erfarer vi at det er flere elementer ved retreat som gir assosiasjoner til avslappende ferie på hotell. Kan retreat oppleves som et kristent spaopphold hvor mennesker får god mat, hvile og tid til å pleie seg selv? Vi mener imidlertid at retreat er mer enn ferieopphold i vakre omgivelser. Kontaktgruppa for retreat i Norge omtaler retreatens hensikt som å søke den treenige Gud gjennom bønn.²⁶⁹ Dette mener vi tydeliggjør at retreat har et fokus og en retning mot Gud. Ut fra funn og egne erfaringer har retreat og stillheten der verdi i seg selv gjennom at den gir hvile og påfyll.²⁷⁰

Vi mener likevel at dersom retreat erfaringer ikke har overføringsverdi til hverdagslivet, er det noe som mangler. Dette mener vi på bakgrunn av hva som var utgangspunktet for retreat arbeid i Norge. Disippelkretsen som startet retreat var opptatt av nettopp dette, at retreat skulle forvandle mennesker og være en hjelp til å leve som Jesu disippel.²⁷¹ Slik vi ser det bekrefter funn fra materialet dobbeltheten ved retreat. Informant A er opptatt av balansen i et disippelliv. Hun sier at: ”Hvis ikke kjærligheten får konsekvenser i praksis, så er det noe som skurrer. Jeg tenker at det er en naturlig veksling”(i.A).²⁷² Nordstokke poengterer at et liv i etterfølgelse må springe ut av et levende fellesskap med Jesus.²⁷³ Vi mener at etterfølgelse av

²⁶⁹ Se kap 2.1.2

²⁷⁰ Se kap 3.3.2

²⁷¹ Se kap 2.1.1

²⁷² Se kap 3.3.5

²⁷³ Se kap 2.3.2

Jesus kan skje som en konsekvens av erfaringer gjort både på retreat samt erfaringer av fellesskap med Jesus hjemme i hverdagen.

Slik vi ser det kan retreat erfaringer der gudsrelasjonen styrkes, gi tillit til Gud som mennesker tar med seg hjem. ”Retreat gir rom for møter med Gud hvor den enkelte kan utvikle sin relasjon med Skaperen.”²⁷⁴ Våre funn viser at retreat og stille bønn for flere informanter gjør at de kommer nærmere Gud. Dette viser seg i en økt tillit til og økt avhengighet av Gud.²⁷⁵ Et funn viser at retreat er med på å bevisstgjøre at Gud er nær på en ny måte i hverdagen. Informant 1 beskriver erfaringen fra retreat slik: ”Sånn følelse av at jeg ikke er alene og Gud går med meg. Vi går på en måte litt i lag, mer bevisst, og litt mer naturlig enn ofte ellers” (i.1).²⁷⁶ Med henblikk på kapittel to ser vi en sammenheng mellom funn fra analysen og hvordan retreat fungerer som møtested mellom Jesus og mennesket.²⁷⁷ ”Det å møte Jesus på retreat kan gi perspektiv og en ny måte å se seg selv og hverdagen sin på. Når mennesker er nær Kristus i bønn kan det være med og prege deres tanker og følelser.”²⁷⁸ Vi ser at funn peker på at et møte med Jesus preger informantenes syn på seg selv som elsket av han.²⁷⁹ Informant A eksemplifiserer dette når hun sier at hun erfarer å bli møtt av Gud på retreat, og opplever at han elsker og aksepterer henne. Gjennom dette erfarer hun å kunne være den hun er skapt til å være.²⁸⁰

Flere funn viser at retreat gir informantene erfaringer av hvile og påfyll.²⁸¹ Kan det tenkes at det er opplevelser fra retreat og kontemplativ bønn som bidrar til informantenes erfaringer av hvile? Ut fra kapittel to ser det ut til at dette bekreftes gjennom det Stinissen sier om at tid i stille bønn kan gi mennesker erfaringer av å være uthvilt og fornyet.²⁸² Funn viser at retreat gir erfaringer av en spesiell form for ro og er et sted ”å lade batteriene”.²⁸³ Informant 2 sier at han etter retreat tenkte at ”(...) jeg har hatt en ro som jeg ikke opplever andre steder” (i.2).²⁸⁴

²⁷⁴ Grevenkamp 2005:26

²⁷⁵ Se kap 3.4.3 og 3.5.1

²⁷⁶ Se kap 3.5.1

²⁷⁷ Se kap 2.1.3

²⁷⁸ Se kap 2.1.3

²⁷⁹ Se kap 3.4.3

²⁸⁰ Se kap 3.5.1

²⁸¹ Se kap 3.3.2

²⁸² Se kap 2.2.3

²⁸³ Se kap 3.3.2

²⁸⁴ Se kap 3.3.2

Til tross for at retreat kan gi en ro man ikke opplever i hverdagen, har informantene ulike erfaringer av hvordan retreat påvirker dagene hjemme.²⁸⁵ Dette ser vi har sammenheng med hva som var informantenes utgangspunkt før retreaten, samt hva de erfarte under retreatoppholdet. Funn viser at dersom livet i utgangspunktet er strevsomt, og/eller retreat har inneholdt krevende prosesser, kan det påvirke hvordan retreat preger hverdagen i etterkant. Dagene etter retreat kan ifølge informant 4 bære preg av motstand og trøtthet. Informanten sier at hun kan få tanker om at retreat erfaringene ikke var betydningsfulle (i.4).²⁸⁶ Samtidig viser funn at utfordrende erfaringer fra retreat kan bidra til modning. En informant eksemplifiserer dette når han forteller at retreat erfaringer der han går gjennom egne prosesser, utrunder han i hverdagen. Dette får betydning for hvordan han forholder seg til andres utfordringer. Vi mener at dette viser hvordan utfordrende erfaringer på retreat kan være overførbare i positiv forstand. Ved at retreat arbeid tilbyr sjelesorg og veiledning, kan gjester få mulighet til å håndtere utfordrende tanker eller følelser.²⁸⁷ Med henblikk på kapittel to fremholdes det at diakoner bør ta egne behov på alvor og søke veiledning når det trengs.²⁸⁸

Samtlige informanter mener at retreat erfaringer overføres til hverdagen.²⁸⁹ Hvordan retreat påvirker diakoner henger sammen med hvordan hverdagen og jobbsituasjonen ser ut hjemme. Med henblikk på kapittel to omtales stillheten på retreat som et sted der mennesker møter Gud og får rom til å lytte etter hans stemme.²⁹⁰ Dette mener Bakkevig kan skape en forventning om å høre Gud ellers i hverdagen.²⁹¹ Funn viser at retreat erfaringer gir en lengsel etter å bruke mer tid i bønn (i.3). Informant 3 sier at Gud ”vekker” denne lengselen.²⁹² Slik vi ser det handler denne lengselen om en forventning som Gud gir mennesker, fordi han ønsker relasjon med dem. Samtidig ser det ut som at rammer i hverdagen kan hindre mennesker i å følge sin lengsel og svare på tiltalen fra Gud. Det er en stor utfordring å prioritere tid til bønn i en travel hverdag. Flere informanter sier at en krevende jobb gjør det vanskeligere å holde fast på erfaringer fra retreat.²⁹³ Dette mener vi har sammenheng med rammene på retreat som er annerledes enn de rammer som preger hverdagen. Med retreatens rammer preget av

²⁸⁵ Se kap 3.5.1

²⁸⁶ Se kap 3.5.1

²⁸⁷ Se kap 2.1.3

²⁸⁸ Se kap 2.3.3

²⁸⁹ Se kap 3.5.1

²⁹⁰ Se kap 2.1.4

²⁹¹ Bakkevig 2005:107

²⁹² Se kap 3.5.1

²⁹³ Se kap 3.5.1

forutsigbarhet og stillhet gjennom dagen, kan mennesker ha fokus på Jesus og det som er vesentlig.²⁹⁴

Det er interessant å se nærmere på hvordan rammer i hverdagen påvirker hvordan diakoner ivaretar sin relasjon til Gud og praktiserer bønn. I kapittel en har vi skrevet at det er et stort gap mellom tilbaketrekningen og stillheten på retreat, til hverdagen som ofte er preget av krav og effektivitet.²⁹⁵ Det varierer hvilke rammer og hva slags fellesskap informantene har i sin arbeidshverdag. Funn fra flere informanter viser at det å ha faste bønnetider som en rytme i arbeidsdagen, samt det å ha et fellesskap å be sammen med, kan være en hjelp.²⁹⁶ Dette gjenkjenner vi fra disippelkretsen som gikk sammen for å hjelpe hverandre til både å bli Jesu disipler selv, og å gjøre andre til disipler.²⁹⁷ Informanter som ikke har fast bønnerytme, forteller om utfordringen om å ta et aktivt valg og prioritere tid til bønn når det er mange arbeidsoppgaver og menneskelige behov som venter.²⁹⁸

Et interessant spørsmål er om arbeidsgiver tilrettelegger for at en diakon kan bruke tid i bønn på arbeidsplassen, enten alene eller i et fellesskap. Har arbeidsgiver et ansvar, eller er det bare opp til den enkelte diakon å velge det? Funn belyser dette spørsmålet med litt ulik ståsted. Informant 4 mener at arbeidsgiver kan påvirke rammene for hvorvidt diakoner får anledning til tid i stillhet og bønn. En annen informant forteller at hun forventer å kunne be i arbeidstiden når hun er ansatt innenfor en kristen setting (i.A). Vi mener at funnene belyser arbeidsgivers påvirkningskraft og betydning de kan ha for diakoner i arbeid. Samtidig mener vi at diakoner selv har et ansvar for å fremme ønsker og kjenne sine forpliktelser ut i fra blant annet vigselsløftet. Vigselsritualet i Den norske kirke inneholder en formaning om at diakoner skal ta seg tid til eget trosliv blant annet gjennom bønn.²⁹⁹ Det ligger en forpliktelse i løftet som en diakon avgir under vigslingen. Slik vi ser det har informant 2 gjennom dialog med hans arbeidsgiver erfart å få støtte til å bruke tid på å lese og be i arbeidstiden.³⁰⁰

Vi mener det er interessant å reflektere rundt hva som er nødvendig for å prioritere bønn i en hverdag preget av krav og effektivitet. I kapittel to har vi skrevet at all sann diakoni må ha sin

²⁹⁴ Grevenkamp 2005:26

²⁹⁵ Se kap 1.2

²⁹⁶ Se kap 3.5.3

²⁹⁷ Grønvik 2005:11

²⁹⁸ Se kap 3.5.3

²⁹⁹ Se kap 2.3.2

³⁰⁰ Se kap 3.5.3

forbindelse til Kristus.³⁰¹ Vi mener at diakoners arbeidshverdag er vanskelig å se for seg uten at bønn integreres. Nordstokke understreker dette ved å beskrive diakoniens rytme som både bønn og arbeid.³⁰² Kanskje er det en balansegang mellom disiplin og ønske om å bruke tid i bønn? Informantene våre har meddelt at retreat kan bidra til å gi både en lengsel og et ønske om å bruke tid i bønn. Samtidig kan retreat være et sted å øve seg i stille bønn og disiplin.³⁰³ Et ønske og en lengsel som skapes på retreat kan være en hjelp i bønnelivet, men er ikke i seg selv nødvendigvis nok til å utføre det i praksis. Dette underbygges av funn fra informant 3 som beskrevet tidligere.³⁰⁴ Disiplin og bønn i fellesskap er noe både informantene og grunnleggerne av retreat er opptatt av.³⁰⁵ Disippelkretsen, som startet retreat i Norge, innså at de hadde behov for disiplin i sitt åndelige liv.³⁰⁶ Sammen laget de regler om fast avsatt tid til bønn og bibellesning hver dag, ikke som et krav fra Gud, men som verdifullt for deres åndelige liv.³⁰⁷

Funn fra analysen peker også på betydningen disiplin har. Informant B beskriver disiplin som et frivillig valg, men sier samtidig at det er helt nødvendig. For å knytte sammen retreat og hverdag, er det sentralt å ha en åndelig praksis, noe hun mener krever disiplin. Hun vektlegger imidlertid at det å finne nye og andre spor, enn "burde" spor kan være en hjelp.³⁰⁸ Laugerud mener at disiplin kan erfares mer verdifullt desto mer en praktiserer det. Han eksemplifiserer det med retreat som arena for at menneskers kan øve seg i disiplin.³⁰⁹ Ut fra egen erfaring mener vi at nødvendigheten for disiplin er større i hverdagen enn på retreat. Vi erfarer at det krever mer viljeshandling å prioritere bønn i hverdag enn med retreatens rammer. Vi er enige med Laugerud om at retreat er et konkret øvested. Ut fra egne erfaringer kan retreatopplevelser samtidig ha overføringsverdi for trospraksis i hverdagen. Slik vi ser det kan retreat i tillegg inspirere til å oppdage nye spor, slik informant B er opptatt av. Gjennom økumeniske impulser og ulike bønnetradisjoner på retreat, mener vi at retreat kan være med å utfordre til kontemplativ bønn på retreat samt i hverdagen. Dette mener vi på bakgrunn av at

³⁰¹ Se kap 2.3.2

³⁰² Se kap 2.3.2

³⁰³ Se kap 3.3.5 og 3.5.1

³⁰⁴ Se kap 3.5.1

³⁰⁵ Se kap 3.5.1

³⁰⁶ Se kap 2.1.1

³⁰⁷ Se kap 2.1.4

³⁰⁸ Se kap 3.5.1

³⁰⁹ Kirkerådet 1999:22

retreat henter inspirasjon fra ulike økumeniske tradisjoner, samt funn som peker på at retreat tilrettelegger for å praktisere blant annet stille bønn.³¹⁰

Vi vil nå reflektere omkring bønn som livsstil med utgangspunkt i informantenes retreat erfaringer. Kan vi forstå bønn som konsentrerte møter med avsatt tid, eller er bønn en måte å leve på? Stairs beskriver kontemplasjon som både en måte å be på, samt en livsstil.³¹¹ Funn i analysen peker på at informanter erfarer kontemplativ bønn både som avsatt tid til Gud i bønn, og bønn som en integrert del av hverdagen.³¹² Informant 5 eksemplifiserer dette når hun forteller at stille bønn går utover de konsentrerte møtene med Gud. Det er samtidig en måte å leve på. Informant 5 sier: ”Det jeg ønsker er at møtet i stillhet med han skal være med meg resten av dagen, i alle ting.”³¹³ Våre funn viser at flere informanter ber samtidig som de gjør andre aktiviteter. Informant 2 forteller eksempelvis at han ber mens han som diakon kjører bil til ulike aktiviteter på jobben.³¹⁴ Dette mener vi uttrykker en livsstil hvor bønn på en naturlig måte er en integrert del av dagen. Vi ser at dette omhandler bevissthet om guds nærvær også i aktiviteter.

Vi mener imidlertid at det teologiske bakteppet belyser en annen side ved tilstedeværelse i bønn og aktiviteter. Lillebø er opptatt av ulike avspenningsøvelser og pusteøvelser som forberedelse for stille bønn.³¹⁵ Et funn konkretiserer dette der en informant beskriver hvordan en oppreist sittestilling, samt fokus på åndedrettet, kan hjelpe henne til ”(...) å lande og være tilstede (...)”(i.4). Informanten sier at ved å vende oppmerksomhet til pusten sin, kan tanker som eventuelt kommer og forstyrrer, ta mindre plass.³¹⁶ Vi ser at den fysiske bevisstheten underbygges i kapittel to hvor Nes vektlegger hvordan et gudsmøte er avhengig av tilstedeværelse fra alle parter. Hun mener videre at stillheten og rammene på retreat gjør at mennesker kan erfare og være mer tilstede i seg selv, og dermed bli oppmerksomme på Gud.³¹⁷ Dette kan vi anse som hjelp for å erfare tilstedeværelse i stille bønn.

Hvordan det er mulig å være tilstede i stille bønn mens en er i aktivitet? Stinissen peker på en måte å øve seg i å bevare en kontemplativ livsstil gjennom hverdagslig arbeid. Ved å øve seg i

³¹⁰ Se kap 2.1.1 og 3.4.1

³¹¹ Se kap 2.2.1

³¹² Se kap 3.4.2

³¹³ Se kap 3.4.2

³¹⁴ Se kap 3.4.2

³¹⁵ Se kap 2.2.2

³¹⁶ Se kap 3.4.2

³¹⁷ Nes 2004:13

å være bevisst og tilstede i alle aktiviteter, sier han at en lettere kan holde fokus i bønn.³¹⁸ Slik vi forstår Stinissen omhandler kontemplativ livsstil både å "(...) oppleve Guds nærhet på et dypere plan, også i altoppslukende arbeid".³¹⁹ Samtidig kan vi forstå forfatteren som at tilstedeværelse gjennom dagen er en hjelp for de konsentrerte møtene i stille bønn.³²⁰ Et funn om bønn som livsstil mener vi uttrykkes av informant 3 når hun sier at "(...) dagen blir en naturlig bønn." For informanten handler det om å be både med og uten ord, samt erfaringer av å høre Guds stemme og bli ledet av han i hverdagen.³²¹ Vi mener at informant 3 sin erfaring av å være lydhør ovenfor Gud underbygges i kapittel to. Stairs beskriver her at et kontemplativt liv kan føre til en økt varhet for Guds nærvær.³²² Ut fra funn i analysen blir kontemplativ bønn en mer naturlig del av informantenes liv og gudsrelasjon ved at den foregår gjennom hele dagen.³²³

Samtidig som Stinissen vektlegger en kontemplativ livsstil gjennom hverdagslig arbeid, skriver han også at noe arbeid krever full oppmerksomhet.³²⁴ Vi er enige med Stinissen i dette og mener videre at mye av det diakonale arbeidet krever tilstedeværelse og full oppmerksomhet. Jesu tilstedeværelse og nærvær er et forbilde for diakoner og deres møter med mennesker.³²⁵ Funnene våre viser at samtlige informanter mener at stillhet og bønn er en naturlig del av deres diakonale arbeidshverdag.³²⁶ Informant 2 understreker dette ved å si at han starter dagen for seg selv med en stille stund: "(...) selv om du vet at du har mange ting du bør forberede, å likevel ta seg den tida og sette seg ned og forberede ting på den måten, da tror jeg at en gjør en bedre jobb." ³²⁷ Dette mener vi kan belyse hvorfor tid i stille bønn er viktig for informantene i deres arbeidshverdag. Vi utdyper dette i siste del av drøftingsdelen.

Oppsummert ser vi at retreat erfaringer har konsekvenser for informantene når det gjelder deres gudsforhold og bønnepraksis. Erfaringene fra retreat ser ut til å styrke informantenes gudsrelasjon, gjennom både økt tillit til, og større avhengighet av Gud i hverdagen. Videre

³¹⁸ Se kap 2.2.1

³¹⁹ Stinissen 1976:55-61

³²⁰ Se kap 2.2.1

³²¹ Se kap 3.4.2

³²² Se kap 2.2.3

³²³ Se kap 3.4.2

³²⁴ Se kap 2.2.1

³²⁵ Se kap 2.3.3

³²⁶ Se kap 3.5.3

³²⁷ Se kap 3.5.3

opplever informantene å få hvile og påfyll på retreat, samt fornyet bevissthet om at de er elsket av Gud.

Våre funn viser at retreat er et sted som tilrettelegger for øvelse i disiplin, og gir samtidig informantene fornyet inspirasjon til å praktisere stille bønn. Utfordrende erfaringer på retreat kan bidra til modning og få konsekvenser informantene bærer med seg videre. Om retreat erfaringene har overføringsverdi, ser ut til å ha sammenheng med hva informantene reiser hjem til, med tanke på hvordan livet og rammer i hverdagen er.

Samtlige informanter mener at stillhet og bønn er en naturlig del av deres diakonale arbeidshverdag. Når bønn på en naturlig måte blir integrert inn i hverdagen, kan vi omtale det som kontemplativ livsstil. Dette ser vi blant annet viser seg gjennom at informantene har en bevissthet om Guds nærvær mens de er i aktiviteter i hverdagen. Kontemplativ livsstil omhandler også avsatt tid og konsentrerte møter med Gud i bønn.

4.3 På hvilken måte opplever diakoner retreat og kontemplativ bønn som betydningsfullt for møter med medmennesker?

For å besvare siste delproblemstilling trenger vi å belyse to temaer: Først trenger vi å belyse hvorvidt det å trekke seg tilbake på retreat passer for alle diakoner. Dette anser vi som relevant, for å rette søkelys på om flere diakoner og diakonistudenter kan utfordres til å oppsøke som arena for egen trospraksis. Vi belyser videre hvordan diakoniutdanning tilrettelegger for at studenter kan møte retreat, og utvikle sin diakonale identitet og spiritualitet. Dette mener vi er viktig fordi diakoners identitet og trospraksis kan ha betydning for hvordan de møter andre mennesker. Gjennom det andre temaet drøfter vi sammenhengen mellom kontemplasjon og aksjon. Her har vi fokus på hvilken betydning retreat og kontemplativ bønn har for diakoners møter med mennesker. Dette er et relevant for å besvare avhandlingens hovedproblemstilling. Vi drøfter sammenhengen gjennom å fokusere på det at diakoner selv mottar på retreat og gjennom stille bønn, får betydning for hva de gir videre, samt møter andre mennesker med.

Retreat tilrettelegger for møter med Gud hvor den enkelte får utvikle sin relasjon med han.³²⁸ Fra disippelkretsen snekret sammen retreatbevegelsen med inspirasjon fra ulike spiritualitetstradisjoner, har hensikten vært at retreat skal være til oppbyggelse for de som har oppsøkt stillheten her.³²⁹ Vi ser ikke et enstemmig funn som gir et enkelt svar på spørsmålet om retreat passer for alle diakonistudenter og diakoniutdannede.³³⁰

Informantene har ulike erfaringer, samt forskjellig synspunkt rundt tema om retreat passer for alle diakoner. Vi finner det interessant når funn fra analysen peker på at flertallet av informantene mener at stillhet er et retreatelement alle mennesker selv trenger å erfare. Samtidig uttrykker informantene stor respekt for menneskers ulike personligheter og livssituasjoner. De mener at type retreat samt tidspunktet for å dra på retreat er av betydning.³³¹ Informant 3 sier at mennesker er ulike, og at ”da må vi ikke tenke at det er den eneste veien som Gud har til menneskers hjerter.” En annen informant poengterer motivasjon som nødvendig for å kunne dra på retreat. Samtidig forteller han at han unner alle å oppdage Gud i stillhet (i.1).³³² Det finnes i dag omkring femten ulike retreatsteder i Norge, hvor det arrangeres forskjellig type retreat, samt pilgrimsvandringer.³³³ Vi mener dette mangfoldet av retreattilbud tilpasser menneskers ulike personligheter, samt livssituasjoner.

Flere informanter mener at retreat er en arena hvor diakoner kan utvikle egen spiritualitet. Her kan diakoner selv får være mottagere, og rette fokus på egen gudsrelasjon.³³⁴ Kapittel to peker på at mennesker kan utvikle sin gudsrelasjon og forme sin identitet på retreat.³³⁵ Diakoners identitet består av en dobbelthet gjennom både en profesjonell faglighet, og samtidig diakonens personlige spiritualitet.³³⁶ Informantene våre har ulik yrkesfaglig bakgrunn, samtidig som de har til felles at retreat er blant deres trospraksiser.³³⁷ Funn viser at diakoners identitet i stor grad formes gjennom at deres personlige spiritualitet får utvikle seg, og at retreat er en arena hvor dette skjer.³³⁸

³²⁸ Se kap 2.1.3

³²⁹ Se kap 2.1.1

³³⁰ Se kap 3.3.4

³³¹ Se kap 3.3.4

³³² Se kap 3.3.4

³³³ Se kap 2.1.1 og 2.1.2

³³⁴ Se kap 3.3.4

³³⁵ Se kap 2.1.3

³³⁶ Se kap 2.3.1

³³⁷ Se kap 3.1

³³⁸ Se kap 3.5.4

Informant 3 sier at: ”Jeg kom veldig fort på sporet i studiet av det som jeg tenker er veldig viktig. Det å hjelpe folk å trekke seg tilbake er en viktig diakonal handling.” Funn viser at utdanning har stor betydning som påvirkningsfaktor for diakonistudenter. Ved at utdanningsstedet tilrettelegger for praksis på retreat, fører dette til at studenter får muligheter til å utvikle sin spiritualitet og identitet gjennom egne erfaringer.³³⁹ Informant 3 er en av flere informanter som gjennom studiet hadde diakonipraksis ved et retreatsted. Ut fra sitatet overfor, mener vi informanten viser til at hun på retreat fant en arena som hun ønsker å dele med andre mennesker. Samtidig viser funn at menighetsfellesskap, bibellesing og bønn, er andre sentrale faktorer som flertallet av informantene erfarer er med på å forme deres identitet.³⁴⁰ Dette underbygges i kapittel to som vektlegger at ulike faktorer kan ha betydning for utviklingen av diakoners identitet. Blant disse er utdanning, bibelen og vigsling.³⁴¹

Hvordan tilrettelegger Det teologiske Menighetsfakultet for at diakonistudenter utvikler egen diakonal identitet og spiritualitet? Et av studiemålene sier at studenter skal ha ”(...) kjennskap til ulike spiritualitetstradisjoner (...).³⁴² Som studenter erfarer vi dette gjennom både undervisning og samtaler gjennom troshistoriegrupper. Det teologiske Menighetsfakultet har ulike arenaer der studenter kan utvikle egen spiritualitet. Tidebønn, hverdagsretreat, samt mulighet for åndelig veiledning tilbys ved institusjonen. Samtidig erfarer vi at disse tilbudene er lite profilerte og at det er mer å hente vedrørende å utfordre studenter i å utforske nye trospraksiser innenfor en trygg ramme.

Vi erfarer selv hvordan retreat utvikler og former vår egen diakonale identitet og spiritualitet. Med utgangspunkt i egne erfaringer, mener vi det er interessant å spørre om retreat bør inkluderes i diakonistudiet på en eller annen måte. Våre funn viser at flere informanter ønsker å utfordre diakonistudenter og diakoner til å utvikle deres trosliv gjennom å reise på retreat.³⁴³ To informanter har arbeidet med dette konkret, gjennom å inkludere retreat i studieemner de har undervist i (i.1 og i.B). Informant B mener at diakonistudenter som lærer å forstå stillheten og gjøre erfaringer med retreat tidlig i livet, er heldige. Ut fra informant B sin

³³⁹ Se kap 3.5.4

³⁴⁰ Se kap 3.5.4

³⁴¹ Se kap 2.3.1

³⁴² <http://web.mf.no/emnekatalog/index.php?mode=emne&idnr=DIA571> (lest 07.5.2012)

³⁴³ Se kap 3.3.4 og 3.5.1

uttalelse, forstår vi det som at hun ønsker å utfordre diakonistudenter til å utforske egen spiritualitet gjennom for eksempel retreat.³⁴⁴

Vår erfaring er at det blant diakoner og diakonistudenter er stor variasjon i personlighet og interesser. Derfor er vi usikre på hvor gjennomførbart det er å skulle utfordre alle diakonistudenter til å reise på retreat. Vi ser imidlertid en mulighet for at obligatorisk retreatopphold kan gjennomføres i diakoniutdanning. Dette avhenger av at studenter får valgfrihet når det gjelder type retreat, samt tidspunkt for å dra på retreat. På denne måten mener vi at hver enkelt student og livssituasjon kan ivaretas, slik våre funn også viser til.³⁴⁵ En annen side av spørsmålet belyses gjennom funn fra informant 1 og B. De understreker viktigheten av god informasjon for at retreat skal oppleves positivt for de som ikke har kjennskap til det fra tidligere. Dette gjelder samtaler om forventinger til, samt erfaringer gjort på retreat.³⁴⁶

Hva er sammenhengen mellom kontemplasjon og aksjon? Merton hevder at ”et aktivt liv er ikke en motsetning til kontemplasjon, men en konsekvens av å være forenet med Gud.”³⁴⁷ Vi har tidligere påpekt en dobbelthet ved retreat der våre funn viser at kjærlighet som en erfarer på retreat må få konsekvenser i praksis. Funn viser videre at samtlige informanter vektlegger at det er sentralt for dem å få påfyll i deres diakonale arbeid. Informant 2 eksemplifiserer dette når han beskriver at bønn og bibellesing er påfyll for arbeidet hans som diakon i menighet. ”Det gjør at en holder seg flytende for å si det sånn” (i.2).³⁴⁸

Med henblikk på diakoniens egenart ut fra kapittel to, kjennetegnes diakoni av bønn og arbeid.³⁴⁹ Vi er enige i at bønn må være en del av diakonien. Vi mener funn fra informant 5 understreker hvorfor sammenhengen mellom bønn og arbeid er viktig, når hun sier: ”(...) om tjenesten for andre og kunnskapen om menneskers liv og lidelse ikke blir koblet til bønnen, så vet jeg ikke, da blir det mer sosialhjelp.”³⁵⁰ Slik vi ser det må diakoni ha sitt utgangspunkt i og retning mot Gud for at diakoniens egenart skal bevares.

³⁴⁴ Se kap 3.3.4

³⁴⁵ Se kap 3.3.4

³⁴⁶ Se kap 3.3.4

³⁴⁷ Merton 2004:10

³⁴⁸ Se kap 3.5.2

³⁴⁹ Se kap 2.3.2

³⁵⁰ Se kap 3.5.4

I kapittel to ser vi at Stinissen omtaler at mennesker kan få være og hvile i Gud gjennom kontemplativ bønn.³⁵¹ Funnene våre viser dette gjennom at flere informanter sier at de gjennom stille bønn erfarer at de kan hvile og bare være tilstede. Her opplever de at Gud bekrefter og elsker dem.³⁵² Informant 3 beskriver det slik: ”(...) i stillheten er den dypeste bekræftelsen av at du er elsket.”³⁵³ Vi mener videre at være-siden omhandler det å akseptere seg selv som et helt menneske. Informant 1 forteller at han gjennom stille bønn erfarer å være et helere menneske og akseptere seg selv slik han er. Slik vi ser det, omtaler Leech en side ved å være, når han skriver at å kjenne Gud er å kjenne sitt sanneste selv.³⁵⁴ Vi gjenkjenner dette fra egne erfaringer, og mener at det er en sammenheng mellom selvkjærlighet og Guds ord om menneskets verdi. Slik vi ser det bekrefter funn hvordan informantene erfarer at Gud bekrefter deres verdi.³⁵⁵ Slik vi ser det er det å ha en bevissthet rundt en identitet som etterfølger av Jesus, et sentralt element ved diakoners spiritualitet. Å være sammen med Gud og la seg bli sett med hans øyne kan skape og forme et menneske, skriver Stinissen.³⁵⁶

I Plan for diakoni, forstår vi det som at kirkerådet er opptatt av diakoners identitet, gjennom å formidle at diakoni både er ”å være og å gjøre.”³⁵⁷ Gjennom definisjonen på diakoni, som er evangeliet i handling, sier Plan for diakoni mye om hva diakoner skal gjøre.³⁵⁸ Vi mener imidlertid at det i liten grad utdypes hva være-siden innebærer. Samtidig står det at ”kirken trenger å styrke forståelsen av mennesket som avhengig av alle dets relasjoner - til Gud, til medmennesket, til seg selv og til resten av skaperverket.”³⁵⁹ Ut fra Kirkerådets formulering, forstår vi det som at de ønsker å fremme relasjonsbygging. Dette mener vi handler om være-siden av diakoners spiritualitet, gjennom relasjon til Gud. Funn peker på viktigheten av gudsrelasjonen, når informant 3 sier at det er sentralt for henne å søke til kilden og motta fra Gud. ”(...) og når jeg tar det til meg på dypet, så bare tyter det ut til andre.”³⁶⁰ Slik vi ser det peker Nissen på samme poeng, at diakoni skapes ut i fra et møte med Gud.³⁶¹

³⁵¹ Se kap 2.2.1

³⁵² Se kap 3.4.2 og 3.4.3

³⁵³ Se kap 3.4.3

³⁵⁴ Se kap 2.2.3

³⁵⁵ Se kap 3.5.4

³⁵⁶ Stinissen 2002: 43

³⁵⁷ Kirkerådet 2010:5

³⁵⁸ Se kap 1.1

³⁵⁹ Kirkerådet 2010:10

³⁶⁰ Se kap 3.5.1

³⁶¹ Nissen 2008: 82

I innledningskapittelet stiller vi spørsmålet om nærhet til Gud og et blikk vendt innover har betydning for hvordan diakoner møter andre mennesker?³⁶² Med henblikk på kapittel to oppfatter vi at flere forfattere sammenholder nettopp dette. Stairs understreker spiritualitetens dobbelthet når hun påpeker hvordan en lyttende åpenhet til Gud og sitt indre, kan gi et nytt syn på seg selv og omverdenen.³⁶³ Nordstokke beskriver det som at diakonal spiritualitet er himmelvendt samtidig som at den er jordnær. Spiritualiteten uttrykkes gjennom et nytt perspektiv som forbinder det himmelvendte og jordnære.³⁶⁴ Funn fra analysen bekrefter denne forbindelsen, og viser at stille bønn har betydning for hvordan informantene erfarer arbeidet sitt.³⁶⁵ Slik vi oppfatter det, beskriver informant 4 koblingen mellom det himmelvendte og det diakonale arbeidet. Hun sier at kontemplativ bønn gir mulighet for å lytte både til Gud og seg selv. Dette har betydning for retningen hun går i livet. Videre sier hun at stille bønn gjør henne mer tilstedeværende, det skjerper sansene hennes, så hun kan skjelne mellom det vesentlige og uvesentlige.³⁶⁶ Dette bekrefter informant 5, som betoner hvordan kontemplativ bønn gir et klarere, og mer kjærlig blikk på virkeligheten (i.5).³⁶⁷ Vi mener at funnet handler om det nye perspektivet som Nordstokke omtaler, og som kjennetegner diakonal spiritualitet.

Vi ser at informantene gjennomgående betoner en sammenheng mellom informantenes egne møter med Gud på retreat, og hvordan dette påvirker måten de møter medmennesker på.³⁶⁸ Dette anser vi som interessant, når funn videre konkretiserer hvordan dette uttrykker seg gjennom diakonale møter. Informant A forteller hvordan ”(...) Gud gir meg frihet og stort rom. Da kan andre også få frihet og stort rom, de trenger ikke å være kommet frem.”³⁶⁹ Den form for raushet informanten beskriver å erfare fra Gud for deretter å møte andre med, bekrefter andre funn. ”Jeg tror det er lettere for meg å møte folk med raushet og tillit, kanskje mer åpent”(i.1). Denne smitteeffekten forteller informant 1 skjer på bakgrunn av retreat erfaringer der han selv opplever å bli møtt med åpenhet og raushet av husfolket.³⁷⁰ Vi mener at funnene peker på dualiteten som er avgjørende for alle relasjoner. Mor Teresas dikt

³⁶² Se kap 1.2

³⁶³ Se kap 2.2.3

³⁶⁴ Se kap 2.3.2

³⁶⁵ Se kap 3.4.3

³⁶⁶ Se kap 3.5.2

³⁶⁷ Se kap 3.4.3

³⁶⁸ Se kap 3.5.1

³⁶⁹ Se kap 3.5.2

³⁷⁰ Se kap 3.5.1

formidler hvordan gudsrelasjonen gjennom stillhet og bønn skaper kjærlighet som uttrykkes i tjeneste for andre.³⁷¹

Funn viser at retreat kan påvirke et skifte i fokus fra en selv og over til mennesker en møter i diakonalt arbeid (i.2).³⁷² Samtidig peker andre funn på at retreat erfaringer fremmer en tydelighet i møte med andre, blant annet gjennom grensesetting.³⁷³ Som studenter innrømmer vi en liten frykt for en fremtid i et diakonalt yrke hvor grensesetting er vanskelig fordi de menneskelige behovene og utfordringene er så store. Vi har tidligere sett hvordan Nordstokke understreker hvor viktig diakoniens grenser er. Han er opptatt av at diakoner må ta vare på seg selv og sitt trosliv for å kunne arbeide i en diakonal stilling over tid.³⁷⁴

”En viktig del av diakonien handler om å skape møteplasser mellom mennesker. Gode møter forutsetter bevissthet omkring diakoniens verdigrunnlag, samt handlingsmåter.”³⁷⁵ Ut fra egne erfaringer mener vi at retreat er et konkret sted hvor møter med Gud kan forekomme. Derfor er vi opptatt av hvordan diakoner kan tilrettelegge for møtesteder mellom Gud og mennesker på retreat. Med utgangspunkt i kapittel to ser vi at det sentrale i retreat er at mennesker kan fordype sin relasjon til Jesus og få hjelp til å være en Jesu disippel.³⁷⁶ Våre funn bekrefter, og viser at informanter erfarer retreat som arena for diakoni. Informant 1 beskriver at hans møte med retreat ble en oppdagelse av diakoni. ”(...) her er jo alt diakoni i dypeste mening, i det retreat gjør med folk”(i.1).³⁷⁷ Vi mener at informanten med dette betoner en sentral diakonal oppgave.

Oppsummert peker våre funn i analysen på ulike erfaringer, samt forskjellige synspunkter rundt spørsmålet om retreat passer for alle diakoner. Menneskers personlighet og livssituasjon er faktorer som vektlegges. Det er ikke noe entydig svar på om retreat passer for alle diakoner. Flertallet av informantene mener imidlertid at stillhet er et retreat element alle trenger å erfare. Ut fra egne erfaringer mener informantene at retreat er en arena hvor diakoner kan utvikle sin spiritualitet og diakonale identitet. Utdanning er en av ulike faktorer som kan ha betydning for utviklingen av diakoners identitet. Når det gjelder hvordan

³⁷¹ Se kap 2.1.5

³⁷² Se kap 3.5.1

³⁷³ Se kap 3.5.1

³⁷⁴ Se kap 2.3.3

³⁷⁵ Se kap 2.3.3

³⁷⁶ Se kap 2.1.1

³⁷⁷ Se kap 3.3.2

utdanning tilrettelegger for at studenter utvikler diakonal identitet og spiritualitet, belyses ulike sider gjennom Plan for diakoni, våre funn, samt egne erfaringer fra diakonistudiet på Det teologiske Menighetsfakultet. En måte å tilrettelegge på kan være å inkludere retreat i diakonistudiet, gjennom å utfordre diakonistudenter til å utvikle eget trosliv ved å reise på retreat. Dette krever imidlertid en del forutsetninger, som blant annet god informasjon og fleksibilitet i forhold til tidspunkt og type retreat.

Når det gjelder sammenhengen mellom kontemplasjon og aksjon, ser vi ut fra våre funn fra analysen samt det teologiske bakteppet, at en relasjon med Gud i bønn henger naturlig sammen med, og må få konsekvenser ut i et aktivt liv. Det er en gjensidighet i dette, ved at bønn og arbeid forutsetter hverandre i diakonien. Det å bli bekreftet og elsket av Gud, og ha sin identitet i Jesus, er en viktig del av være-siden i diakoners spiritualitet. Dette er videre utgangspunktet for diakonale handlinger. Kontemplativ bønn kan ut fra det teologiske bakteppet få betydning for hverdagslivet. Informantene bekrefter at de erfarer en sammenheng mellom deres egne møter med Gud gjennom bønn og på retreat, og hvordan de møter mennesker. Konkret viser det seg gjennom at de får et nytt syn på både arbeidshverdagen og andre mennesker. Dette kan føre til at de møter mennesker med større raushet og tydelighet. Funn viser at retreat kan være en arena for diakoni, og at det å hjelpe folk å trekke seg tilbake er en viktig diakonal handling. På den måten kan en diakon tilrettelegge for møter mellom Gud og mennesker.

5.0 Konklusjon

Målsettingen med denne avhandlingen er å gi svar på problemstillingen vår:

Hvordan kan retreat inspirere til kontemplativ bønn i hverdagen og være med å forme diakoner i møte med medmennesker?

Veien for å belyse de ulike delene i problemstillingen har først bestått av et dykk ned i et teologisk bakteppe. Gjennom et tredelt fokus på retreat, kontemplativ bønn og diakoners spiritualitet i hverdagen, har vi opparbeidet oss en forståelsesramme for analysedelen. Informantene har fått spørsmål knyttet til de tre temaene, og med dette utgangspunktet har vi drøftet delproblemstillingene. I konklusjonen gjenstår det nå å samle trådene og i korte trekk gi svar på hovedproblemstillingen.

Vi skrev i innledningskapittelet at hovedmålet vårt var: ”å lære mer om diakoners spiritualitet med retreat som ramme, spesielt forholdet mellom stille bønn og diakonalt arbeid.” Balansen mellom kontemplasjon og aksjon er utgangspunkt for avhandlingens tittel: ”Diakoner i balanse. En kvalitativ studie om retreat og kontemplativ bønn.”

Retreat legger i sitt vesen tilrette for at mennesker kan ha fokus på egen spiritualitet. Gjennom det teologiske bakteppet og funn i analysen ser vi at retreat har ulike rammer som tilrettelegger for kontemplativ bønn. Invitasjonen til stillhet, som kjennetegner retreatsteder, er en inngangsport for å møte Gud og seg selv i stillhet. Flere funn i analysen vektlegger at stille andakt er en ramme som særskilt legger til rette for kontemplativ bønn. Et stille fellesskap av andre gjester er også en hjelp til å bevare konsentrasjonen i bønn. Ut fra dette kan vi si at retreat er et sted å praktisere, erfare og øve seg i stille bønn. Retreat har hentet impulser fra økumeniske tradisjoner, og dette kan utfordre til å utforske ny trospraksis. En forutsigbar og fast dagsrytme er også til hjelp for å finne ro og øve seg i disiplin. Dette viser at rammene på retreat kan inspirere til kontemplativ bønn.

Retreat er en arena der diakoners identitet blir formet gjennom erfaringer av å bli møtt av Gud og av andre mennesker. Retreat er et møtested mellom Jesus og mennesker. Funn viser at informantene får erfaringer av å bli bekreftet som ”(...) et elsket Guds barn”(i.3). Dette styrker deres identitet i Jesus. På denne måten kan de formes av Guds blikk. Retreatens

hensikt samsvarer med funn fra analysen om at retreat er et møtested der gudsrelasjon kan utdypes.

På retreat får mennesker anledning til å ”(...) tenke lange tanker, be lange bønner”(i.1). Våre informanter sier at relasjonen til en selv styrkes gjennom dette. ”Å være,” er ikke alltid ensbetydende med ro innvendig. Enkelte ganger er det utfordrende å møte stillheten med de tanker som da oppstår. Samtidig er retreat en arena hvor rammene ligger til rette for å ta valg og gå gjennom krevende prosesser. Slike erfaringer kan utruste og virke formende for diakoner, som møter andre menneskers utfordringer i et diakonalt yrke. Funnene våre viser at retreat er en arena hvor diakoner utvikler sin spiritualitet og diakonale identitet. Flere informanter har etablert kontakt med retreat i diakonipraksis. Dette viser at utdanning kan ha betydning for utviklingen av diakoners identitet. Dette bekreftes også i stor grad i forhold til og på bakgrunn av det teologiske bakteppet som vi har lest informantene i forhold til.

Retreat er et møtested mellom mennesker, husfolk og gjennom et stille fellesskap av andre gjester. Husfolket inviterer til et forberedt sted i vakre omgivelser, hvor gjester erfarer å bli sett og ivaretatt som enkeltmennesker. Gjennom veiledning og samtaler fra husfolket får gjester en medvandrer i egne prosesser. Våre funn viser at retreat gir erfaringer av frihet til å være seg selv i tillegg til å få hvile. Informanter beskriver hvor viktig det er å være i mottagerposisjon og få påfyll, for å være i et diakonalt arbeid og gi videre til andre.

Funn fra analysen viser at retreat erfaringer, og da spesielt trospraksis med kontemplativ bønn, har overføringsverdi for informantene. Dette har for øvrig sammenheng med hva informantene erfarte på retreat, og hvordan liv og rammer ser ut i hverdagen hjemme. Det har betydning hvordan arbeidsgiver tilrettelegger for å prioritere bønn i løpet av arbeidsdagen, samt hvor travel jobben er. Et fellesskap med faste bønnetider bidrar til en rytme hvor det er lettere å prioritere tid til bønn. Alle informantene vektlegger imidlertid at stillhet og bønn er en naturlig og sentral del av deres diakonale arbeidshverdag. Erfaringer fra retreat og kontemplativ bønn skaper en økt bevissthet om Guds nærvær, både i konsentrerte møter med Gud, samt gjennom aktiviteter i dagen. Når bønn blir integrert inn i hverdagen, kan det omtales som en kontemplativ livsstil.

”(...) det er også en hvileside ved bønn, hvor det handler om å være i Herrens nærvær og søke han, være stille og lytte, og la alt som surrer i en, dale ned” (i.3). Informantene vektlegger at

stille bønn er verdifullt for dem. De er opptatt av at relasjonen til Gud er avhengig av en dialog med han, enten med eller uten ord. Funn viser at kontemplativ bønn gir retning mot, samt fokus på Gud. Samtidig viser det teologiske bakteppet at når mennesker er nær Jesus er det med å prege både tanker og følelser. Våre funn peker også på at stille bønn gir nytt perspektiv og retning i arbeid, så vel som synet på en selv. Kontemplativ bønn er både en gave fra Gud og en trospraksis det er mulig å øve seg i. Informanter fremholder at stille bønn må sammenholdes med andre trospraksiser, som for eksempel Jesusmeditasjon.

Det er en sammenheng mellom informantenes egne møter med Gud gjennom bønn på retreat, og hvordan de selv møter andre mennesker. ”Hvis ikke kjærligheten får konsekvenser i praksis, så er det noe som skurrer. Jeg tenker at det er en naturlig vekslings” (i.A). Våre funn viser at stille bønn gir et nytt syn på andre mennesker. Informantenes erfaringer av å bli møtt av Gud med kjærlighet og raushet, kan føre til at de selv møter andre med større raushet og åpenhet. Egne erfaringer fra retreat kan fremme diakoners egne grenser og tydelighet i møte med medmennesker. I det teologiske bakteppet pekes det på at grensesetting er viktig i møte med utfordringer og krav i diakonalt arbeid, både fra omgivelser, og fra en selv.

Spiritualitetens to sider ser ut til å være gjensidig avhengig av hverandre. Kontemplasjon og aksjon må sammenholdes, slik bibelfortellingens Martha og Maria belyser. For at diakoniens egenart skal bevares og ha sin kilde i Gud, må bønn og arbeid holdes sammen. Dette utfordrer diakoner til å ivareta og utvikle egen spiritualitet. Som funn belyser, er respekt for menneskers ulikhet et viktig aspekt. Informantene er opptatt av at også andre faktorer og trospraksiser som menighetsfellesskap, bibel og forbønn beriker diakoners spiritualitet.

Vår målsetting med denne avhandlingen har vært å arbeide med et temaområde som vekker vår nysgjerrighet. Det målet har vi nådd. Møtene med de syv informantene gjennom timeslange intervjuer har vært spesielt verdifulle. Informantene har, på hver sin unike måte, inspirert oss og bidratt til nye og lengre tankerekker, samt større diakonalt engasjement. Vår egen yrkesidentitet og stolthet har økt gjennom møter med informantene, og arbeidet vi har lagt ned det siste halvåret.

En informant oppsummerer hvordan retreat er diakonalt arbeid gjennom å si: ”(...) her er jo alt diakoni i dypeste mening, i det retreat gjør med folk” (i.1). Funnene våre viser at retreat er en arena for diakoni. Med dette som utgangspunkt er det å hjelpe mennesker å trekke seg

tilbake, en sentral diakonal handling. På den måten kan diakoner tilrettelegge for møter mellom Gud og mennesker.

Oppsummert er retreat en arena for diakoners egen spiritualitet. Dette fremmer balanse i diakoners liv, og forholdet mellom kontemplativ bønn og møter med mennesker. Studien om diakoners spiritualitet har vært bevisstgjørende, samt gitt oss ny kunnskap og inspirasjon til oss selv som diakonistudenter. Målet og ønsket vårt for avhandlingen er at leseren også erfarer dette. Vi håper at diakoner og andre interesserte blir inspirert til å reise på retreat og bruke tid for å bevare og berike eget trosliv.

Litteraturliste

Aasmundtveit, Sven (2005). Jesusmeditasjon i hjemmet. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt - hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s. 54-59.

Bakkevig, Kristin (2005). Spiritualitet og liv. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt - hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s. 98-109.

Benner, David G. (2007) *Kjærlighet og overgivelse.* Tangen: Verbum Forlag.

Cavalletti, Sofia m.fl (2005). *Den gode hyrde og barnet. En vandring i glede.* Norge: Den gode hyrde katekese

Cavalletti, Sofia (2009). *Barnets religiøse potensial: beskrivelse av erfaringer med barn fra 3 til 6 år.* Norge: Den gode hyrde katekese

Den norske kirke (1992). *Gudstjenestebok for Den norske kirke. Del 2 Kirkelige handlinger.* Oslo: Verbum.

Dietrich, Stephanie, Karsrud Korslien, Kari og Nordstokke, Kjell (2011) *Diakonen – kall og profesjon.* Trondheim: Tapir Akademiske forlag.

Erikstein, Eilev og Solbu, Ivar (2009) *Med andre ord - en inspirasjonsbok i diakoni.* Finland: IKO-Forlaget AS.

Fagermoen (2011). *Metode – diakonalt perspektiv.* Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet. Gjengitt med tillatelse fra lærer.

Finnseth, Ellen Merete Wilkens (2004). Er hvor man virkelig bor - om å være skapning og ta bolig i sin kropp. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Inkarnasjon og spiritualitet.* 16 (4), s. 56-63.

Fjeld, Bjørn Øyvind (2005). Retreatbevegelsens økumeniske kraft. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt - hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s. 28-34.

Grevenkamp, Søster Beate (2005). Må Jesu sinnelag prege oss, mer og mer. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt-hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s. 24-28.

Grün, Anselm (2006). *Retreat i hverdagen. Meditasjoner, veiledning til øvelser.* Otta: Genesis forlag.

Grønvik, Knut (2003). Blodløst begrep. Hva mener vi med "spiritualitet" og hva tjener den til? *I ung teologi* 36:2, s 7-12.

Grønvik, Knut (2005). Vi skal også leve med ham. Om femti år med retreat i Norge. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen.* Tangen: Verbum Forlag, s. 9-33.

Grønvik, Knut (2005). Stillhetens sakrament. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen.* Tangen: Verbum Forlag, s. 33-35.

Grønvik, Knut (2005). Stillheten som gave. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen.* Tangen: Verbum Forlag, s.77-79.

Grønvik, Knut (2005). Stillheten som sakrament. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt-hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s. 34-38.

Jochumsen, Mathias (1950). *Af den mandlige diakonis historie.* København: P. Haase & Søns Forlag

Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Abstrakt.

Kirkerådet (1999) *Kirken i møte med vår åndelige lengsel i vår tid. Betenkning til Kirkemøtet 1999*. Oslo: Kirkerådet.

Kirkerådet, Den norske kirke (2010). *Plan for diakoni*. Oslo: kirkerådet.

Kloster Hov, Line Benedicte (2005) *Kontemplasjon og aksjon. En analyse av Ken Leechs forståelse av kristen spiritualitet med særlig henblikk på forholdet mellom kontemplasjon og aksjon*. Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet (Masteravhandling AVH 502).

Leech, Kenneth (1995). *True prayer. An invitation to Christian spirituality*. USA: Morehouse Publishing.

Leech, Kenneth (2001). *Soul friend. Spiritual direction in the modern world*. USA: Morehouse Publishing.

Leech, Kenneth (2002). *Experiencing God. Theology as spirituality*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers

Leenderts, Aalen, Torborg (2005). *Person og profesjon. Om menneskesyn og livsverdier i offentlig omsorg*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Lillebø, Anne Anita (2012). *Kropp i bønn*. Lia gård retreatsenter. Powerpoint presentasjon. Gjengitt med tillatelse fra forfatteren.

Løvås, Edin (2005). Baklengs inn i liturgien. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt - hos alle. 50 år med retreat i Norge*. 17. (1-2), s. 88-92.

Løvås, Edin (2005). Minutter med Jesus. Om enkel meditasjon til hverdagsbruk. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen*. Tangen: Verbum Forlag, s.47-55.

Løvås, Edin (2005). I en krets rundt Kristus. Om stille andakt. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen*. Tangen: Verbum Forlag, s. 79-85.

Malm, Magnus (2005). Spor som varmer hjertet. *Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Over alt-hos alle. 50 år med retreat i Norge.* 17. (1-2), s.78-82.

Mases, Per (1998). Den indre trädgården. *Öppen mot himlen. Om retreat, meditation och kristen mystikk.* Skellefteå: Artos Bokförlag.

Merton, Thomas (2004). *Liv og hellighet.* Oslo: St. Olav Forlag.

Nes, Solrunn (2004). Sentrering av sansene. *Over alt. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Inkarnasjon og spiritualitet.* 16 (4), s. 12-18.

Nissen, Johannes (2003). *Bibel og etik. Konkrete og prinsipielle problemstillinger.* Århus: Aarhus universitetsforlag.

Nissen, Johannes (2008). *Diakoni og menneskesyn.* Fredriksberg: Aros forlag.

Nordstokke, Kjell (2002). *Det dyrebare mennesket. Diakonien grunnlag og praksis.* Valdres: Verbum.

Nordstokke, Kjell og Henrik Stubkjær (2005). *Det dyrebare menneske. Diakonien grunnlag og praksis.* Århus: Unitas Forlag.

Repstad, Pål (2007). *Mellom distanse og nærhet. Kvalitative metoder i samfunnsfag.* Oslo: Universitetsforlaget.

Schwanda, Tom (2011). *Contemplation.* I Glen Scorgie (red.). *Dictionary of christian spirituality.* USA: Zondervan, s. 370-371.

Silverman, David (2006). *Interpreting qualitative data.* London: SAGE Publications.

Stairs, Jean (2000). *Listening for the soul. Pastoral care and spiritual direction.* Minneapolis. Fortress press.

Stinissen, Wilfrid (1976). *Den indre bønnens vei.* Oslo: St. Olav Forlag.

Stinissen, Wilfrid (1992). *Vandring med hvilepuls*. Oslo: Verbum.

Stinissen, Wilfrid (1994). *En bok om kristen dypmeditasjon*. Oslo: Verbum forlag.

Stinissen, Wilfrid (2002). *Lenger inn i bønnens landskap*. Oslo: Luther Forlag.

Tynnemark, Virve m.fl. (2005). Gå inn i ditt rom. Om veien inn i stillhet. I: Knut Grønvik (red.). *I stillhet og tillit. Ressursbok fra retreatbevegelsen*. Tangen: Verbum Forlag, s. 35-47.

Tynnemark, Virve (2008). Tjenestens kilder – diakoniens og misjonens åndelige innside. *Diakonos. Diakoni, misjon og menighet*. 81 (1). s. 21-23.

URL:

<http://www.diakonforbundet.no/index.php/diakon> (lest 05.03.2012)

<http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=31> (lest 23.04.2012)

<http://www.liagard.no/sider/tekst.asp?side=102> (27.04.2012)

<http://web.mf.no/emnekatalog/index.php?mode=emne&idnr=DIA571> (lest 28.03.12)

<http://www.mf.no/doc//Aktiviteter/Disputaser/2011/Kaufman%20Sammendrag%20avhandling.pdf> (lest 01.08.2012)

<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=retreat&bokmaal=+&ordbok= begge>
(lest 19.04.2012)

<http://www.bibel.no/Hovedmeny/Nettbibelen.aspx> (lest 01.08.2012)

<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeskjema> (lest 15.03.2012)

<http://retreater.no/hva-er-retreat> (lest 29.02.2012)

<http://retreater.no/retreatsteder> (lest 19.04.2012)

<http://www.sandomstiftelsen.no/sandom/Specialinfo-sider/Ignatiansk.htm> (lest 1.8.2012)

Harald Hårfagres gate 2
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Jan-Olav Henriksen
Det teologiske menighetsfakultet
Postboks 5144 Majorstua
0302 OSLO

Vår dato: 28.03.2012

Vår ref:29956 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.02.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

29956	<i>Hvordan kan retreat inspirere til kontemplativ bønn i hverdagen og være med å forme en diakon i møte med medmennesker?</i>
Behandlingsansvarlig	Det teologiske menighetsfakultet, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Jan-Olav Henriksen
Student	Torunn Nateland

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.08.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Knut Kalgraff Skjåk

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Torunn Nateland, Vetlandsveien 73 A, 0685 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Utvalget består av diakoner. Data samles inn via personlig intervju.

Førstegangskontakt foretas via eget nettverk. Det gis skriftlig og muntlig informasjon til utvalget. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet tilfredsstillende utformet.

I henhold til prosjektmelding og informasjon som gis til utvalget, skal øvrig materiale anonymiseres innen prosjektslutt 1.8.2012, bortsett fra personopplysningene i den endelige oppgaven som informantene har samtykket til at kan stå der. Ombudet minner om at anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/navneliste slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f. eks. sted, yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.

Samtykkeerklæring

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteravhandling

Vi er to masterstudenter i diakoni på Det teologiske Menighetsfakultet som våren 2012 skriver avhandling innenfor tema retreat og bønn. I den anledning ønsker vi å intervju diakoner som har erfaringen innen dette. Vi vil bruke materialet fra intervjuene til å belyse temaet i avhandlingen vår. Spørsmålene vil dreie seg om erfaringer innen retreat og stille bønn i hverdagen, sett i lys av yrkeserfaring og utdanning innen diakoni.

Intervjuet vil ta omtrent 1-1 ½ time og vi blir sammen enige om tid og sted. Vi vil bruke båndopptaker mens vi snakker sammen. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og bli slettet etter prosjektets avslutning høsten 2012.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du har lyst å være med på intervjuet er det fint om du skriver under på samtykkeerklæringen.

Dersom det er noe du lurer på kan du kontakte oss på følgende mail: tnateland@hotmail.com eller på tlf. til Mari: 93685997 eller Torunn: 92234648. Du kan også kontakte vår veileder Jan-Olav Henriksen ved Menighetsfakultetet på mail: jan.o.henriksen@mf.no

Med vennlig hilsen
Mari Thoresen og Torunn Nateland

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om studien av retreat og stille bønn og er villig til å delta i studien.

Signatur..... Telefonnummer.....

Jeg godtar at den informasjonen jeg gir ikke blir anonymisert:

Signatur..... Telefonnummer.....

Intervjuguide

Generelle spørsmål:

- Utdannelse, hva, når, hvor?
- Arbeidserfaring?
- Ansettelse nå?
- Er det noe fra livshistorien din som har vært avgjørende for det arbeidet du har nå?

Spørsmål om retreat:

- Hva gjorde at du reiste på retreat for første gang?
- Beskriv ditt første møte med et retreatopphold
- Har du noen tilknytning til retreat nå evt. hva slags?
- Hvorfor reiser du tilbake?
- Kan du beskrive retreat for en som ikke har vært på det før?
- Er retreat noe for alle? Hvorfor/ ikke?
- Beskriv med tre ord hva du sitter igjen med etter retreat?

Spørsmål om bønn/kontemplativ bønn:

- Hva er bønn for deg?
- Ut fra din erfaring, hvilken plass har bønn i retreat?
- Hva tenker du når jeg sier kontemplativ bønn?
- Hvilken plass har kontemplativ bønn i retreat ut fra din erfaring?
- Er kontemplativ bønn viktig for deg? Evt. hvorfor
- Kan du beskrive hva som skjer når du er i kontemplativ bønn?
- Er kontemplativ bønn for alle? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva gjør det med fokuset ditt å være i kontemplativ bønn? Har du erfaringer på om fokus blir mer utover eller innover i deg selv?

- Påvirker kontemplativ bønn synet på deg selv og måten du møter andre mennesker? Evt. hvordan
- Hva skal til for at du opplever å bli godt møtt av andre? Kan du fortelle om en episode der du opplevde å bli møtt?

Spørsmål om diakoni, sammenheng diakoni og retreat:

- Hvordan preger dagene etter retreat hverdagen din?
- Hvordan er forholdet til deg selv og Gud etter retreat?
- Hvordan er tiden etter retreat for deg med tanke på møtet med andre mennesker, venner, familie?
- Opplever du at bønn/ kontemplativ bønn har betydning for arbeidet ditt?
- Ser du det som viktig og har du rom for stillhet og bønn i løpet av din arbeidsdag? Evt. hvorfor
- Har retreat og kontemplativ bønn betydning for din identitet, evt. på hvilken måte?
- Er det noe litteratur eller mennesker du lar deg inspirere av?

Ankomstdag, tidlig start

- 17.00 Kaffe, informasjon og motivasjon
- 18.30 Stille andakt
- 19.30 Kveldsmat. Stille måltid med musikk
- 20.30 Om liturgiene. Veiledning og øving
- 21.00 Aftenbønn. Deretter taushet til neste morgen

Ankomstdag, sen start

- 20.00 Informasjon og motivasjon
- 20.30 Kveldsmat
- 21.15 Om liturgiene. Veiledning og øving
- 21.45 Aftenbønn. Deretter taushet til neste morgen

Hel retreatdag

- 08.00 Vekking
- 08.30 Morgengudstjeneste, eventuelt med nattverd
- 09.00 Frokost. Stille måltid med musikk
- 09.30 Fritid/tur i taushet
- 11.30 Veksellesning fra Salmenes bok
- 11.40 Formiddagskaffe. Veiledning i Jesusmeditasjon
- 12.00 Jesusmeditasjon. Alene
- 14.00 Bønn og forbønn. I fellesskap
- 14.30 Middag. Stille måltid med musikk
- 15.15 Hvile/fritid
- 16.30 Ettermiddagskaffe
- 17.00 Åndelig lesning
- 18.30 Stille andakt. I fellesskap
- 19.30 Kveldsmat. Stille måltid med musikk
- 20.30 Bibelsamtale
- 21.30 Aftenbønn. Deretter taushet til neste morgen

Avreisedag

Programmet for avreisedagen må tilpasses tiden for avreise.
Ta utgangspunkt i dagsrytmen for en hel retreatdag.